

ANEXE

Anexa nr. I

Datele de identificare ale intervievaților și intervievectorilor

Nr. crt.	INTERVIEWAT				INTERVIEWATOR
	Nume, prenume	Etnia subiectului	Data și locul nașterii	Data și locul realizării interviului	Nume, prenume, profesia
1.	BĂLAN MARTIN	Română	1907, Răchitova (Caraș-Severin)	Noiembrie 1997, Reșița (Caraș-Severin)	MAGHEȚ RAMONA, sociolog
2.	BECENEAGĂ TEODOR	Română	1931, Goruia (Caraș-Severin)	Iunie 1997, Reșița (Caraș-Severin)	VULTUR SMARANDA, etnolog
3.	BOCEANU AURICA	Română	1927, Urseni (Timiș)	August 1998, Timișoara	JINGA FLORINA, teolog
4.	BOLOVEDEA MARTIN	Română	1922, Comorăște (Caraș-Severin)	Noiembrie 1997, Reșița (Caraș-Severin)	MAGHEȚ RAMONA, sociolog
5.	BUBLIC OLEG	Română	1918, Dimitrie (Cetatea Albă)	Februarie 1998, Bocșa Montană (Caraș-Severin)	DORCA ALEXANDRA, filolog
6.	BUDA TEREZIA	Germană	1920, Țipari (Timiș)	Februarie 1998, Pincota (Arad)	STEPAN DELIANA, etnolog
7.	CACIC MILIVOI	Sîrbă	1920, Satu Mare (Arad)	Iunie 2000, Timișoara	ONICA ADRIAN, sociolog
8.	COBILANSCHI EDITH	Germană	1937, Oțelu-Roșu (Caraș-Severin)	Martie 1998, Timișoara	GAGA RALUCA, filolog
9.	COMLOȘAN EVA	Maghiară	1919, Sînicolau-Mare (Timiș)	Februarie 1998, Sînicolau-Mare (Timiș)	JINGA FLORINA, teolog
10.	DOBRIN MAIA	Română	1933, Lugoj (Timiș)	Septembrie 1998, Lugoj (Timiș)	SITARIU MIHAELA, istoric
11.	GHERMAN MARIA	Română	1927, Curtici (Arad)	Martie 1998, Curtici (Arad)	VĂLCAN GILDA, filosof
12.	GOMBOȘIU VALENTINA	Română	1914, Lugoj (Timiș)	Iulie 1998, București	VULTUR SMARANDA, etnolog
13.	HENȚ VIORICA	Română	1937, Clopodia (Timiș)	Octombrie 1991, Timișoara	VULTUR SMARANDA, etnolog
14.	JULAN PERSIDA	Română	1917, Comloșu-Mare (Timiș)	Septembrie 1998, Comloșu-Mare (Timiș)	TOMUȚA MIRELA, filolog
15.	KÖNIG FREDERIC	Germană	1910, Timișoara	Februarie 1998, Timișoara	DUMITRESCU AURORA, sociolog
16.	KURUNCZI BERTA	Maghiară	1921, Sibiu	Februarie 1998, Reșița (Caraș-Severin)	DORCA ALEXANDRA, filolog
17.	LAURITZ GABRIELA	Germană	1929, Bocșa (Caraș-Severin)	Februarie 1998, Bocșa (Caraș-Severin)	DORCA ALEXANDRA, filolog
18.	ORNSTEIN KATALIN	Evreică	1907, Sighetu-Marmației (Baia-Mare)	Septembrie 2000, Timișoara	GAVRELIUC ALIN, sociolog
19.	M. S.	Română	1913, Bocșa Română (Caraș-Severin)	Februarie 1998, Bocșa Română (Caraș-Severin)	DORCA ALEXANDRA, filolog
20.	MAGHIARU PETRU	Română	1920, Detroit (SUA)	Iulie 1991, Comloșu-Mare (Timiș)	VULTUR SMARANDA, etnolog
21.	MANJOV VICHENTIE	Bulgar	1923, Dudeștii-Vechi (Timiș)	August 1998, Dudeștii-Vechi (Timiș)	JINGA FLORINA, teolog

22.	MUNTEANU AUREL	Română	1920, Vrani (Caraș-Severin)	Iunie 1991, Vrani (Caraș-Severin)	VULTUR SMARANDA, etnolog
23.	NACOV NICOLAE	Bulgar	1940, Besanova Veche (Timiș)	Martie 1998, Dudeștii-Vechi (Timiș)	VĂLCAN GILDA, filosof
24.	NEGREA TEREZIA (n. PROSHOVSKI)	Germană	1923, Sadova-Veche (Caraș-Severin)	Septembrie 1998, Sadova-Veche (Caraș-Severin)	VĂLCAN GILDA, filosof
25.	OGLINDĂ MARGARETA (n. WAMBACH)	Germană	1926, Iecea Mare (Timiș)	Februarie 1998, Becicherecul Mic (Timiș)	CRĂZNIC MIHAI, filosof
26.	PALATIN MARIA	Bulgară	1919, Vinga (Arad)	Mai 1998, Vinga (Arad)	VĂLCAN GILDA, filosof
27.	PETRICU STELLA	Română	1911, Bocșa (Caraș-Severin)	Februarie 1998, Bocșa Montană (Caraș-Severin)	DORCA ALEXANDRA, filolog
28.	PISTRILĂ VIOREL	Română	1929, Gârbovăț (Caraș-Severin)	Mai 1998, Timișoara	ARDELEAN RAMONA, sociolog
29.	SCHOLTZ ECATERINA	Bulgară	1922, Vinga (Arad)	Mai 1998, Vinga (Arad)	VĂLCAN GILDA, filosof
30.	SCHWARTZ OSCAR	Evreu	1910, Viena (Austria)	Decembrie 1998, Timișoara	VULTUR SMARANDA, etnolog
31.	STERIAN GINA	Română	1935, Vrani (Caraș-Severin)	August 1996, Oravița (Caraș-Severin)	VULTUR SMARANDA, etnolog
32.	VASILICIN IOAN	Bulgară	1941, Dudeștii-Vechi (Timiș)	Octombrie 1997, Dudeștii-Vechi (Timiș)	JINGA FLORINA, teolog
33.	VOICHIȚĂ EVA (n. ROSS)	Germană	1927, Sînicolau-Mare (Timiș)	Februarie 1998, Sînicolau-Mare (Timiș)	JINGA FLORINA, teolog
34.	WIEWE NIKOLAUS	Germană	1919, Tomnatic (Timiș)	Octombrie 2000, Tomnatic (Timiș)	GAVRELIUC ALIN, sociolog
35.	WILDUC NADIA	Română	1928, Bazoșu-Vechi (Timiș)	Martie 1998, Recaș (Timiș)	NADOLU BOGDAN, sociolog

Anexa nr. 2

Exemplu de interviu de istorie orală

Nikolaus Wiewe (n. 1919, Tomnatic, județul Timiș).

Interviu realizat în 13.10.2000, în localitatea Tomnatic.

Intervievator: Alin Gavreliuc, sociolog; prima sesiune a interviului.

La interviu a participat și soția lui Nikolaus Wiewe, Ecaterina Wiewe (n. 1920).

[Arareori mi-a fost dat să am înainte-mi interlocutori care să exprime mai intens bucuria povestirii. În pofida accidentului cerebral suferit de curînd, care o obliga să recurgă la sforțări teribile pentru a putea articula fiecare cuvînt, doamna Ecaterina Wiewe și-a însoțit soțul în această epopee memorială cu o energie a privirii ce m-a făcut să înțeleg, dincolo de cuvinte, cum acești oameni au putut să înfrunte iadul și să rămînă întregi și senini. Căci ceea ce răzbate dincolo de firul povestirii este un copleșitor instinct al vieții care doboară toate cruciadele întunericii istoriei.]

N.W!¹. Dacă era un unгур, scria unგurește, dacă erai înainte francez, scria franceză, și acum nemții cînd au fost, au scris nemtește. Adică, original e Wiewe. (pronunță fonetic) Wiewe.

[A. G. Așa? (notez pe o hîrtie, și interlocutorul meu îmi confirmă scrierea corectă a numelui)].

N.W. — Atuncea, pe urmă a fost cu Wiewet. A fost un t la ăsta. Și pe urmă, cînd a venit nemții, a scris Wiewe. (îmi rostește fiecare literă în parte, și îmi așterne pe hîrtie). Acuma mă cheamă așa. Înainte, strămoșii, așa au scris (indică varianta cu „t”).

[A. G. Și cînd sunteți născuți?]

N.W. În 1919.

[A. G. 1919. Am înțeles că e vorba doar de cîteva luni distanță: august și octombrie]

E.W. (vădit emoționată) — Ia (echivalentul lui „da” în limba germană), iaa.

N.W. (glumind) — Baba mea-i mai bătrînă. („baba” rîde mocnit). Eu sunt cel mai tînăr în casă (și toarnă un pahar de vin cu sifon, invitîndu-mă să-l urmez în poveste). Tu ești deja 81. Și eu nu sunt încă.

[A. G. Dumnealui e adolescentul]. (toată lumea rîde cu poftă).

E.W. Adolescentule. Moșneagule!

[A. G. Am să vă rog frumos să începeți prin a ne povesti viața dumneavoastră și să porniți chiar cu începutul. Cum a fost odinioară? Cum a fost copilăria? Ce vă amintiți din acei primi ani? Tot ce vă amintiți și cum vă vine-n minte...]

N.W. Pînă cînd ne pornim, vă spun eu ceva interesant.

[A. G. Da, vă rog]

N.W. Că tata ei a fost șapte copii, și tatăl lor a fost pantofar. Și a crescut șapte copii, din care au fost trei femei, trei fete, și patru băieți. Și toți au fost în America!

E.W. Nu dintr-o dată.

N.W. Nu, nu dintr-o dată. Cel mai bătrîn era o femeie. S-a dus cu 16 sau 17 din Hațeg. S-a dus în... (unde a fost?)

¹ Cu N.W. am prescurtat intervențiile domnului Nikolaus Wiewe, cu E.W. pe cele ale soției sale, doamna Ecaterina Wiewe, și cu [A. G.] pe cele ale intervievatorului.

E.W. Philadelphia.

N.W. Așa. Philadelphia. Și a luat pe toți. Franz și Iacob, nu. Doi băieți nu. Dar restul toți au fost în America. A luat ea, ca bătrână. Nu a avut copii. Și unul după altul a luat dincolo. Înainte de primul război mondial.

[A. G. Deci asta era înainte. Pe vremea Imperiului]

E.W. Înainte, da, înainte.

E.W. Ia, ia,

N.W. Tatăl ei a fost cu 17 ani deja acolo,... când era 12 ani era slugă, aici undeva, la cineva care tăia lemne,... scînduri făcea. Și aștia tăia cu joagărul atunci scîndura. Era unul în sus și unul în jos. Și el era jos, a tras mai ușor. Și celălalt trăgea. Dar tăia scîndura așa, nu cu roata. Și atunci, pe cînd era slugă, l-a luat cînd era mai harnic, cu 15 ani, sau cît. Și s-a dus. S-a dus acolo. Și n-a vrut să piardă cetățenia! Așa a fost cu toți care s-a dus în America. Bănățeni, cu gîndul să vină înapoi!

[A. G. Să facă bani și să se întoarcă și să cumpere pămînt... ?]

N.W. Da, și care merge în Germania, vine acasă, vecinii mei, și atunci face casă, tot, în ordine, cumpără casă, așa și înainte era... știți...

E.W. Am mers, am mers...

N.W. Dar acolo el a lucrat greu... eee, foarte greu...

[A. G. N-a fost ușor...]

N.W. Nu. Și atunci a venit acasă să facă armată... și a izbucnit primul război mondial. Și atunci a fost la Krakaw.

[A. G. Cracovia...]

N.W. Da, Cracovia. Și acolo a fost prins de ruși, dus în Caucaz... acolo... și a lucrat la nemții ca slugă... știți...

E.W. La nemți, daa...

N.W. Nemți erau acolo, lîngă Marea Caspică.

[A. G. Da, da, erau etnici germani...]

N.W. Da, și aștia a vrut să-l țină acolo, că avea copii mari și a vrut să căsătorească o fată, că era harnic și știa tot, știți... Și el nu, nu. (rîde) A venit pe jos,...

[A. G. Din Caucaz !?...]

N.W. ... odată de albi a fost prins, odată de comuniști (roșii, n.ns.). Știi, și cînd au auzit că el nu-i de aici, i-a dat drumul, știți... Și așa a venit... pînă acasă.

[A. G. Și cînd a ajuns în Banat? Din nou?]

N.W. Oare cînd?

[A. G. În 1919? În 1920?]

N.W. 1919, da... că trebuia să fie acasă... (rîde)

E.W. Ia, 19...

N.W. ... Că altfel n-ar fi născut pe... doamna... (rîde și mai aprins)... Și cînd a venit acolo s-a căsătorit cu... maică-sa (mama doamnei E.W., n.ns.), și ea era... productul (toată lumea rîde...). Și după ce a lucrat mai doi-trei ani aici, iarăși a plecat în America.

E.W. În America, daaa... (și privește cu melancolie). La soră-sa, în America.

N.W. Că la 17 ani a cumpărat o casă, așa pentru viitor, la marginea comunei și pe urmă să aibă casă cînd se căsătorește.

E.W. Săracu', o fost sărac... la părinții lui.

N.W. Și atuncea s-a dus iarăși acolo. Și acolo și soacra (mama doamnei E.W., n.ns.) a fost harnică, și el a fost harnic. El a luat trei căși, de exemplu. Sau patru căși.

[A. G. Din ce-a reușit să adune?]

N.W. Da. Dar iarna, de exemplu. A mers și atunci n-a fost injector la încălziri centrale. Cu cărbuni, cărbuni înuntru. A aruncat din casă, ăsta, în blocul cu cărbuni, pe urmă să fie mai scurt, pe scară de foc... a ieșit din geamuri și s-a dus în curtea cealaltă, și a aruncat dinuntru. Atunci s-a culcat așa și atunci după trei ore iarăși, hișșt... (schițează gestul aruncării cu lopata...), înuntru, la patru căși.

[A. G. Aha, deci asta lucra el acolo, la început?]

N.W. Și scară, de spălat la patru căși.

E.W. Na, ia... curat o fost...

[A. G. Și asta era în Chicago, nu? Deci acolo v-ați stabilit?]

E.W. Chicago, ia, ia...

N.W. Păi nu toți la Philadelphia s-a dus. Fiecare unde a găsit.

E.W. La Philadelphia a fost sora.

[A. G. Sora lui... Și tatăl dumneavoastră, cu întreaga familie, și deci cu dumneavoastră, erați acolo... ?]

E.W. Ia...

[A. G. ... la Chicago...]

E.W. Chicago, ia... Și acolo a fost...

N.W. Na, acum vorbești tu... (sugerînd, simbolic, predarea ștafetei, cu un zimbet pe buze).

E.W. Iaaa,...

[A. G. Puteți oricare dintre dumneavoastră...].

E.W. Indiferent...

N.W. Eu numai am vrut, că spun mai repede, dar ea își amintește mai bine... cînd era copil, cum era, cum mergea la școală... cu o *negră*.

[A. G. Era o negresă?]

E.W. Ia. Cel mai bun prieten a fost o *negru*.

[A. G. O negresă? Cum o chema, vă amintiți?]

E.W. Asta nu-mi mai aduc aminte.

[A. G. Și cîți ani aveți pe atunci? Erați în clasele primare?]

N.W. 27, 19 născut, deci 8 ani.

E.W. Ea a fost cu mine din clasa întâia pînă la a opta. Da. Pînă la a opta. Și seara, cînd am plecat de la Chicago, rudele care-or fost acolo, ea a împachetat tot ce a avut, noi am suit pe tren și cine, cine... mers cu mine? Pînă la New-York? *Negruța*. (are o căldură aparte în voce). Familia sa. *Negruța*. Da.

[A. G. Și vă amintiți în ce cartier locuiați dumneavoastră, acolo, în Chicago? Mai erau români sau din Banat?]

E.W. Iaa, iaaa. Da, de diferite... .

N.W. Diferite. Că America este un sat cu fiecare altul... și mexicani, și indonezi, și japonezi, și chinezi, și germani, și români...

E.W. Da... adresa unde noi am stat... mai știu (are o privire mîndră).

[A. G. Vă amintiți? Spuneți în englezește.]

E.W. (pronunță într-o engleză impecabilă) *Twenty three — forty six, Carrew May*.

[A. G. Oo, deci vă amintiți foarte bine. (zîmbim cu toții la această izbîndă a memoriei doamnei E. W.)]

E.W. Daaa.

N.W. (șugubăț) Păi cînd a venit acasă nu știa nemțește. Deci șvăbește, în familie. Dar după scris, a făcut engleză...

[A. G. La școală ați vorbit în engleză, bineînțeles...]

E.W. Numai.

[A. G. Sigur.]

E.W. Numai, numai. Cu părinții am vorbit acasă în nemțește.

N.W. Și ăștia or învățat englezește cum știu eu franceză, ca să răspundă și să înțeleagă ce zice stăpînu (rîde).

E.W. Ia.

[A. G. Și cum a fost viața acolo, în America? Ce vă amintiți din acei ani?]

E.W. Nu-i rău. Ei a luat cu poftă... ce să vă spun...

N.W. Fiecare lună a cîștigat doi jughări de pămînt.

[A. G. Așa și-au calculat ei? Că aici în țară valorează atît...]

N.W. Da. Și au cumpărat, știți.

E.W. Bunica era acasă. Și au trimis bani... Era trei sute cînzeci un dolar, atuncea. La Timișoara s-a schimbat, acolo, unde este teatrul, strada aceea îngustă, care era pe colț...

[A. G. Alba-Iulia? Acolo?]

N.W. Da. La capătul, unde vine piața. Acolo era *schimbatul*, *change*.

[A. G. Ce vremuri...]

N.W. Da, și te-ai dus și ai schimbat ce ai vrut, ca și acum.

E.W. Acuma mai este?

N.W. Nuu...

[A. G. Asta era atunci, odinioară...]

N.W. Știu, că am fost pe la liceu, și ne-am plimbat. La internat mergeam doi și doi, frumos. Și era șeful, care a fost clasa a opta, înainte de bacalaureat, era la sală, era doi de ăștia. Și noi, cum să spun, din primele clase, a doua, a treia, eram la locul nostru. Altfel, fiecare vorbea. Și cînd ei strigau „Afară”... Vinea directoru’, nici pîs nu se auzea. „Ce cauți?”, io „M-a dat afară...” Nu mișcam... [Directorul] a fost închis și dus în Germania și acolo a murit. El a fost director la Banater.

[A. G. Ce liceu era acesta?]

N.W. Liceul romano-catolic din Timișoara. Așa am avut RT ăsta, Liceul german, catolic a fost, Timișoara. Și din real, unde e Lenau, a fost la noi în, cum se spune, a dormit și a mîncat la noi... că Lenau n-a avut cantină și...

[A. G. ... internat].

N.W. ... internat. Da, a fost pentru cinci-șase sute de băieți internatul Banatium. Și licee care au fost cînd s-au clădit, în 27 a început, un inginer din Tomnatic a fost care a clădit, a fost inginerul Wolf, care a fost cel mai mare depozitar de vie din Tomnatic, a avut 30 de iughăre. A avut acolo, afară, unde a fost conacul lui, știți. Că a căsătorit cu o șvăbioacă. El nu a avut nimic, da’ ea a avut 80, și 40 de hectare. Și atuncea a construit el cînd a făcut Banatia, probabil că a cîștigat sau nu știu de unde, a vîndut pămînt și a plantat tot cu vie. Și s-a retras acolo. Vara a fost aici, cu copiii cu tot, este circa 200, 300 de metri afară din comună, în via lui. Da’ nu mai este casă, nu mai este vie, nimic...

E.W. Nimic (pronunță apăsă, revoltată).

[A. G. Deci totul este părăsit...]

N.W. A avut — eu știu că am fost în beci — a avut patru butoaie cu 13000-14000 de litri un butoi. Un vagon jumate’ un butoi. Tot au pus [comuniștii, n.ns.] la taracotă. Au tăiat la circular și... la taracotă, că n-am avut vie. Au distrus via, și atunci nu mai trebuia butoaie. Și atuncea jos cercu’, și au avut lemne... și a fost de stejar, cum se spune [pronunță în germană, n.ns.], *stein eiche*, stejar de piatră, trebuia să fie. Excelent. Și pentru butoaie trebuia să găsești ăsta care n-are noduri. Astea au fost scumpe. Tăiai trei-patru pomi și nici nu găsea o goagă de el. Tot a distrus! (exclamă mîhnit). Și a fost ușor de făcut ferma atunci. A fost ăsta, cum îi spunea el, Mizgăreanu, așa îl chema, specialist, cum se zice la ministru... , care are un adjunct lîngă el, care...

[A. G. ... secretar de stat... ?]

N.W. Nu secretar de stat (zîmbește de ignoranța mea), nu titlu... care făcea...

[A. G. ... consilier...]

N.W. Consilier. Daa, consilier. Și Mîzgăreanu era consilier din București, știți. Era aici. Numai o întâmplare să vă spun. Că toți coloniștii care au fost și băștinași au avut 1200 de hectare de vie și circa 300 de căși pentru sezonieri, muncitori, că n-a avut muncitori atît Tomnaticul. Că în Tomnatic nu a fost oameni sărac! Sărac a fost ăsta care n-a posedat pămînt. Dar casă a avut, și atelier a avut și era meseriaș. A fost vreo 150 de meseriași. Mecanici, dogari, ăsta..., cum se spune, tinichigii...

[A. G. Asta era în anii 30–40, ce-mi vorbiți dumneavoastră?]

N.W. Da, exact. Și în 45 mai exista.

[A. G. Deci pînă prin 45? Pînă la venirea comuniștilor.]

N.W. Da, și atuncea a venit Mîzgăreanu și a înființat ferma, cu un inginer și cu un scriptolog. El s-a... *înjurat* șef-contabil. Nu știu ce era... mai mult șef, decît contabil. Și era atunci ăștia care a primit pămînt. ăștia era garda lui și 20 de jandarmi, care apăra, știți, dacă e revoltă sau ceva.

E.W. Da' n-a fost...

N.W. Na.Vine acolo, știți, și „La zece căși ne trebe“, discuta ei, și ăsta... „uite, casă mare are acolo, are grajd pentru cai, ăsta și ăsta“, zice „cutare, cutare“. ăsta nota numai atuncea. Și primarul. Adică nu, că primarul nu știa să scrie (fac haz de necaz). Atunci notarul nota și... a doua zi am primit o hîrtie...

E.W. Da.

N.W. ... hîrtie cu... ăsta (vădit încurcat, are un lapsus)...

[A. G. ... o înștiințare...]

N.W. ... Da... ăsta, consilierul cu primăria a „hotărît să părăsim casa în timp de 24 de ore,...

E.W. ... Aaaa... (jelește mocnit).

N.W. Nu avem voie să luăm cu noi nimic ce aparține de agricultură, decît recoltă și mobilierul. Nici n-a spus unde ne duce. Atuncea socrul a lăsat casa să pună două, ăsta, cum se spune (iar memoria refuză să-i actualizeze cuvîntul), ăsta... coloniști, ca să nu capătă dincolo, noi... da, și ea s-a mutat la noi... El a venit coloniști la noi, și las casa toată. Și atuncea totuși a primit și acolo coloniști! În fiecare casă a primit! „Păi i-am lăsat, nu-i nimic, aveți camere destule“.

[A. G. Cînd a fost asta? La sfîrșitul anilor 40?]

N.W. În 45...

[A. G. Imediat după război, așadar...]

N.W. Daa.

E.W. Ia, iaa.

N.W. Atunci eram expropriat de tot, și pămînt, și casă, și masă... și asta... era blocat pentru dato-rie nemții ce-au stricat în România.

[A.W. Deci ăsta era „motivul“ pentru care...]

N.W. Motivul... Da' pe urmă totuși a lăsat să stăm înuntru. Da' ne-a scos afară pe urmă.

[A. G. Și cum v-ați descurcat în condițiile astea?]

N.W. Păi cum am putut.

[A. G. Aveați o gospodărie atît de mare și dintr-o dată...]

E.W. Ia, iaa (cu jale).

N.W. Fiindcă era pămîntul de la coloniștii care au primit al nostru. Exact a primit unul aicea unde era canalul, și am început cu zarzavat, care e puțin, cultură complicată și zarzavat pe tot. Și a venit. Habar n-avut cum să face zarzavatul. A știut numai „ce-mi trebuie, iau cel mai aproape“.

[A. G. Și ați închiriat pămîntul care odinioară a fost al dumneavoastră?]

E.W. Ia...

N.W. Da, și el a stat în cârciumă și a băut... chiria pe care a primit-o. Unii au venit atunci și au închiriat la trei-patru. Io am avut noroc că totuși a închiriat numai mie, dar la alții... s-au întâlnit trei patru nemți, acolo, la arat: că „Și eu!”, „Și eu am plătit!”... .Plata pe loc. *Jean cote*, banii jos, nu în toamnă.

[A. G. Cine erau acești coloniști? De unde veniseră?]

N.W. Erau odată toți care erau în vile. Țștia au fost normali, cunoștea stăpînul lor, și așa mai departe. Țștia era mai civilizați. Da' atuncea a adus, știți, odată, primul val, a fost și basarabeni, care în timpul războiului erau deja veniți, știți... Dar au stat și ei aicea, știți. Din Moldova a fost, la mama a stat o familie, un profesor din Iași... care...

E.W. A fost așa, ... *pritenos*, cum să spun...

N.W. Da, da. Țștia care au venit în timpul războiului...

[A. G. Erau oameni năcăjiți...]

N.W. ... care-au fugit voluntar de acolo. Cine-a fugit voluntar de acolo? Un haimana nu. Și așa că oameni inteligenți, care socotea sau gîndea că stau aici departe, pînă cînd se *trece*, și a rămas aici... Da' pe ăștia i-a luat atunci cînd ne-a dus la Bărăgan (rîde amar). Și românii ăștia, că erau „dușmanul comunismului”, d-aia a fugit... Ai, iaa... Și atuncea și ei [cei care au înființat ferma, n.ns.]... ne-a dat afară, știți. Erau 25 de tractoare la particulari. Le-a expropriat toate tractoarele. Au avut 25 de tractoare deja. Țșta, cum se spune, SMT a fost gata, știi. Pe urmă a exploatat... era un meseriaș... la 25 de tractoare, trebuie să fie și un atelier cu strungar și a confiscat și ășta. „Tu ești al satului, da' ești imediat și șeful atelierului”. Și toți ceilalți mecanici a dat lui în primire. Și tractorița a parcat acolo, în curtea lui. Și el lucra pentru stat.

E.W. Asta... trebuie, așa e..., să înțelegeți...

N.W. Ei, nervii... trebuie să... *Trebuie să fi trăit, asta-i povestire, povestit.*

E.W. Ai, ai...

N.W. Și *de ascultat, îi ascultat. Dar să fi în cauză*. Și atunci în Bărăgan, cînd ne-a dus... „Unde ne duce? În Rusia?”... nu ne-a spus că ne duce în Bărăgan. Țștia nici nu știau unde ne duce.

[A. G. Cînd s-a petrecut asta, în 52?]

N.W. În 51. Prin 15 iunie, sau cînd era asta...

E.W. Ia, iaa, iunie...

N.W. 21 iunie.

[A. G. V-au anunțat de pe-o zi pe alta?]

N.W. Păi a venit, a bătut la geam. Și în ușa. Bum, cu ășta, cu arma. Bum, bum (și relatează mișcat, la timpul prezent, cu un glas apăsător, brutal, atunci cînd reproduce vocea militarului, și palid cînd redă propria voce). „Ieși afară! Cine ești?”... O lanternă. „Păi... îs Wiewe”. „Buletinul!”, și a ținut imediat buletinul. „La cine loc domnii?” „Ăsta-i socrul meu”. „Unde e?” „Păi în camera cealaltă.” „Să vină aici!”. Am stat atunci toți așa dezbrăcați aicea. Ei, cu arma automată, doi stătea așa, știi, și unul controla cu lanternă, și ășta... și pe urmă a luat hîrtia: „Ordinul numărul cutare... cutare, pregătiți în timp de... 12 ore, puteți lua o căruță de... ce se poate încărca pe o căruță. Și vă prezentați la gară”. Și a lăsat imediat o santinelă acolo. Și mai departe. Că a fost atunci trupe, trupe complete aici. Satul era încercuit. Ofițeri, subofițeri, colonei, și tot era. Regimenti întregi mobilizați și toate comunele erau îngrădit. Să nu iasă, să nu fugă. Și a avut ordin să tragă, în plin. Nu avertisment.

[A. G. Cîți au fost obligați să plece din comună?]

N.W. Din Tomnatic au fost circa 500 de familii.

E.W. (cu jale) Ia, iaa.

N.W. Păi erau fiecare familie câte trei, patru, cinci persoane. Copiii. Și atunci aștia nu or mai avut lucrători la fermă. Și atunci s-a distrus via (e o mîhnire aparte în vocea lui). Că imediat a dat la micul proprietar în jumate. Ei n-au dat nimic, nici piatră vînată, nici lucrare... tu trebuie cu caii să prășești tot, și în toamnă vin ei și apreciază: „Aici iese un vagon din iugărul ăsta, cinci mii de kile le duci la Wolf”, unde am spus, vila cu treizeci de vagoane. A făcut stație de presă acolo. Și în comună vreo 50 de beciuri care erau cu 3–4, cu vreo 6 vagoane de butoaie, tot, a confiscat. Și ne-a dat afară. Și atunci acolo au umplut. Astea erau beciurile lor. Și cășile lor. Grajduri. Era cai. Trebuiau numai 20 de cai pentru mai tîrziu, cînd vine șefii, s-a aglomerat. A fost 20 de cai, 10 angajați pentru conductori... erau regele, regina în Anglia, au lăsat ei înuntru. Proaspăți stagiari de la facultate, fiecare au primit diplomă, că n-au avut destui ingineri. Toți au venit și știa să scrie numai... și restul „neamțule, învață-mă!”. Și vechii nemți au prefăcut brigadierii! La 300, 400 de hectare un vechi paur a pus brigadier. Ța a primit un salariu și a fost... încol... controlat de ăsta, dar trebuia să-i spui „domnu’ inginer, că trebe să facem așa”. „Da, faceți atunci așa”. Era venit proaspăt de la... ăsta. Directoru’ care acuma, a venit la mine, eram șef de grădină. Prodan, care astăzi e director. Vine unu’ tînăr, fac apel... am avut 200 de oameni, 100 de hectare pentru export. Era 60 de hectare de roșii care era numai pentru export. Era 2 hectare de răsadniță numa’. Și atunci vine ăsta: „Care este domnul Wiewe?”. Unul cu bicicletă, unul slăbuț, blond. „Păi eu, de ce?”. „Eu sunt inginerul Prodan și m-a trimis domnul director Berlian la dumneavoastră”. „Da’ pentru ce?” „Păi să mă împărțiți, aici, la lucru”. Păi ce să fac cu ăsta? Avea vreo 60 de kilograme, așa... Acuma are 80 (rîde). „Păi, zic, domnule, du-te și... faci... vezi grădina...”, că era de la Tomnatic pînă la Vizejdia. „Ai destul de văzut. Doar ai învățat carte”. Seara, cînd vin la raport, că în fiecare seară trebuia să vin la raport... directoru’... Ța cînd juca biliard, zice „Să mai aștepte”. De multe ori am venit — dimineața am plecat la ora 5, m-am sculat, muncitori, am sdrobit toată ziua cu mîncare rece, veneam acasă, nu puteam să vin acasă că la ora opt trebe’ să dau raport — el juca la Reisse, la restaurant biliard, cu alți comuniști, știți, și atunci „să mai aștepte, vin imediat”. Atuncea la poartă era un neamț, paznic, zice: „Inginerul a spus, Berjan, să nu pleacă nimeni”. Noi eram vreo 20 de brigadieri. Era 3000 de hectare pămînt, nu? Fiindcă a fost 1000 de hectare vie, și fructifere, și ăsta. „Să nu pleacă nimeni, el vine”. Noi am stat cu geantă la subțioară, cu raportu’. Venit atuncea pe la 8: „Hai înuntru!” Toți înuntru, stat. „Ei. La cultura mare?” Roth începe: papîla, papîla, ce-a făcut în ziua respectivă. „Dar mîine te duci la magazie”, să te servească alt neamț, știți. Era Schleiner șef la magazie. Și atuncea zice: „Cutare la grădină”. Habar n-a avut el. Zice „Vie nu-mi trebe’, cultură mare”, acolo e grîul și porumbul și am timp să joc biliard... nu-mi bat capul de vie...

[A. G. În ce an era asta?]

N.W. Pînă prin 60. Și atunci l-o mutat la Teremia, și la Teremia s-o găsit nereguli și au fost să-l închidă. Atuncea am avut o echipă cu care s-o făcut degustare vinuri. Și m-a invitat și pe mine, fiindcă am avut totdeauna vin bun. Ei n-au avut vie, dar fiecare a cumpărat vinul de unde a ajuns mai bun. Și eu am adus din producția mea. Și am avut numa’ odată premiul întîi, că ei au adus și din Franța, și din toate părțile, și a expus. Turnat în altă sticlă și expus. Și erau atunci directoru’ de la fabrica de sticlă, unde Bega se izvorăște... na...

[A. G. Tomești?]

N.W. ... Tomești. Și ăla a venit cu... făcut ăsta, tot, pe contul statului, știi. Și am și acuma: „Premiul întîi, scria, de la expoziția cu degustare vinuri bune, nu, de la Comisia de degustare de vinuri bune”, și a fost iscălitura la toți.

E.W. Și astea sunt prietenii bune...

N.W. Păi știți cine era? Era șeful de la Petroleum, directoru', din tot Banatu'. Atunci era șeful contabil de acolo. Atuncea era directoru' de la Kandia. Directoru' de la UMT, știți. Toți directori. Și atuncea alți directori, ingineri care lucra la petroale, știi. Primarul din Ghiled, șeful de miliție din Ghiled și toți îi mari, știți. Și eu eram totdeauna *moș Wiewe* la ei, că eu eram mai bătrîn, da' eu eram 60 de ani, nu eram moș atunci (rîde, împreună cu soția). Zici „tatăl tău e moș, nu eu sunt moș”, „nici nu pot să-ți fiu tată”. Era, 60 de ani, și el era cam 35-40, „nici tată nu pot să-ți fiu”. Și cînd era șeful de finanțe din Banat, era acolo. Și astăzi mai trăiește, mai vine pe aici. [...]

Serviți, vă rog? (și îmi oferă un nou pahar de vin limpede)

[A. G. (avînd perspectiva reîntoarcerii cu mașina spre Timișoara, încerc să-mi ponderez entuziasmul de degustător) Puțin sifon, vă rog. Mulțumesc.]

N.W. Trebe' și un cub de gheață. (am în fața mea un pahar de vin dulce-amăru, roșiatic, rece și îmbietor)

[A. G. Dacă ne întoarcem puțin în timp, la acei ani frumoși...]

E.W. Ia, iaaa (tresare la cuvîntul „frumoși”).

[A. G.... din perioada interbelică. Cînd v-ați întors din America, aici, cum a fost? Ați putut să cumpărați pămînt?]

E.W. Aa, asta a fost deja...

N.W. A cumpărat 54 lanțuri de pămînt.

[A. G. (probabil un act ratat: vărs paharul cu licoarea rubinie pe masă...) Iertați-mă (adaug descumpănit)].

E.W. Nu-i nimic, nu-i nimic (domnul Wiewe îmi reface degrabă conținutul paharului).

[A. G. Mulțumesc]

E.W. Fără înghețată nu e bun (și îmi adaugă cuburile de gheață).

N.W. Că e plin și se așază gazul.

[A. G. (stînjedit) Îmi pare rău.]

E.W. Ei, asta-i nimic. (depășim „impasul” cu zîmbetul pe buze)

[A. G. Și au putut, așadar; să cumpere pămînt mult?]

N.W. Păi am spus, fiecare lună, din leafă...

[A. G. Doi iughări...]

N.W.... doi iughări, da, n-a trimis odată, a cumpărat cinci-șase odată, și... s-a putut trimite bani din America acasă.

E.W. A fost, cum să vă spun... pămîntul cel mai bun nu se putea... Nu fiecare a vîndut ceva bun.

N.W. Aceștia care a avut aproape de comună a fost oameni bogați, bogați, și ăștia n-a vîndut. A vîndut cel care era semi, care a lucrat prost, care a avut slugi și care trebuia să plătească și impozit și recoltă ioc, și atunci a vîndut un iughăr de pămînt. ăștia au fost majoritate copii de bani gata, de la țărani bogați. Și ăștia cînd a căzut... la fel ca cineva care învață acum să înoate și-l arunci în bazin.

[A. G. Și în acei ani cum era viața în Tomnatic? În anii 30?]

E.W. Cum să vă spun. *A fost normal*. Cum îi la țară. Unii au lucrat mai mult, unii mai puțin, dar a fost normal, ai putut să cumperi, *ai putut să exiști*, a fost normal.

N.W. Nu exista sărăcie sau să nu cumperi ceva.

E.W. Nu, nu.

N.W. Sau să aibă greutateți cu mîncarea, sau haine, sau ceva.

E.W. Nu! Nu! Nu!

N.W. Poate că nu s-a permis să facă un chef, știi, și astăzi „plătesc eu”. Mai erau și din ăștia, știi. Care a studiat la Paris și venea acasă...

E.W. Rar, rar... ia...

N.W. ... da' toți de bani gata. Ca Michael...

E.W. Eeh (surprinsă), săracul... a fost copil bun...

N.W. A fost... prietenul tău... (rîde pe îndelete). Erai în *gașcă*. (ciocnește, și mă privește cu înțeles).

E.W. Io... ia...

[A. G. (șoptesc) Și cum v-ați cunoscut?]

N.W. (rîde deschis) la uite-!]

E.W. (rîde și își privește cu tandrețe soțul)... Aaa..

N.W. Ea o fost de două ori logodit, și eu de două ori. Și am avut un prieten care o fost de trei ori logodit. Că războiul o făcut în așa fel că nu o mai ajuns...

E.W. Eu...

N.W. Na... povestește...

E.W. Eu am fost măritată. Noi am fost... cum să spune...

[A. G. ... într-o *gașcă*... (toată lumea rîde)]

E.W. ... prieteni, na.

N.W. (moralist) Eu am fost logodit, și ea s-a căsătorit deja, știți.

E.W. Ia, ia...

N.W. Am fost la nunta ei (rîde cu poftă), știi. Și ne-am dus în război șapte ani, și pînă cînd am venit acas, bărbatul ei a fost mort și... logodna mea s-a răcit, în cei șapte ani de zile. Și noi ne-am simpatizat înainte.

E.W. Noi am fost întotdeauna așa (și desenează cu mîna semnul unei legături)...

N.W. Numai era la șvabi ăsta: „Ăsta are mult pămînt, trebuie să fie unul cu mult pămînt”, și eu eram mai... cu pămînt mai puțin, nu? N-a fost tatăl în America (și privește cu înțeles spre soția sa). Ei au avut noroc, că amîndoi au fost slugi, da' a mea a fost aceea, și al ei s-a dus în America, asta a fost diferența. Și atuncea noi ne-am căsătorit.

[A. G. Cînd era asta? Imediat după război?]

N.W. În 47. Eu am venit în 45 acasă, pe 15 iunie, am trecut granița românească și am venit. „Fugi de aici (pronunță în germană), că vă duce pe toți în Rusia!”. „Stai, domnule, eu trebuie să mă prezint. Am aceea de la graniță, mîine trebuie să mă duc la comisie, la Arad, înapoi. Și zic, trebuie să mă prezint”. Și m-am dus la jandarmerie și m-am prezentat. „Am luat notă, zice”. Da, că altfel, mă ținea el imediat, că „trebuie să merg la comisia de triere la Arad”. „Dimineață, la 9, să fii acolo”. Și acolo a fost un comunist vechi, un polițist, un șef din Arad, și de la graniță un șef, stătea la geam, și curtea era plină de ăștia care s-a întors din Germania. Imediat băga la curte. Știi. Și atuncea ai intrat cu acte, ce ai avut. Știi. Și între timp, părinții mei în acte au avut scos deja de la... de la popă că sunt... *francez*. Că nu sunt neamț, știți.

[A. G. Da, da, așa au scăpat mulți atunci în Tomnatic].

N.W. Că nu le-am spus că am fost la armata germană. Zic că am fost fugit. Nu putea să dovedească. „Uite, sunt acte aceea, că am lucrat la organizație, pentru alimentat trupe și diferite lucruri”. De exemplu, în Rusia trebuia să mutăm linia cu 25 de centimetri mai *akana*, că rușii au cu 25 de centimetri...

[A. G. ... mai late liniile...]

N.W. ... mai late. Și n-or încăput vagoanele noastre. Atunci trebuia să mute o linie mai încolo, știți. Că trupe au fugit așa repede după ruși, că n-a putut să ducă muniție și alimente. Că într-un an a ajuns pînă la Donețk, nu?

[A. G. Pe unde ați fost în război? Am înțeles că ați fost pe amîndouă fronturile?]

N.W. Da.

[A. G. Pînă unde ați ajuns?]

N.W. Am început la Prut. Și de la Prut pînă la Stalingrad... Am mers Prut-Odessa, Odessa-Krivoi Rog, Krivoi Rog-Donbas, trecut Donul, Donbas, prin stepa Calmuciei, în Stalingrad. În Stalingrad am stat vreo trei luni, acolo nemții a luptat, și noi am ținut cercul dinuntru, italieni, români... .

[A. G. ... maghiari...]

N.W.... da, și maghiari. Și înuntru a fost nemții, care a făcut pumn tare acolo. Din casă în casă, și așa. D-ai-a a fost și prins ei. Rușii ne-a gonit pe noi, italienii a fugit, și care nu a fugit din drum i-a prins. Noi numai care-am fost mai în urmă, noi am fost ateliere. Am lăsat toate tunurile acolo, un singur tun am salvat (rîde), și am retras în stepa calmucă pînă la Elista. Știți unde-i asta? Elista? În centrul calmucilor, acolo e o stepă... este sute de kilometri încolo, este decît iarbă. Și calmuci din ăștia, știi. Pe cai mici, și fără șeauă și ăsta. Da. Și ăștia au fost certați cu rușii. Și ăștia a fost norocul nostru. Ei s-au dus să vadă că unde-s rușii, și ne-a comunicat, ca să ne ferim noi, știi? Cînd n-am avut infanterie, nici tunuri, noi, atelierul să mergem cu baioneta, sau ce? Și am retras, retras, pînă cînd... (ezită să numească)... într-un loc acolo, să-i zici... sat. Vreo trei-patru căși și asta-nsemna satul! Știi? Acoperit cu...

[A. G. ... trestie?]

N.W. ... trestie nu era pe-acolo. Paie! Și ăsta am dat la caii noștri. Da' în primul an toți caii care am avut din vest a murit. Și atuncea am rechiziționat...

[A. G.... de la localnici?]

N.W. Nu, cai, nu... Am rechiziționat... camile. Că caii lor localnici a fost ponei, din ăștia. Camile! Că ăștia erau la roată de apă, de la șaptezeci-optzeci de metri mergea camilă și a tras apă. Toată ziua unu' stătea, că era mai leneș să fugă pe jos pe oiște, și dădea în camilă (zîmbește). Și ăsta a dus găleți și acolo bea și oameni, și oi, și toți acolo.

E.W. Eii, ooh (a jale). Asta-i război!

N.W. (jovial, totuși, în contrast față de soția lui) Și iarna a fost viscol, a pus un strat de zăpadă, a topit și a făcut fin atîta (arată pînă la genunchi). Și cine o mîncat verde, n-a mai văzut altcum, alt fin. Numai uscat. Și atuncea a păscut uscat. Sau a tăiat, unde a fost colectiv de vite, au tăiat ei cu coase și a strîns pentru vară. Și în iarnă, iarăși în toamnă, că acolo n-a ploat. Acolo n-a ploat decît crivăț. Vîntul fiecare zi a flîndurit... și atunci ne-am retras pînă la Rostov...

[A. G. Pe Don...]

N.W. ... da, la vărsarea Donului, da. Și acolo am mai avut un tun cu patru camile. Și era chiar în 30, în Silvester, era o zi ...uite, anul nou, cum să zice... înainte de anul nou, o seară... ?

[A. G. (mă predau, nu știu să identific exact)]

N.W. Ei. I-a uite! Cum îi spune?

E.W. Nu, da' ce este după...

N.W. (căutăm să lămurim) O seară pînă la 12... bal, și... cum îi zice? La 31 decembrie?

[A. G. (timid)... revelionul?]

N.W. și E.W. (deodată, eliberați, exclamă) Revelionul!!

[A. G. (respir ușurat). Așa, așa...]

N.W. A fost chiar revelionul, cînd mergeam spre Rostov. Dar era acolo stepă mare, de cinci, șase sute de kilometri pătrați, și am găsit doi căși acolo, calmuci și acolo, și mai un grajd mic. Și ăștia nici n-am putut să vorbim cu ei. ăștia mîncă carne de cal. Tăia calu' și fert și stăteau și așa cu picioarele, în jurul focului (indică o postură orientală), că atuncea era iarnă (vorbește încet, încordat, iar cu ochii rememorării contemplă evenimentul trăit acum o jumătate de secol). Și într-un cazan, o bucată de carne cal, știi... și ei tot cu lingurile de lemn, toți din cazan. Și calu' era la minus 20 de grade, afară în zăpadă. Și cu piciorul căuta după iarbă, după fin.

[A. G. Acesta a fost revelionul 43 spre 44?]

N.W. Nu, 42 pe 43. Că în 41 noi am înaintat pînă în 42, pînă la Stalingrad, și atuncea, în toamnă ne-or gonit, gonit, gonit... pînă în primăvară, cînd am ajuns acasă. Și la Don am trecut acolo

podul. Adică înainte, la Rostov, eu eram bucuros... Cum am mers noi mai departe? Că acolo nu erau drum. Erau comandantul plutonului, și asta și cea a mai fost... din ce a rămas din regiment. Era acolo căpitanu' și asta și ăștia luat un băștinaș. Și i-a arătat pe hartă: „Uite, tu trebuie să ne duci pînă acolo, alfel uite... cu arma... Te împușcăm”. Și ăla ne-a dus. Doi-trei am luat noi de ăștia. *Starosti* de-acolo, care erau ca primaru', știți. Și ăla ne-a dus pînă acolo și am dat drumu', știți. Atunci alții pînă acolo... știți, că unde umblam noi acolo, că n-ai văzut o roată, a fost zăpadă în iarnă și ăsta, la 50 de kilometri o fost mai un catun. Nu? Și nu era aici unde vezi pe pămînt unde-a mers căruțe sau ceva... Nimic nu era.

[A. G. Cine era în compania dumneavoastră acolo? Erau doar români de etnie germană?]

N.W. Erau germani și erau unguri, numa' nemții și ungurii au fost „calitatea a treia”, n-a avut voie să avem graduri. Că asta a fost în timpul lui Carol. Am dus, încorporat, și eram comandant de tun, și cînd ne-a deplasat pe front, aicea, doi ani am luptat pe front cu unguri. Fără luptă. Am făcut tranșee, și cînd vin unguri... facem la lneu și la... Criș, acolo, știți... Acolo am făcut tranșee cînd vine unguri și trebuie să retragem, aicea linia doua...

[A. G. Asta pînă în 1940, cu Viena?]

N.W. Asta în 1941, cînd era cu Viena, da. Atunci Carol a fost... *declasat*, și a venit... (ezită)

[A. G. ... Antonescu...]

N.W. Da, Antonescu. Da' atuncea noi am fost deja în post, știți. Noi nu mai reluat. Nu am mai avansat. Am avut de exemplu doctor. A fost fruntaș doctoru'. Tot timpul. În Germania a făcut doctorat la Bonn. Și a venit acasă să nu piardă cetățenia. Să facă armată, știți, și părinții erau aici, și frații erau aici. Că după ce vine acasă... a fost logodit în Germania cu o fată. Zice, „Vin acas', fac asta și mă întorc”. Și s-a dus la armată și l-a prins războiul! Ca și mine! (rîde aparte) Și atunci i-a *tăvălugit* acolo... el a fost fruntaș, și doctoru' regimentului a fost căpitan. El trimitea, că știa mai bine decît el. El a stat cu colonelu', cu comandantu', totdeauna a stat la taifas, să-l aibă prieten, știi. Și eu eram conductor făcut la el, de la comandant de tun am fost conductor cu cai.

E.W. Aie, aiee (jелеște).

N.W. Și atunci noi am fost împreună, știți. Eii. Dar am trăit ca frații, noi doi, știți. Nu că eu am fost conductor și el doctor și asta... și era de aicea, din Sînpătru German. Părinții lui erau directori de școală, și alt frate era învățător la Lovrin, și el a studiat doctor în Germania, știți. Na.

[A. G. Și deci revelionul 43 v-a prins pe Don?]

N.W. Pe Don, da' cum! Noi eram înainte de Rostov, și vedem: „Auu, arde, cu foc, cu tras... ” cu arme și cu rachete și cu ăsta... „Ce-i domnule? Rușii intrat acolo!”. Pînă cînd noi am mers încet pînă la margine... și „Nuuu. Îi Anu' nou și nemții trag de Anul nou!”

[A. G. Cu artificii!...]

N.W. Artificiile! (rîde exuberant, umple din nou și ciocnește paharul) Și noi am crezut că rușii... Am stat acolo pînă dimineața și atuncea am plecat... Tot am stat, am stat în iarnă, afară. Învăluit în pătură, știi, dormea fiecare pe unde a putut, știi? Na, și atunci am mers mai departe spre Mariopol. Asta-i lîngă Marea Neagră, spre Odessa, dar la margine... mai încoace este... Mariopol. Și acolo, cînd am trecut Donul mergea podul înspre sus și era gheața alunecată... Cum se spune în românește?...

[A. G. ... Da, era ghețuș...]

N.W. Da, a ploat și a înghețat, știi? Și camilele care am mai avut, cu un tun, știi, a mers și a cazut... (povestește ascendent... glasul i se înalță progresiv), și una, alta a cazut, și tot, și tunurile și tot și a cazut în Don! Asta a fost ultimul care am lăsat... (rîde straniu, privind-mă)... patru camile și ultimul tun. A căzut înuntru. Și atuncea am mers așa... fără arme, fără nimic, pînă la Mariopol. În Mariopol, nu, atuncea zic „Aicea ce să fac, ce să fac aicea?” Nimic... știu nemțește și ăsta, și eram atunci... ăsta, conductor la... ăsta, la administrație, care avut ladă, cu toate... scrisorile și ăsta, unde era și bilet de trimitere în delegație...

[A. G. ... curier...]

N.W. ... da, curier și... adică hîrtille era numai. Și era plutonier major care ținea. Și eu eram conductor. Și am văzut cu acte cînd el lucra acolo... are ștampilă. Și am luat ștampilă și un act din ăsta (rîde destins acum), știi? Da' n-am avut stilou să scriu! Atunci m-am dus în Mariopol pînă cînd am găsit cantina de aviatori. (urmează în șoaptă) Zic mă duc întru și împrumut un stilou și fac o delegație în țară (hîtru)... și ștampilă am avut, pun ștampilă (reface energic gestul, ștampilînd imaginar „delegația”), iscălesc, „Pleșianu, comandantul regimentului”... Era fără scris, cu puncte puncte, eu am scris și... am făcut delegație după piese de tun! Știi? *M-am trimis în delegație...*

[A. G. (glumind) Da' tun nu mai aveți!...]

N.W. (rîde) Și am intrat întru și numai ofițeri. Și acolo, cînd intră, am salutat „Herr Hauptmann, *bitte schön...* (și urmează o relatare scurtă în germană)... ”. Și atunci era mesele de scris, știi. Ei stătea acolo deja de mai mult. Na. Și zice: puteți să scrieți, dar asta nu, asta nu. Știa. Românii seee... (și face cu ochiul...). (rîdem cu toții). Știa, că eram în haina românească. Și atunci am luat ala care mi-a dat și scriu „Soldatul Wiewe Nicolae, trimis în delegație pentru piese de tun, în țară, la București” și ăsta... și iscălesc „Pleșianu, Pleșianu...” Așa. Pang. (face gestul ștampilării). Și ăla stă după mine, se uită și... trage ăsta... (se amuză copios).

[A. G. El nu înțelegea ce se întîmplă...]

N.W. *Danke schön*, spun repede, ca să nu mă mai pună la vorbă. Ies afară și trece o mașină plină de nemți care s-a dus la Odessa. Și asta am vorbit cu ei, zic: „Mergi în Odessa, poți să mergi în Odessa. Hai sus!”. M-am dus cu ele pînă la Odessa. În Odessa... (nu se mai poate opri din rîs), cînd am ajuns acolo... a trebuit să mă duc în România. Am scos iarăși o hîrtie: „Bilet de trimitere în concediu”. În Odessa au fost români, dar am avut ștampila regimentului pusă-ntru, cu Pleșianu... și am trecut Nistrul, și acolo... da' n-am lei! N-am lei! Aveam niște mărci și așa de război am avut, că n-a vrut nimeni cu ăștia... Știi, ăștia a fost bani pentru Rusia, și la cantină, cantină germană și ăsta a fost ca să nu aducă bani din țară să-i împrăștie. Am propus — a fost o frizerie — „Plătesc atîtea mii de lei dacă mă împrumut!” Zice, „Lasă, lasă, că vine mai mulți din ăștia...” (rîde strașnic). „Trombon. Auzi, trimite el din Timișoara...” Ei, păm-am urcat și am mers pe negru, pînă la București, schimbam spre Timișoara. În Timișoara, cînd am ajuns la gară, n-am bilet de voie și n-am nici lei să plătesc pînă la Tomnatic. Era atunci un sfert, atît plătea ăștia cu bilet de voie. Iar („ștampilează” din nou pe masă)... pun regimentul... și se întîmplă cu ăsta, care a venit să vîndă pămîntul...

E.W. Cine?

N.W. Rostește un nume al unui coleg din Timișoara.

N.W. Servus! Și ăsta a fost prieten. „Nu vrei să-mi împrumuți 40 de lei?” pînă la Tomnatic? El s-a uitat. „Da, și mai mult”. Și am povestit, și atunci am plătit și „Hai la tren!” La Tomnatic. Dîr, dîr, pînă acasă.

[A. G. Deci de la Rostov pînă la Tomnatic... pe ștampila regimentului... (rîdem pe cinste)]

E.W. Ia, iaa.

[A. G. Și cînd ați ajuns? Era atunci în 1943, da?]

N.W. Și am venit acasă atunci. Aveam bilet de voie... și prezentat la post, și ăsta. Și atunci a fost recrutare. La Germania, în Tomnatic. A fost comisie de recrutare, și... eu am venit din război să mă recruteze și să mă trimită înapoi?? A fost vecinul meu din Serbia acasă. Că ăștia s-a dus peste graniță să nu le încorporează pentru război. Zic: „Am văzut destul moartea”. Că acolo au fost pușcat, cînd au retras *ai noștri*, românii, nimeni n-a îngropat, ciorile au ciuguit și acolo au rămas. Zic „Pe mine nu mai primiți”. Cînd m-am prezentat la regiment — că cînd am venit acas' m-am prezentat la regiment — era un alt prieten: doctor Hausencracz. „Servus, Ștefi!”, „Servus!”, „Ce-i, ai venit acas'?” (și imită gestică prietenului doctor care verifică „documentele”). Zic: „E fals, eu am făcut. Ce facem?”. „Dă-le încoace”. A rupt și a luat biletul altuia, care a

venit de acolo rănit, știi? Și mi-a scris un bilet: „rănit la front și este trimis acasă, două luni concediu”. (rîde destins). Ei, ei.

[A. G. Și așa ați rămas două luni în Tomnatic...]

N.W. Am ajuns în Tomnatic. Între timp...

E.W. Pînă el a venit, nu s-a știut nimic... punct...

[A. G. Da... Așa o călătorie...] [...]

N.W. Apoi am fost administrator în Serbia. Veneau uleiuri din România, vagoane, și petrol. Am fost administrator. Și sublocotent, făcut așa. Era atunci benzol, care a sărit și a bătut pămîntul, și asta era special... diferite uleiuri, cum era ulei de oase pînă la cele mai...

[A. G. Și pînă cînd ați stat acolo?]

N.W. Păi pînă cînd am retras, în 23 august. A sabotat, au venit rușii acolo, și noi ne-am retras, ca să nu ne închidă (clocnește paharul, vădit emoționat de rememorare).

E.W. Spune... cînd ai venit de la Rusia...

N.W. Păi, cînd am venit de la Rusia m-a mobilizat să mă trimită la școală de subofițeri. Că eram pe timpuri, atunci cînd eram conductor m-a luat unul de la cantină, pentru alimente, să tîlmăcesc. Era unu' Gorjan, așa-i zice... și el... „Ce spune, Wiewe, mă?”, tot cu asta. Și Wiewe a spus, și asta, și ce-a zis asta. El a fost sergent. Na, și atunci s-a văzut că nu este neamț conductor în fiecare căruță. Și am și admitere făcut, la școală, și tot. Și mă trimite conductor.

E.W. La început de an o fost.

N.W. Nu, asta o fost în 43...

[A. G. Cînd v-ați întors...]

N.W. Da, în primăvară.

E.W. Ia, ia...

N.W. Și atunci, în 43, a fost comisia de recrutare. Și eu am fost cu vecinul meu în Serbia. El zice „Hai cu mine, tu ai liceul. Te face șef.” Eu sunt cu școală normală și am o stație de benzină...

[A. G. Și în Serbia deci ați stat pînă în august 1944?]

N.W. 44. Da.

[A. G. Și a trebuit să vă întoarceți?]

N.W. A trebuit să ne retragem în Germania. Atunci a venit... atunci am fost ca șefu'... am fost curier central de la comandant, la mîna comandantului. Și ce-a fost meseria mea? Să salvez familiile cele mai mari cînd a venit frontu' înapoi. De exemplu era, asta,.... ingineru' Schmitd, el a stat în Prusia Orientală la Königsberg și a retras acolo cînd s-a cedat Königsbergul...

[A. G. ... rușilor...]

N.W. ... da, și rușilor, și atunci m-am dus și am evacuat familia lui, la un alt prieten, lîngă Berlin, la Bernburg. Dus acolo. Delegație specială. Curier special era.

[A. G. Sfirșitul războiului unde v-a prins?]

N.W. La Leibnitz, în Austria. Acolo a fost sediul nostru.

[A. G. Exista, așadar, o astfel de organizație, care se ocupa de...]

N.W. ... de făcut drumuri, pe urmă am făcut numai, cum se spune, oprire de tancuri. Drumuri barate și unde trebuia să meargă... baraje... și asta. Și pe urmă am primit și muncitori unguri. Regimente întregi care s-a retras cînd au căzut Budapesta și asta. Și atunci șefii mei nu știau ungurește. Atunci am fost tîlmaci... (pronunță cîteva cuvinte ungurești...), știi, și...

[A. G. Deci, știți și ungurește?]

E.W. Ee, da' puțin.

N.W. În război am văzut și rusește și sîrbește, în școală franceza, pe acasă la părinți, că erau zilieri, atunci unguri numa', că erau bulgari, și aștia nu știau bulgărește șvabii, da' ungurește știe, că bătrînii au fost în școală ungară. Și atunci vorbit și ei ungurește și eu am prins asta. Săpînd porumbu', cum vorbea tatăl meu cu bulgaru' ungurește, și am avut urechile deschis, și am învățat ungurește.

[A. G. Și cum ați putut reveni în țară? În Banat?]

N.W. Păi când era gata război, atuncea, știți, că s-a capitulat. S-a dus șeful meu, care m-a trimis de câteva ori acas' la familia lui, și a vrut să mă ia la el! Zice: „Eu am o întreprindere de construcții și de drumuri și căși”. Era inginer, ăsta. Zice: „Știu că ai admitere, tu faci liceul și eu te cunosc capacitate, și vii la mine și vei fi mîna mea dreaptă!”, la ăsta, lângă Köln, cum se zice? Dusseldorf! La Dusseldorf. Și a fost bombardat casa lui acolo. Și cînd m-a, dus cu alimente, ce a procurat el în Austria, am primit delegație să duc doi băieți, așa, unul de șapte-opt ani, și soția, era într-o casă... Da' nu în Dusseldorf, afară, avea (umple paharele și ciocnește din nou) tot, Neitharzhousen, așa chema, este o... cum e Herculanee...

[A. G. Stațiune balneo-climaterică...]

N.W. ... stațiune, unde veneau englezii, veneau la pescuit ăștia. Atuncea m-a dus și familia lui într-o biserică, era chiar duminică, cînd merg toți la biserică... și ducea la Evanghelie, vorbește, cîntă... și atuncea am trecut pe la familia lui, că el n-a mai văzut familia de doi ani, ce mai face... soția. Era un bogătaș acolo! La Bodenze. Și acolo am mers cu trenu', venit peste Castel și Frankfurt, jos, și pînă la Bodenze, și zice că acolo nu mai pot să mă duc mai departe pînă mîine dimineață, că trenul merge pînă sus, și după aia în jos. Era înainte de faliment. „Da' mai bine mergi pe jos, ce să stai în gară pînă dimineață, că-s numai 5 kilometri”. M-am dus pe jos. Cînd mă duc pe jos, pe linie, la o dată văd că merge pe aici un drum, și altul pe acolo (arată cu mîna în direcții diferite). Merg după drumul ăsta. Și odată (strigă): „Halt! Halt!” Ce vor ăștia? Vor să mă împuște! Păi am fost trecut granița elvețiană! (rîdem cu toții) „Păi vreau să mă duc la Ilmenau”. „Păi este acolo!”... trebuia să mă duc celălaltă direcție. Am arătat toate actele, da' eram în uniformă, știți... și trimis înapoi... Am luat atuncea cealălaltă direcție. Cînd am ajuns soția lui a plîns de bărbat, a întrebat ce mai face... și ăsta... și m-a cantonat la ei și m-a ținut o zi acolo. Și pe urmă am venit peste Kentundenfugen, Odense, și înapoi, pînă la... cum îi zice... Innsbruck... și apoi pînă la Leibnitz. Asta-i pe graniță, aicea, lângă Graz, este un orașel ca și Sînicolau Mare, așa. [...] Da' să-ți mai spun una interesantă cu Puntigam. Comandantu' nostru stătea la un baron. A avut o vie cu 50 de hectare, castelu' înauntru, baronu' Tothenbach, așa îl chema. Și șefu' nostru, sigur, se cazează unde-i mai frumos, afară din oraș, unde bombardează mai puțin, că acolo, la Leibnitz, era o fabrică de armament, unde se făcea VI și V2...

[A. G. Armele lui Hitler...]

N.W. Da, și ăștia au venit zilnic să bombardeze. Alarmă mereu. Și el s-a cantonat în afară. Și baronu' ăsta a avut un frate în Neres-Ostrava, în Cehia, unde au fost mine de cărbuni, și el a fost proprietar de mine... și fata lui, Eva, pentru că se tot bombardea, s-a dus la fratele lui... [...] Și era un sas care administra ăsta. [...] Și cu prizonieri italieni, că după ce a cedat Mussolini au venit prins toți care-au fost soldați și au împărțit la lucru. Și atuncea el, cu italienii ăștia, a administrat. Și pe mine a chemat atuncea șeful nostru. Zice: „Uite, am o trimitere specială. Dacă te simți în pericol, nu trebuie să faci, dar dacă o faci, să nu-ți fie în dezavantajul tău”. Imediat am primit cinci-șase sticle de șampanie, și niște băuturi speciale, pentru fratele lui trimis, baronu'. Și m-a rugat să aduc fata înapoi, că era de 17 ani, acolo, Eva. Eva Von Tothenbach.

[A. G. Și ați fost la Ostrava...]

N.W. Da. Ratibor... Dar înainte a fost capitala Sloveniei, cum îi zice?

[A. G. Ljubliana?]

N.W. Nu, Slovacia...

[A. G. Bratislava...]

N.W. Da! Bratislava. Adică toți fugea în retragere, nemții, și eu...

[A. G. În sens invers...]

N.W. (rîde). Da. Că toți s-au uitat la mine. Cînd am ajuns la Ratibor, trebuia să trec Oder. Și Oder era ca Bega, așa mici, știi. Și am trecut acolo, unul după altul, nemții răniți, și... bandațați... și eu..mergeam înainte! „Da' ce-i cu ăsta aicea?” Am ajuns în Ratibor; a fost chiar frontul retras

pînă aici. Da' unde este baronul? Am avut adresă, da' cunosc eu în Ratibor? Sigur, am avut scris... strada cutare. Da' ca și cum te duc în Berlin, și știi strada. Unde-o să găsești? Civili nu erau, erau evacuați. Cei care erau nu s-a arătat, că atunci vine dușmanul. Și atunci mă duc pe stradă, văd un sublocotent și îl întreb. Care se uită la mine, rîde... "La adresa asta sunt cantonat eu", îmi zice... Uite, păi vila asta este... Întîmplător. Se uită după mine. Bat acolo. Sonerie. Închis. Aștept... Vine un bătrîn afară (exclama!): „Eva, omul tău e aicea!!” Au trimis telefonul că vine unul după ea. Cînd a venit era ora 6 după-masă. Dar vine frontul, cu nemții care se îngroapă și eu... cu Eva... Am adus mîncare, șampanie și ăsta... Repede. Nici ei n-au avut alimente. Au făcut niște ouă, au făcut două ouă, a deschis o șampania și a împachetat Eva ceva repede, două cufere. „Hai, să mergem”. Și am plecat, am ajuns pe la 12 noaptea la Neres-Ostrava, pe jos, de la Ratibor. Cînd ajuns acolo a fost poliția de gară. „Care tren merge la Bratislava?” „Uite, ăsta-i ultimul!” (și vocea îi tresaltă din nou) Eeiii. „Halt! Halt!” Am luat coferele la ultima vagon, sus... pe trepte... sus și am plecat, și am ajuns pînă la Viena... *ultimul tren*... și mai departe... Cînd venim la baron acasă, el era plecat la Holmsturm, erau peste 60 de ani gradații și ceilalți, de la 15 ani pînă la 60 de ani. A fost toți mobilizați. Da' voluntari s-a dus. C-a fost înfocați. [...] Și vine sasu meu. Zice baron, a spus că baronu' că cînd reușești și vii înapoi, orișice împliniri o să-ți facă el. Orișice... vin, orice. (vădit emoționat, dar și mîndru) Și am făcut bal atunci. Eva... și trebuie să facă mîncare și scos vinuri bune și ...am dansat cu ea. Era... o fată și noi doi... dansatori. Și dimineață m-am dus la unitatea mea, la șeful meu din Dusseldorf. Și cînd am venit cu un rucsac plin de vinuri bune, ăla: „De unde ai furat?” Zic „Nimic furat!”... și am povestit. „Bravo ție!” zice. „Și pot să mă duc de cîteori vreau cu butoiul”. „Da' n-avem butoi”. „Este aici fabrică de bere. Acolo sunt butoaie de bere”. „lei unul de 50 și rezolvi”. Atunci am plecat, cu șeful regimentului ungarilor și cu șeful meu. Eu eram la mijloc în căruță. Și am fost tălmaci [...] Am îndrăznit atunci, că n-am mai avut carne. Am fost într-o casă frumoasă, că au fugit austriecii, că au venit rușii. Și a lăsat tot cum era. Și oale pe plită, și tot am avut, da' n-am avut ce pune înuntru. [...] Zic, „Miklos, te invit diseară, dar trebe' să ai carne”. „Sigur, răspunde Miklos, fac paprikaș!” A trimis un om cu o șoncă atît de mare, pentru trupă, știi, și a venit cu soția, că ei au fugit cu soțiile. Și a adus și preotul regimentului cu soția — că ei sunt luterani și se pot căsători — și a studiat în Belgia ăla, știi. Atuncea eu am vorbit în franceză cu el. Și eu am adus butoiul de vin de la baronu' și am făcut paprikaș, ceapă am avut, tot acolo, numai cu carne de vită, cu paprika... și femeile au fost, și am făcut... tot, tacîmuri de argint... că ăștia au-plecat...

[A. G. Toată lumea fugea, era prăpăd în lume, și dumneavoastră...]

N.W. Da... (rîde aprig), pînă noaptea tîrziu... pe la ora unu am distrat. Atunci am avut un pui în scîndură și la ăștia, știi. Și am făcut atunci un șnițel cu ceapă!... [...] Și am stat pînă la unu cu soțiile lor, și eu eram cu șeful meu de la Dusseldorf, de la început, din Serbia.

[A. G. Și spuneți-mi, sfîrșitul războiului cum a fost?]

N.W. Păi acolo era sfîrșitul. Cu zece zile înainte a fost.

[A. G. Cu paprikaș... (rîdem cu toții) și guliaș.]

E.W. Da' cum a fost cînd a bombardat pe Dusseldorf?

N.W. Nu... Dusseldorf... Dresda...

[A. G. Marele bombardament al Dresdei?]

N.W. Da, da... cel mai mare...

[A. G. Cînd au ras Dresda de pe fața pămîntului...]

N.W. ... 160 de morți într-o noapte...

[A. G. 160 de mii de morți...]

N.W. ... da... da, și eram în delegație spre Karl-Marx-Stadt... cum se numea atunci... ? Era la 80 de kilometri de Dresda. A fost singurul oraș în care n-a fost bombardat gara, cînd am fost. Vitrine cu stofe... și... păi aici nici nu-i război... și m-am surprins atunci cum de n-a bombar-

dat nimic. Și în drum pe acolo ne-a ținut vreo zece kilometri mai afară. [...] Și într-asta trebuia să stăm. Și a trecut toate avioanele. Dar ai văzut că arde cerul! Au turnat cu fosfor, au turnat jos... canistre plin cu fosfor. Mii de avioane. [...] Numai femei și copii erau. Că toți, de la 15 ani a fost luat... pe front. [...]

[A. G. Și după aceea, ați venit spre țară?]

N.W: Când vinit napoi, atunci ne-am retras și din Leibnitz. A fost zece zile... *cu Eva*... numai odată am dus un butoi, că n-am mai avut ocazia. Ne-am retras atunci și noi. Și atunci i-am zis la șeful meu: „Uite, șefule, acuma iau eu comanda. Dacă vrei cu mine... — că eu am știut când am plecat de la Stalingrad, am știut că războiul e pierdut [...] —, ce poți să duci pui într-un rucsac, și gata”. Am avut deja haine civile cu noi. A luat, am știu că-i pierdut. El se uită la mine „Vai... ”... ”Taci, războiul e pierdut. Acuma iau eu comanda”. Da’ nu ca șefu’ sau asta. El era poate cu zece ani mai bătrîn. Atunci ne-am retras în munți, în Austria, spre Innsbruck, raionul Steiermark. [...] Am zis: „Uite, aicea stau căruțele... ăștia cară niște pîine și ăsta. Vezi, golim rucsacul și punem pîine înăuntru... [...]” Am luat un cal și am pus în doi saci. Și peste cal un sac aici și un sac acolo și el s-a dus înainte, să descopere unde-i mai ușor de mers. Pînă acolo sus. Acolo sus am găsit un austriac care cu vacile în sus, acolo... a avut gospodărie. La circa 1600 de metri. Și ăla iarăși a fugit de la regiment, că a fost capitulare. Și a ajuns acasă. Și ală a vorbit mereu de sinucidere, că ce să facă, că „n-am luat arma și am aruncat, și ăsta...” „Păi, zic, dacă are nevoie de o armă, *am eu*”. Am avut un revolver, da’ a fost mai cu unsoare, că l-am luat doi ani înainte. N-am tras nici de probă una (rîde molcom). „Dar ce ai, zic? Ai slănină?” Are și șoncă, zice. „Uite, o șoncă, și atunci capeți ăștia. Sunt opt aicea, poți să tragi. Știi? Da? Uite... Pac, pac, pac... și... ești mort”. Imediat mi-a dat șonca și la revedere. Și atunci am ajuns cînd s-a predat armata germană... am ajuns la englezii... acolo am primit mîncare... [...] Zupă, ciorbă... Și-i zic, Willy, că așa l-a chemat pe șeful ăsta al meu, zic „Noi nu ne prezentăm acolo...” „Da unde?”... Și am înnoptat la „Podul cu fin”. A doua zi ne depistăm, să ne prezentăm acolo jos, să vedem ce se petrece, da’ lagăru’ nostru a fost la fin, acolo, sus. Am mers, că împarte alimente acolo, jos. A fost și italieni, și... ăsta, care era la muncă obligatorie, știți... și ăștia a primit alimente separat. Și eu am *reprezentat* românii atunci, acolo. Da’ eram numai Willy și eu. Nici un român. „Cîți sunteți?”. mă întrebă englezu. „Douăzeci”, zic eu. „Unde-i lagăru’?” „Acolo sus”. Și atunci venea italianii. Zice: „*Cinquantocinque*”... ăsta... „Cum, ce-i ăsta... *cinquantocinque*?” Păi a întrebat cîte porții, și ăstea. Atunci eu am știu italienește... și cu prizonierii... păi zic e „Cinzeci și cinci!”... și „*Fifty five*!”, spun... Și atunci, spun englezii: „Tu *stay here!*” Atunci a trebuit să stau acolo... să traduc... la ruși am știut, că și acolo au fost prizonieri... cifre... dar el a dat la toți mai puțin... că atunci cînd era toți săturați întreba... „*And you?*”... Și eu „*Twenty persons*”, știu.

[A. G. (mirat de isprava domnului Wiewe) Și primeați pentru douăzeci de persoane, deși erați doi?]

N.W. Păi zice să iau tot acolo ce o mai rămas, și era și pentru cinzeci! [...] Și totuși, trebuie să mergem undeva, după asta. Că noi am fost ca copii de străzi. Trebe să mergem la Salzburg. Acolo este centrală care împarte *pierduții*. Rușii în Rusia, ungurii în Ungaria... și ne-am dus acolo... Și cînd merg acolo — era o cazarmă veche. Mai găsec unul din Tomnatic! Faith Willy! „Servus!, zice...” „Servus!”... Ei au fost un grup din Tomnatic, care pleacă acasă. „Stai, mergem și noi!” Dar Willy celălalt: „Nu mergi cu mine?” „Păi acum, părinții mei... mă duc acuma să văd ce face părinții”. Și am plîns, am luat rămas bun și el s-a dus atunci spre Dusseldorf, acolo, și io, cu prietenii mei, a doua zi, știu, la gară toți... Da’ tot ce am avut, care luat cu noi, trebuia dus gară. Și Faith Willy a fost la capitulare într-o prăvălie (doamna E. R. nu se mai poate abține să rîdă cu poftă, semn că episodul relatat de domnul N.W. îi e binecunoscut), mare, a avut dulapu’, n-a avut cofăru’, și atunci a pachetat... dulapu’. Zice că țin cu mîncare, da’ să mă ajutați pînă acasă. Atunci toți trei, care n-am avut nimic, am dus dulapu’... Și eram zece persoane într-un vagon de vite. Noi ne băgam înuntru, și era acolo și personal care ne-a păzit, ca

să nu ne facă rușii nimic, că ne-am dus de la Salzburg, la teritoriul unde era rușii... știți. Și englezii ne-a dus pînă la Graz, însoțit. La Graz ne-a lăsat jos, Willy iar cu... dulapu'. Am luat ce am putut, în rucsac, și acuma pe cont propriu... în ce direcție merge trenu'? Că nu eram num' noi. Și am întîlnit mai niște care veneau în România. Și a fost și două fete și ruși... le-a forțat și ăsta... Era cu logodnicu', și a intrat rușii și l-a bătut pe ăsta și a forțat... Și noi am fost, că am fost duși. N-am spus că am fost la armată. Bravo, tot ne-a luat jidani de gît, că suntem de ăsta... și atunci a fost alimentat jidani de la... stație, cînd a venit din lagăre înapoi. Că ăștia n-o avut decît cu dungii, știi. Și atunci și noi... știam nemțește, și jidani știu nemțește. De unde? Unu' era din Timișoara, ăla era din Oradea, celălalt din Ungaria undeva, știi... ? Și atunci am primit și noi de UNRA — așa se numea ăsta —, care ne-a dat mîncare, ceai în fiecare gară și un pachet cu alimente. Na. Da' Willy n-a putut, că avem noi salam acolo, conserve, tot și n-a îndrăznit să le vadă ăștia... (rîde) Cînd am ajuns în România, toți ne-a adus la Arad... trecut granița așa, și ne-a prins grăncerii, și dulapu' a rămas acolo, ce a fost în rucsac... și ăștia imediat ne-a dus la închisoare în Arad. Zic eu, „Eu nu mă duc la închisoare, zic eu. Willy, tu mergi?” „Păi eu am ăstea toate, nu pot să mă duc... eu mă duc direct acasă”. Și Sony, Marshall, „Tu vii cu mine! Tu știi engleză și eu franceză. Mergem direct acuma acasă”. Mergem la gară, luăm un bilet, am vîndut o pătură și avem bani românești, am luat cartea și am dus cu trenul spre Lovrin, da' n-am avut legătură, că am venit din Periam, Arad, și n-a avut legătură cu Cenad, Tomnatic. Am mers pe jos atunci, pe linie, pînă în Tomnatic! Cînd am ajuns la linia ferată, mă duc să pipăi. Să văd dacă este cules porumbu' sau nu. Nu, nu este cules. Zic, oare nu sunt părinții acasă? Și atunci am venit pe linia ferată, aia trece pe la sat... pe la marginea satului... Da să nu uit. În tren, ca să nu ne prindă, am luat la clasa întîia. Și cînd trece unu', zic, „Tu vorbește englezește, povestește ceva”. „How are you?” Și eu în franceză. „Parlez-vous... ?” ăștia s-au uitat la noi parcă la ambasadă (rîde). Și a trecut și am venit, și noi spre sară am ajuns. Zic, „Nu vorbim nimic”. ăștia stau oamenii pe stradă, ăștia nu ne cunoaște și dacă zice „bună seară” zice că suntem de-aici, ne mai întrebă ceva... Trece. Cînd ajungem aici, stau trei-patru vecini pe bancă, aici și... „Oare cine sunt ăștia? Străini...” Cînd cu două străzi, fiecare s-a dus la casa lui. Și zic, „Mîine dimineață, la ora patru, la gară”. Fiecare, ăsta, cu franceză, scos afară, că nu suntem nemți, de la popă. Părinții a avut scos deja pentru ei și pentru mine. Cînd vin acasă: „Hai, că vă ascund!”. „Stai, că nu ne ascunzi. Ce să ne ascundem aicea?” Că ne-a povestit, n-am știut că duce în Rusia și ăsta...

[A. G. Cînd au început deportările în Rusia?]

N.W. Păi imediat, în 45-46.

[A. G. Iar dumneavoastră ați sosit în iunie-iulie 45?]

N.W. Iulie! Și ăștia în februarie 45 au exportat deja, erau pe drumuri. „Te ascundem, spun ei”. Zic, „Nimic ascuns, zic”. „Uite, da' mulți au scăpat ca francezi”. „Păi cum a scăpat?” „Păi a luat de la popă că sunt francezi, nu suntem nemți, și ăștia nu a luat rușii”. „Păi, zic, eu trebuie să am acte la Arad, ca să mă prezint la post”. „Atuncea și pentru tine am”. Și-i spun prietenului să fugă la popă, și a avut și el scos. Și el era Marchel și eu Wiewet. Da' cînd ajungem acolo, nu ne prezentăm cu actele ăsta. Trebuie să depistăm cine este șefu' la comisie. Era un tînăr care a fost chelner din Arad, un comunist. La marginea Aradului a stat. Am depistat adresă, pînă cînd am ajuns acolo... cu căruță, am luat din gară, că nu era mașini, mers pînă acolo, am descărcat, am plătit... mergem înuntru. Era la margine, hotaru' deja, ăsta. Vine o babă, așa, de vîrstă de 50 de ani și zice (disprețuitor) „Ce căutați?” Păi, zic, „Pe domnu... am avut numele ăsta”. „Da', ăsta-i soțul meu, este la comisie, înuntru, la Arad”. Păi zic „Da' vrem să vorbim cu el”. „Păi trebuie să stați pînă la ora unu, două... cînd vine acasă. Stați pe bancă acolo”. Am stat pe bancă. Vine unu' și atunci am propus. Și atunci am explicat: uite, noi suntem francezi, nu am fost la SS, așa și așa. Dacă ne scapă: șapte zeci de mii de lei de cap. „Ați scăpat deja! Gata. Mergeți acolo”, și el vine peste o oră înapoi, și să ne prezentăm la comisie. La comisie a fost el șefu',

a fost comandantului poliției din Arad și comandantului la grăniceri. Și atunci, când am venit în curte, zice: „Wiewelut, numa' aicea!” Iarăși la stînga... „Ne trimite la mine de cărbuni, zice Hans”. Zic, „Pe noi nu ne trimite”... Și Faith Willy, cu dulapul, la fel ca noi, a venit înainte, și era deja închis. Dus la mină. Oi, oi. Și atunci, dacă ar fi mers cu noi acasă ar fi scăpat și el, da' a fost deja închis. A stat acolo trei luni, și după aia a venit acasă și a fost dus în America. Că el a fost cetățean american, născut în America. Că mulți au fost așa. Un sfert din Tomnatic... Da' au venit toți înapoi...

[A. G. După primul război s-au întors aici...]

E.W: Ia, ia.

N. W: Da. [...] Și mers la comisie. Acolo strigă ei „Wiewet, Marchel”. Noi, „Prezent! Prezent!” Alt' șef din comisie „Măi neamțule, zice... ”. Da' eu „Aveți grijă, că eu sunt francez... Uite actele, sunt aicea. Amîndoi suntem francezi”. la actele, „Eii, francezi... asta-i! Ce-i cu francezi?” Zice, „ăla-i șefu' de comisie, „Iscălește numa'... ”. „Ce să iscălesc?” „Măi, monseniour, zic, *vous voulez parler avec moi en langue française? Je suis français...* ” Na, zice șefu. „Răspunde-i.” „Ăla tace. „Na, iscălește numa... ” „Ăla a iscălit. Și noi am plecat. „Păi unde pleacă ăștia?... (redă bilbîit cuvintele celui alt șef din comisie). „Hai, nu mai vorbi nimic.” Ajungem pe stradă, chiar un... fiap, fiap, era gol... „Stop! Am zis. Uite, este ora șase fără un sfert. Dacă pînă la ora șase ne ai la gară, ai cinci mii de lei de fiecare!”... „Ăla în galop prin Arad, pînă la gară! (Domnul N. W. iese în curte, căci latră cîinii. Îi vizitează cineva. Rămîn cu doamna E.W.)

E.W. Știți, asta este cînd ies șapte ani!... Unde intră altfel?

[A. G. Așa un trecut frămîntat...]

E.W. Ia, ia... (contemplativă) [...]

N.W. (energic, exclamă) A ajuns pensia! (oaspetele era tocmai poștașul. Îmi înmînează recipisa cu valoarea pensiei).

[A. G. (silabisesc stupefiat)... Optzeci și cinci de mii de lei...]

N.W. Da. Ca veteran de război, de-aia am fost la Stalingrad... așa cum am povestit...

[A. G. (nu-mi revin)... optzeci și cinci de mii...] [...]

E.W. De-aia e bine să ai în grădină ceva... Altfel... [...]

[A. G. Și ați ajuns în Tomnatic...]

N.W. Da', și *am început să trăim*. Chiar dacă ne-au luat mai tîrziu în Bărăgan. [...]

[A. G. (îmi arată o serie de poze, pe care mi le explică detaliat... din copilărie, de la vîrsta de nouă ani, din Tomnaticul tinereții sale, din periplul războiului, din Serbia, din Germania, din Bărăgan, de mai apoi... Sunt poze cu „baba lui, pe cînd era tînără”, „Cînd eram eleganți, că așa eram *normali* îmbrăcați” sau „din timpul meciului de fotbal” (cînd, ca portar, a avut o intervenție „decisivă”), „cu acordeon și damigeana de vin”). Se perindă chipuri trecute și răzbat voci care se luptă să-mi vorbească...]

N.W. Și... (cu o emoție gravă, pe care-am înțeles-o curînd)... asta e fata, înainte de a muri.

E.W. (cu o durere adîncă, dar și cu o voce neașteptat de limpede... ea, care reușise cu atîta dificultate, datorită accidentului cerebral, să articuleze cuvintele...) Douăzeci și doi de ani...

N.W. (cu o voce joasă, aproape în șoaptă, își completează soția)... a fost cînd a murit.

(continuă grav). A fost profesoară de gimnastică. Am vrut să o dăm să fie doctoriță, că a fost elevă bună... Și zice, „Nu pot să văd sînge, tată, lasă asta”. Și a fost bucuria mea, că a fost cea mai bună la ... ăsta, cum se spune...

[A. G. ... la exerciții...]

N.W. ... la exerciții, care ăsta tînăr, cum se spune... Fetele ăstea de șapte-opt ani care merge la olimpiadă, cum îi zice în românește?

[A. G. ... gimnastică...]

N.W. Gimnastică, da. A dat ore în primul an, cînd a avut vreo șapte fete care a luat ore la ea. Ca o salcie se întorcea... A fost o avalanșă de pietre în drum spre Crucea Albă...

E.W. În *summer*.

N.W. Da, în iunie. Că ea pe drum a stat la vârful Omu și la Babele, că ea a făcut liceul la Mediaș.

[A. G. Dar acolo sunt trasee accesibile?!...]

N.W. Da, dar fost într-un loc în care sunt două drumuri: unu-i care-i mai aproape și unul mai comod. „Zice, știți ce, că ea a dus grupa, mergem aici pe drumul mai greu în sus, și venim pe drumul mai ușor în jos”. Și la o cotitură era o balustradă, unde se ținea... Era numai așa. Și de acolo mereu pietriș curgea, din când în când... Și ăștia povestea — că ea n-a mai putut să povestească, a căzut în Valea Jepilor la 300 de metri — zice...

E.W. ... lasă...

N.W. Zice, „Voi, țineți după mine, eu mă duc înainte, fiindcă balustrada a fost demontat și furat”, știți? Atunci s-a dus înainte și... cum mers Kathy, a fost acoperit de pietriș, a căzut, a început să curgă pietriș, și a lovit aicea (arată capul) și a pierdut balanța și n-a fost balustradă și a căzut jos... (se lasă o tăcere grea)... Aicea este căruțul unde a fost recrutat, adus de fetele, și de asta... la tren la Sînicolau, la plecare... (tăcerea este spartă, neașteptat, de orologiul care începe să bată după mai bine de un minut de când s-a așternut liniștea. Domnul N.W. continuă cu pozele care urmează din teanc.) Aicea când am fost eu la liceu, la Banatia, unde este Facultatea de Medicină acuma... [...] Aici, la internat. Aicea am stat eu, la etajul doi. Am avut tot acolo... [...] Inginerul Wolf a construit-o. În 27. Țăranii aicea au luat acțiuni pentru copiii lor și au construit așa. [...] (și continuă cu o descriere amănunțită a liceului, cu capelă, sala festivă, dormitoarele, sala de clasă, cu profesorii lor, „fiecare cu doctorat, nu în România, în Germania, în Graz, Bonn, Berlin”, cu maicile catolice care au servit în cantină, cu portretul regelui Carol al II-lea, cu elevii șvabi ai liceului; urmează poze mai recente, din Germania, cu soția, și cu prieteni veniți în vizită, cu rude și vecini, la presa de vin, în grădină, ca „stăpîn al lumii”, sfirșește cu o scurtă descriere a vieții de după război)... Coloniștii, acum. O parte sunt oameni buni, și o mică parte sunt foarte răi. Mai ales moldovenii, ăștia sunt ultimii veniți.

[A. G. Când au venit exact?]

N.W. A venit după revoluție...

[A. G. (mirat) Chiar după 89?]

N.W. Da, după revoluție, când a început să fugă, că înainte au plecat în Germania nemții care au avut bani. Că treizeci de mii de mărci era pentru o persoană, trebuia să plătești la Ceaușescu. Delagatu' lui a fost Grădinaru din Timișoara, așa-l chema, de la Securitate. Mergeai la el și cinci persoane, o sută cinci zeci de mii de mărci și ai primit pașaport, la el plătit și pașaport. Și atunci numai care era bogat a putut. Care a putut să garanteze că are o avere care îi dă lui. Că a primit despăgubiri... pentru fiecare hectar o mie de mărci, pentru casă zece mii de mărci, că banii ăștia... a trimis, a luat asta, a mers înapoi, a primit despăgubiri și atuncea a plătit înapoi. Că nimeni n-a gândit că va fi revoluție atunci. Și a vrut să scape și să se ducă. Eu am zis că fata mea e aicea îngropată, eu mă duc nicăieri! Unde, să n-am pe nimeni, să stau pe balcon și să mă gîndesc la zilele trecute? Mai bine lucrez aicea și îmi fac un mic *rai*, zic, rai pentru mine... niște flori aicea, așa, și gata!

[A. G. Deci după 90 au plecat majoritatea germanilor?]

N.W. Atunci uite, deșteptii a plecat cu bani... acuma mergem gratis... [...] Și în locul lor au venit moldovenii. Da' nici unu maiștri. *Au plecat maiștrii și au venit proștii*. Nici un maestru. Nu este nici un fierar, mecanic, electrician, nimic nu este în comună. Timpliar, sau așa... Am aicea două scaune rupte, nu găsesc nimeni să-mi facă. Nu este! Sunt niște cîrpaci care te ia, te dezbracă pînă la piele și îți fac un lucru prost.

[A. G. Pe la Timișoara ați mai fost des în ultima vreme? Cum vi se pare?]

N.W. În Timișoara? Păi și acolo se *micșorează*... La Lenau se vorbește românește... Și atuncea la casa Adam Müller Guttenbrun, acolo și portaru' și toți vorbește românește.

[A. G. Pușini germani au mai rămas în Timișoara...]

- N.W. (cu tristețe) Vreo cinci mii dacă este, da' nu sub șazeci de ani...
- [A. G. Și dacă ar fi să aveți o privire bilanț, spuneți-mi cum vi s-au părut mai ales anii din urmă? Anii 70-80.]
- N.W. Păi... dezastru. Că eu am trăit și o altă viață. Țștia — a treia generație deja, tineretul, a fost a treia generație *după*, țștia habar-n-a avut... bunicul lui țștia cum era. Zic eu... predat... n-am pe nimeni și m-am *predat* la unul, na, dacă mor, ca să mă îngroape, barem. Da' nu m-am predat, am *preluat* mai mult decît predat. Că-l întrețin — eu pe el, nu el pe mine! — și îl învăț, și ăsta, și mai mă cert cu el...
- [A. G. E român?]
- N.W. ... Da, sigur. A fost nepotu' vierului, care o fost la noi în grădină, în vie...
- [A. G. Nepotul vierului?!...]
- N.W. (cu rețineră) Da. (tăcere prelungă, care coboară în exasperare) Nu țștie să lucreze! Și zice că „Chiaburu' a lucrat și a avut!”. „Nu, zic, că chiaburu' a avut mai multă bătaie de cap decît zilieru'”. Auzi, că el trebuia să sape înainte, și Schlapfen după el. Și el trebuia să aibă grijă să hrănească animale, să aibă grija să fie plătit impozitu', să aibe grijă să fie plătit fiecare zilier, să aibă grijă să fie mulțumită sluga... de toate, să aibă grijă. Că nu a fost nimeni să stat acasă și făcut pe baronu'! Fiecare, oricît de mult pămînt a avut, o fost primu' pe căruță! A fost primu' care se scoală! Și acuma eu. Eu înainte la cinci m-am sculat, acuma la șase în fiecare dimineață. [...]
- [A. G. Cum vă petreceți astăzi o zi obișnuită?]
- N.W. Păi eu mă scol, ea nu poate dormi noapte... are lampa aprinsă, citește toată noaptea, cînd mă scol, ea doarme. Că n-a dormit toată noapte, țștii. Și atuncea vin, fac *fruck-stuk*-ul, vine femeia, dau la lucru, vine cutare, să stropească, am grijă, unde este unelte, unde sunt, să dau, să am grijă să ducă la loc, că altfel mîine nu gălesc... și așa. [...] Eu am o bibliotecă dincolo, și am zis, cînd sunt în pensie mă apuc! Că am multe... și sunt niște picturi... Și stau, și am o bibliotecă... n-am avut timp să citesc. Știu pe dinafară, că multe sunt citite deja, că prima bibliotecă am pierdut-o cînd ne-a dus în Bărăgan. Schiller, Goethe, și țștia. Acuma am pregătit de la țștia care adus din Germania. Am cumpărat cele mai interesante cărți și iarăși am făcut o bibliotecă. Dar n-am avut timp să citesc. Am fost pe piaț, cu zarzavat, și am zis cînd sunt în pensie atunci mă retrag și îmi fac un colțișor mic, dar văd că...
- [A. G. Încă așteptați clipa asta de liniște...]
- N.W. Da...
- [A. G. Și cum vedeți așa, România de azi? Dacă ar fi să-i faceți o descriere?]
- N.W. Ar putea fi... da cum se poate ca după anu' 89 să se ducă toată țara? Da' țștia care sunt acuma nu fac! (revoltat) Noi plătim impozit, și țștia trimite la București, și Bucureștiul trimite ce rămîne înapoi! Înainte Tomnatic s-a administrat singur. N-a avut primar cu doișpe milioane sălar, cum e la Lovrin (localitatea care a devenit comună, căreia îi este subordonat administrativ Tomnaticul, n.ns.)... A avut primar fără sălar, că a fost post de onoare. Vice-primar a primit salar normal, ca să fie acoperit, da' ăla a administrat trei sute de hectare izlaz, zece tauri și cinci armăsari, și ăsta a fost lucrul lui, ca să meargă să fie fin pentru iarnă și să fie ăsta. A fost o sută de hectare lucernă, semănat de primărie, care au licitat... oameni săraci care n-au avut pămînt, numai pentru zarzavat, și au avut un cal și... acuma are doi cai și nu are nimic, merge să fure... Atunci nu a furat nimeni! Era rușine! Dacă ar fi prins unu'... , ăla n-ar mai fi găsit soție în comună! Trebuia să meargă departe, să nu-i cunoască.
- [A. G. Dar cînd au început să fure oamenii?]
- N.W. Păi nici măcar cînd era colectivu' n-au furat. Au fost condamnat. Pentru trei țștulete a făcut trei luni gratis la fratele lui Ceaușescu, aicea, la Vizejdia. Țșla a fost atuncea inginer grădinar, și la revoluție a fost general. Țșla a făcut galoane cum a putut.
- [A. G. Generalul Ceaușescu?? Ilie Ceaușescu?]

[A. G. Au fost oameni care au crezut asta aici?]

N. W. Păi sigur, că s-a sperat, că am zis că asta-i imposibil... ca americanii și englezii să tolerează.

[...] Iar acum?... *Ăștia sunt toți niște hoți și niște tulburați. Și aștia cu politicul, și peste tot. Acum nu se mai muncește, ci se țipă. Păcat de țara asta. Ar fi putut fi...* (și arată cu palmele întinse spre cer, lărgindu-le expresiv, sugerînd „raiul”, n.ns.).

Anexa nr. 3

Exemplu de evaluare a unui text de arhivă prin intermediul grilei axiologice și a criteriilor referențiale

(Cum a fost întoarcerea?) Întoarcerea a fost asta: n-am știut noi că mergem acasă, am crezut că ne duc acolo unde-i mai mare nevoia de lucru, în Siberia. **4(-)**
Totdeauna așa ne gândeam: "Ne bagă într-o noapte și ne duce". Când am ajuns la Cernăuți, am spus că mergem acasă. Apoi am ajuns la Focșani și gata. Era o **12(+)** bucurie...
Cal (-) Ne-o dat așa câte o hârtie că suntem eliberați, ca să nu plătim trenul. Acolo la Focșani am primit mâncare. Care-o avut **16(-)** scmml SS, n-o fost eliberați. Armata germană era SS. Lor le punea scmml pe picle cu ceva ascuțit, un vârf de cuțit sau ceva. Scmml o rămas. Ei n-au fost eliberați, o rămas acolo. De la Focșani am mers acasă la Satu Mare. De acolo am venit aici la Episcopia din Timișoara, să vorbesc cu-ai noștri ce să fac. Prima dată, așa cum v-am mai spus am fost învățător. N-au fost învățători, au căzut pe front. Au fost și învățători din Iugoslavia.

(Cum e poporul sârb?) Sârbul are **3(+)** încredere în el. "Să te bazezi pe tine însuți, nu pe puterea calului". Asta este o zicală populară. Și astăzi asemenea. **26(+)** Și astăzi tin ei unul **16(+)** cu altul. O reparat ei acolo ce o fost distrus de atacurile astca. **6(+)**

S (+)

(fragmente din interviul realizat cu Cacic Milivoi, 10.07.2000)

În pasajul de mai sus, în evaluarea realizată de un expert, simbolurile care apar menționate din grila valorică a lui M. Rokeach și din ansamblul temelor discursive, reprezintă:

- 2 criterii referențiale: „Căl” („călătoria”), cu o tonalitate negativă (2 evocări valorice negative și una pozitivă) și „S” („sine”), cu o tonalitate pozitivă (4 evocări valorice pozitive);

- 7 valori, după cum urmează:

1(-) = v_1 negativă, adică „frică, teamă, supunere”;

12(+) = v_{12} pozitivă, adică „bucurie, bună dispoziție”;

16(-) = v_{16} negativă, adică „sabotarea celuilalt”;

3(+) = v_3 pozitivă, adică „încredere”;

26(+) = v_{26} pozitivă, adică „independență”;

16(+) = v_{16} pozitivă, adică „ajutorare”;

6(+) = v_6 pozitivă, adică „angajare în activitate, hărnicie”.

Anexa nr. 4

Rezultatul evaluării întregului eșantion de 35 de interviuri, realizată de grupul expert: grila de valori sociale M. Rokeach și criteriile referențiale

	Valoarea / Criterii referențiale	INDIVID															COMUNITATE / SOCIETATE										CULTURA				
		S	EmV	P	C	Ac	Căi	D	EvTr	LR	M	Fam	CatS	SfEc	Aut	CatP	DstP	Sb	Rel	VCt	Ed										
+	V _i -	49/16	34/9	53/11	54/56	27/7	18/14	15/17	3/68	3/17	33/13	11/5	9/2	1/16	8/30	0/55	19/0	15/9	25/3	41/9											
1	Frică, teamă, supunere	5/9	3/0	8/1	3/1		0/1	1/1	1/6		0/1	3/3		0/2	2/1	0/1															
2	Imaginație	2/0			0/1		1/0						1/0		0/1																
3	Incredere	1/1	0/1	3/2	2/8		1/0	1/0			6/2			0/1	0/2	0/1															
4	Inteligență	3/0	1/1	1/1	1/1		1/0	1/0			3/0			0/3	0/3																
5	Orizont larg	1/2	2/0	3/0	3/3	2/0	5/0	2/0			3/0		1/0	0/3	0/1					1/0	4/1										
6	Angajare în activitate, hărnicie	13/0	5/0	9/0	12/1	2/1		1/0	1/1	6/0	26/1	6/0	4/1		0/1					2/1	3/0										
7	Autocontrol	1/1			2/0		1/0	0/2	0/2		5/0	0/1								3/1											
8	Capacitate profesională	8/0		2/0	2/0		1/0			7/0	5/1	0/1	3/0		0/1					2/0	9/0										
9	Responsabilitate	5/0		2/0	1/1		3/0		1/0	1/0	8/0	5/1	1/0	0/1	1/1					5/0											
10	Putere de comunicare	2/0	1/0	4/0	8/1	2/0	1/0				2/1			0/1	0/1	0/1	1/0	0/1		4/0											
11	Ascultător			2/0	1/0		1/0				1/0									1/0	1/0										
12	Bucurie, bună dispoziție	0/1	1/2		2/0		3/0	0/1	0/3	1/0	0/1					0/2	4/0	1/0	4/0	1/0											
13	Afectivitate (dragoste)	3/2	4/0	4/0	5/10	3/2	1/0		1/7	2/0	1/0	11/3	1/1	0/3	0/1	0/3	1/0	0/2													
14	Indulgență	2/2	0/1	4/2	1/4				1/4		2/1			0/1	0/2	1/2															
15	Raportare religioasă	6/0		1/1	1/1			2/0	1/1		3/0					0/2	2/0	11/2		2/0											

		INDIVID													COMUNITATE / SOCIETATE										CULTURA				
		S	EnvV	P	C	Ac	Căi	D	EVTr	LR	M	Fam	CatS	SEc	Aut	CatP	DsP	Sb	Rel	VCt	Ed								
	<i>Valoarea / Criterii referențiale</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20								
Ajutorare	Sabotarea "celui alt"	1/0	2/0	4/4	10/6	2/1		0/1	1/9	0/1	1/0	11/1	1/0	1/0	1/5	0/13	0/26	0/1	1/1		1/1								
Cinste	Necinste, hoție	8/0	1/0	3/0	7/9	1/1		1/0	0/3	6/0	3/2	6/0	1/2	2/0		1/4	0/9		1/0		6/0								
Curățenie, frumusețe	Murdărie, urțenie	1/0		1/0	3/3	6/0	0/1	2/0		7/0		1/0	3/1				3/0			3/0	2/0								
Politețe	Impolitețe	4/0		1/0	1/1		1/0		0/1	3/0		1/0	1/1	1/0	1/0						3/0								
Tact	Grosolanie	1/0		0/4					0/2	2/0		0/2			0/1	0/2	0/1				1/0								
Confort, bogăție	Condiții inoeste, sărăcie	1/3	3/2	3/0	2/5	8/7	1/3	0/1	0/14	6/3	1/2	4/10	2/2	1/2		1/0	0/3	2/0	0/1	2/1	0/2								
Intepăcune	Mărgine	1/2		0/4				1/0	1/0	0/1	1/0	1/0	0/1			2/1			0/1		0/1								
Recunoaștere socială	Izolare socială	8/2		5/0	9/3	4/0	2/2	0/1	0/8	2/0	0/1	6/1	2/0		1/1	1/11	0/7		1/1		2/1								
Demnitate	Umilință	4/2		2/0	1/4		0/1	0/2	0/5			4/2	1/0								1/0								
Siguranță de sine	Nesiguranță	2/0	0/1	2/0	0/1	3/1	0/6	0/3	0/7	1/0		7/5				0/1	0/4				1/3								
Independență	Dependență	2/0	1/0	1/0	1/0		1/1		0/1		1/0						2/0	2/0	0/1	1/0	1/0								
Originalitate	Imitație	1/0		1/0			1/0			0/1						0/1		1/0		1/0	1/0								
Tumult	Apație	1/0				1/0	1/0	1/0									2/0	2/0	2/0	0/1	1/0								
Utilitate	Inutilitate	2/0		1/0	4/0					2/0	4/2		1/0			0/1					2/0								
Valoare profesională (în muncă)	Mediocritate profesională	2/0	1/0	1/0	2/1	1/0				1/0	6/0	2/0		2/0		0/1					3/0								
Apropiere de natură și artă	Izolare în sine	5/0	0/1		4/0	1/0	3/0		0/2	5/0		6/0					2/0	1/0	1/0	2/0	1/0								
Armonie interioară	Disarmonie interioară	3/1	4/1		0/2	1/0		1/0	0/2	2/0	2/0	4/3				0/1	0/1	2/0		3/0	1/0								
Linște	Framintare	0/2	1/3		1/0	3/0		0/1	0/7	0/1	0/1	4/0					0/2		0/1	2/1	0/1								
Pliceri	Chimuri	1/6		2/2	1/0	2/0	3/2	0/2	0/11	0/2	0/5	1/1			0/1	0/1	0/2	0/1	0/1	6/0	1/0								
Salvarea sufletului	Cutul vieții "Jumestii"				0/2			3/0		1/0								1/0	3/0		1/0								
Familie armonioasă	Familie dezorganizată		1/0	2/0	1/1		0/1	1/1		1/0																			
Fericitare	Suferință	1/1/0	1/3	0/5	1/6	1/0	0/1	1/3	0/15	0/4	0/2	4/14				0/1	0/3		1/0		0/1								
Prietenii	Instaurare	4/3	1/1	6/1	8/3	2/1	2/0		0/4	1/0		5/1			0/1	0/1	0/3	1/0			3/1								
Realizare dragoste	Realizare dragoste	in 0/3	3/1	1/0								6/3																	
Umanism, generozitate	Egoism	3/1	2/0	2/0	5/1		1/0	1/0			1/0	5/1			0/2	1/0													

Anexa nr. 5

Portrete valorice și dinamici ale criteriilor referențiale pe ansamblul eșantionului de interviuri de istorie orală

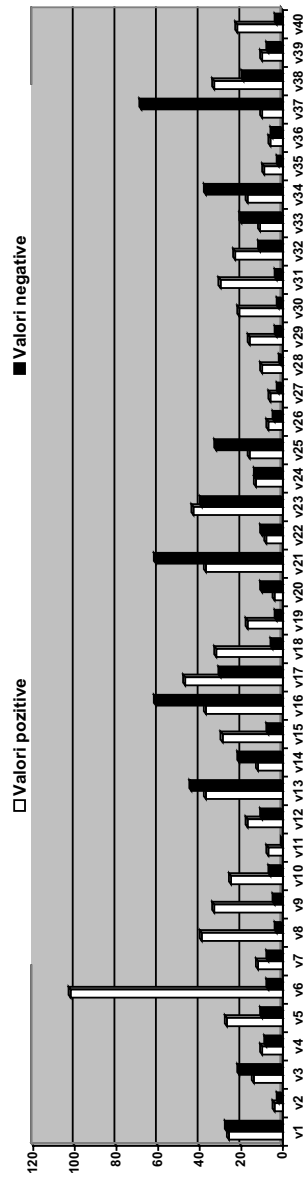

Figura nr. 1. *Orientarea axiologică* [frecvența de apariție a valorilor]

Figura nr. 2. *Asocierea criteriilor referențiale-categoriilor valorice* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriilor referențiale]

Anexa nr. 5

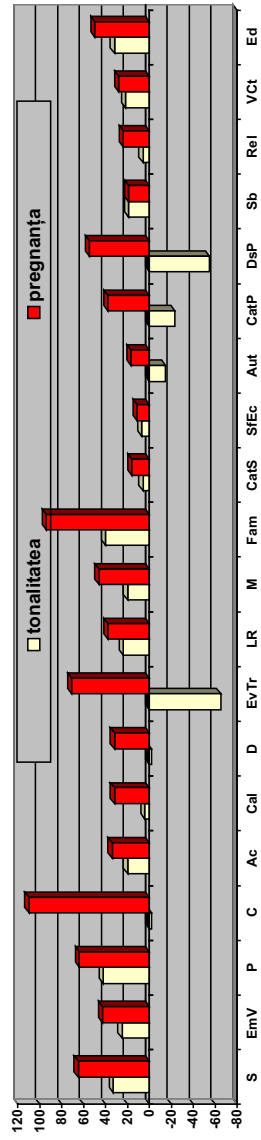

Figura nr. 3. Tonalitatea și pregnanța axiologică pentru criteriile referențiale

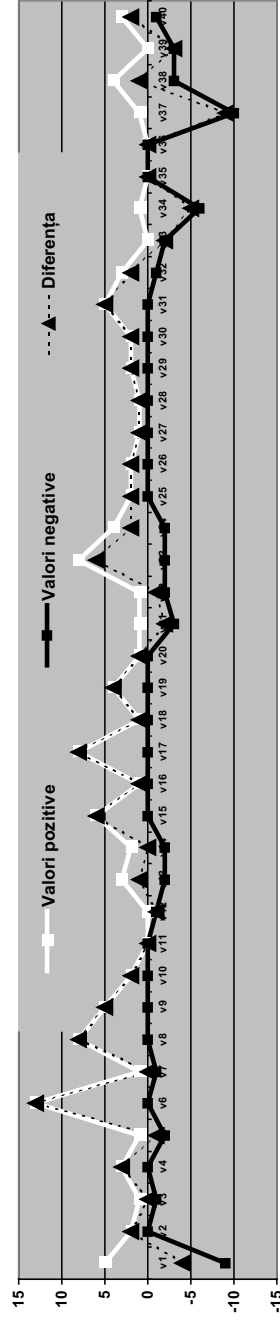

Figura nr. 4. Portret valoric / Criteriu referențial S [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespunzător]

Anexa nr. 5

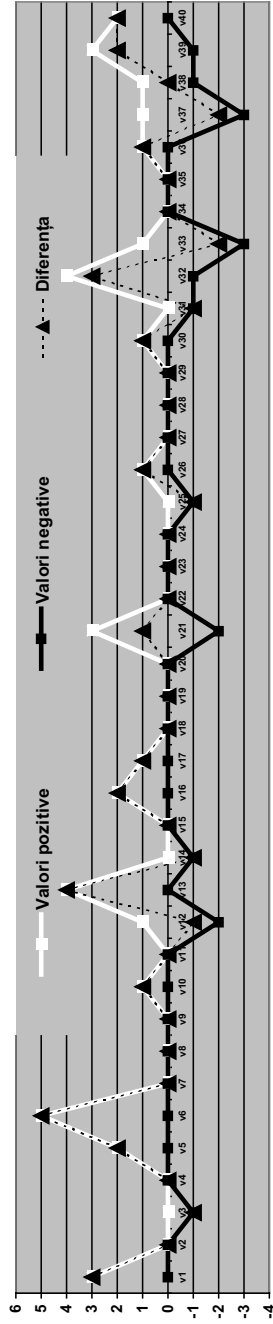

Figura nr. 5. *Portret valoric / Criteriu referențial EmV* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

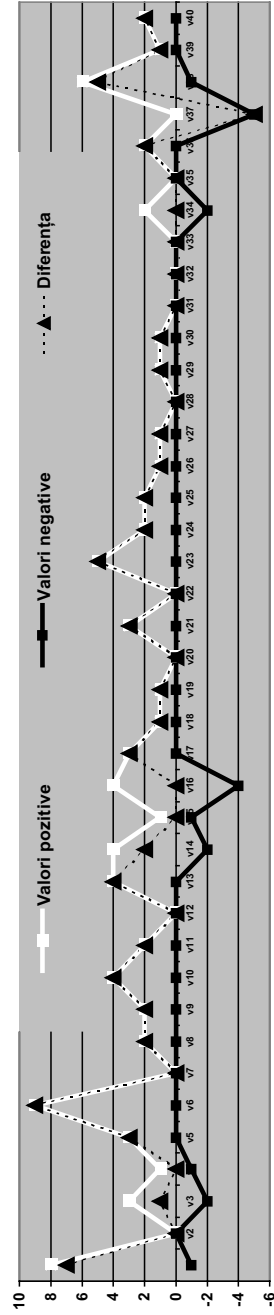

Figura nr. 6. *Portret valoric / Criteriu referențial P* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

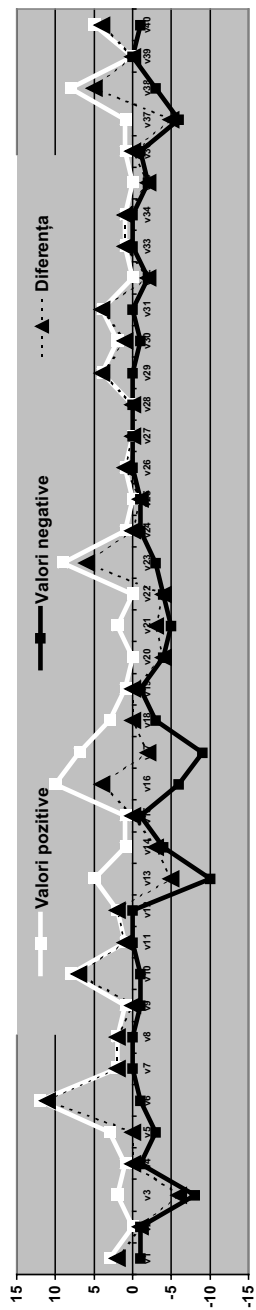

Figura nr. 7. Portret valoric / Criteriu referențial C [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

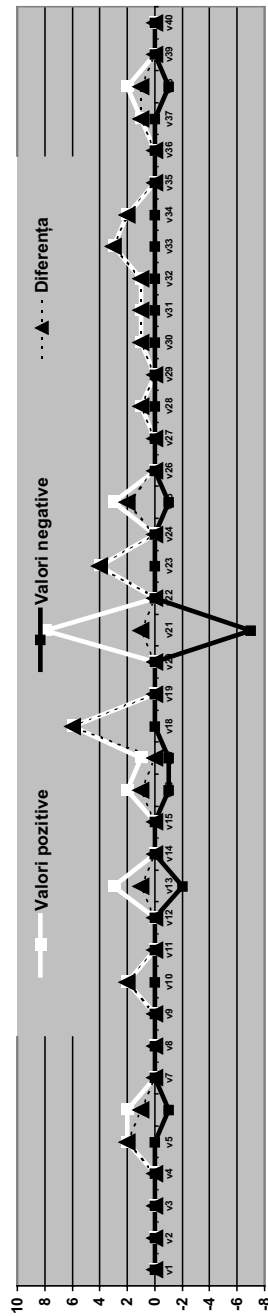

Figura nr. 8. Portret valoric / Criteriu referențial Ac [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

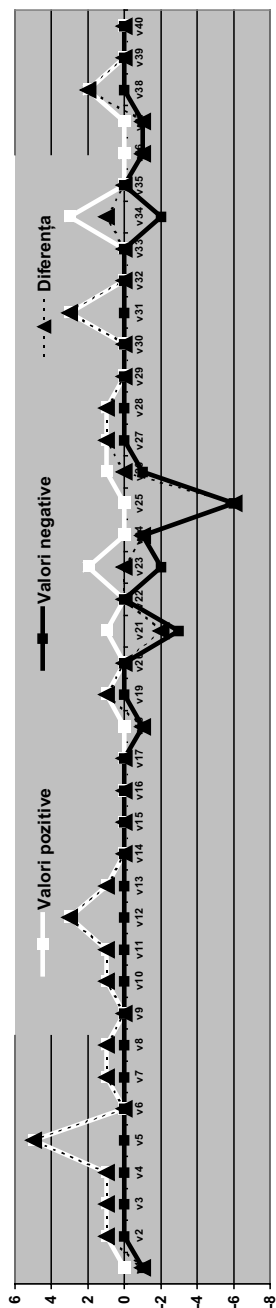

Figura nr. 9. Portret valoric / Criteriu referențial Cal [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

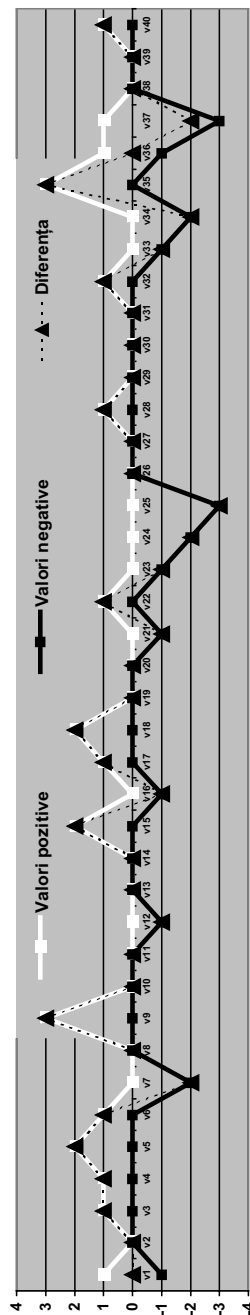

Figura nr. 10. Portret valoric / Criteriu referențial D [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

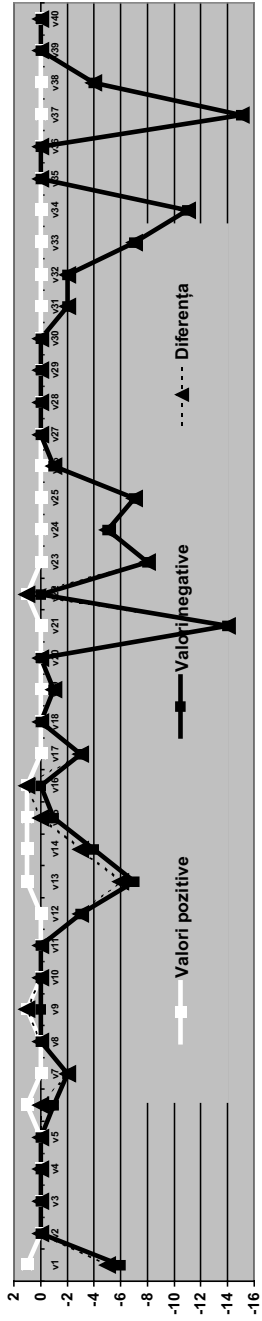

Figura nr. 11. *Portret valoric / Criteriu referențial EvTr* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

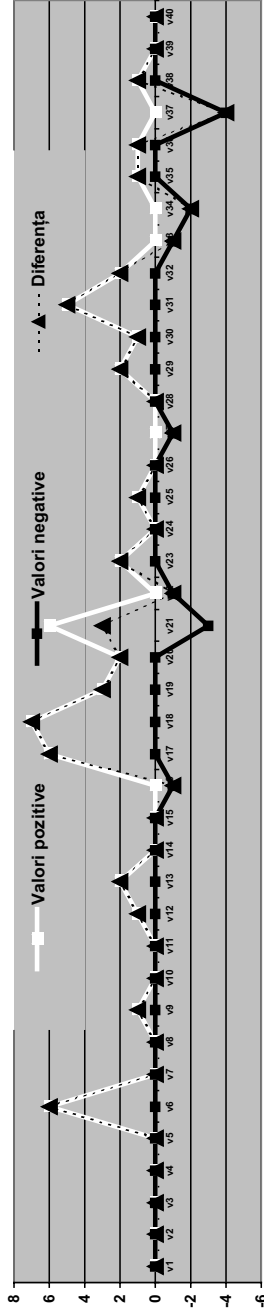

Figura nr. 12. *Portret valoric / Criteriu referențial LR* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

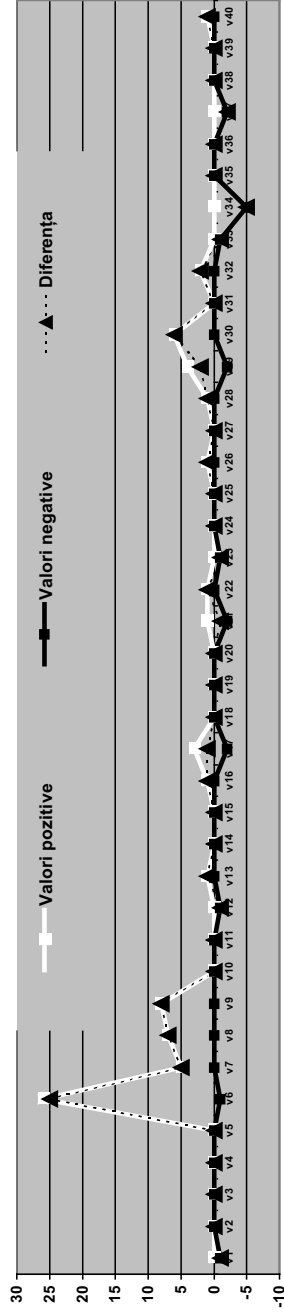

Figura nr. 13. Portret valoric / Criteriu referențial M [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

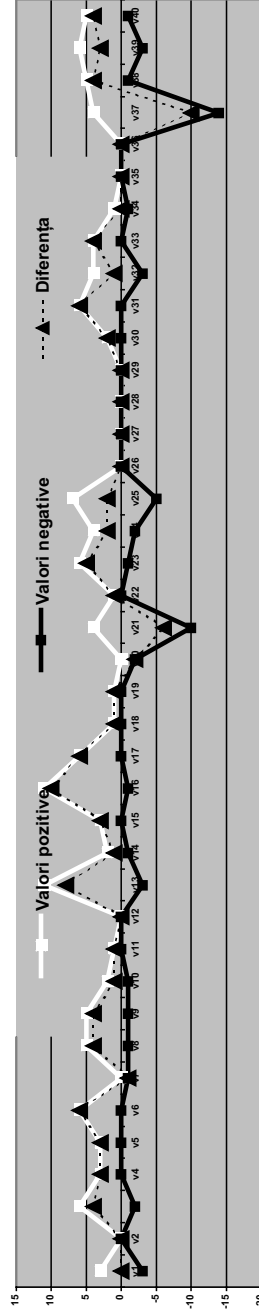

Figura nr. 14. Portret valoric / criteriu referențial (Fam) [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

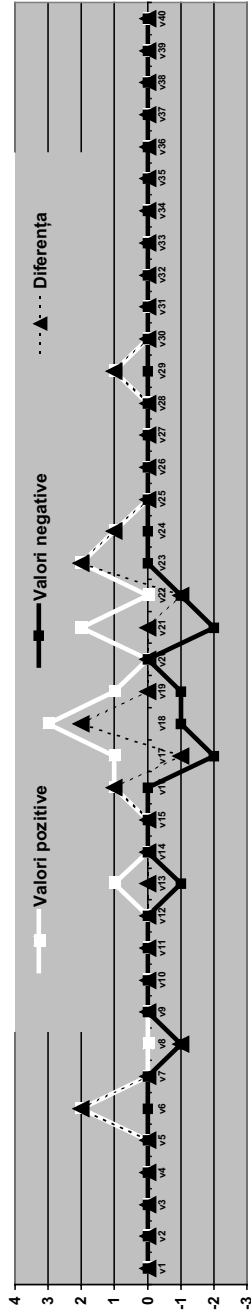

Figura nr. 15. Portret valoric / Criteriu referențial *CatS* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

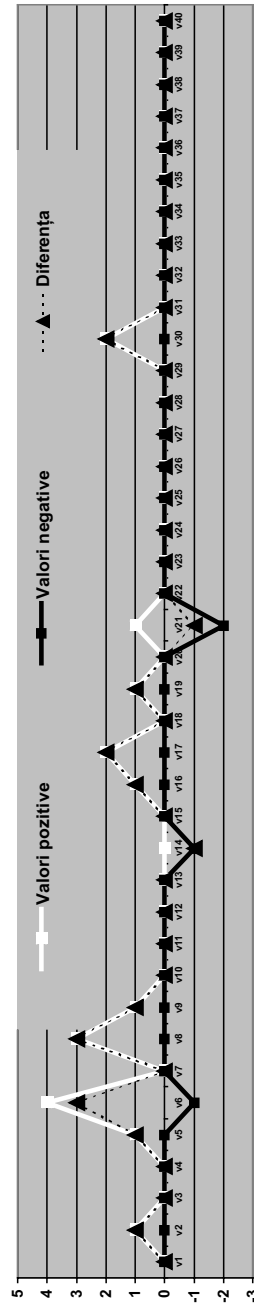

Figura nr. 16. Portret valoric / Criteriu referențial *S/Ec* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

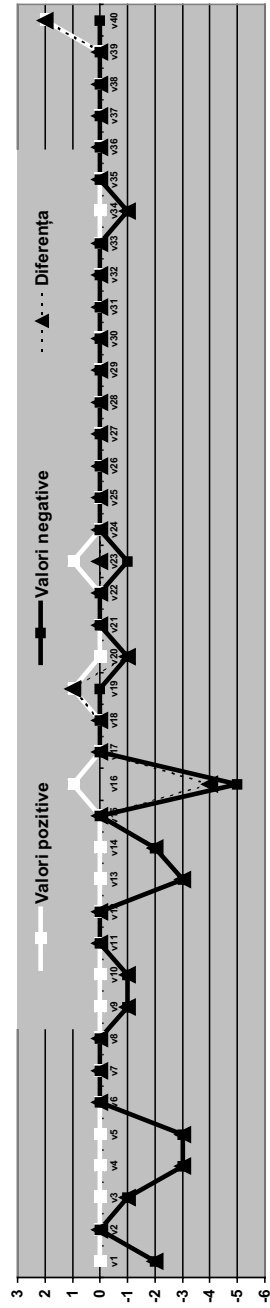

Figura nr. 17. Portret valoric / Criteriu referențial Aut [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

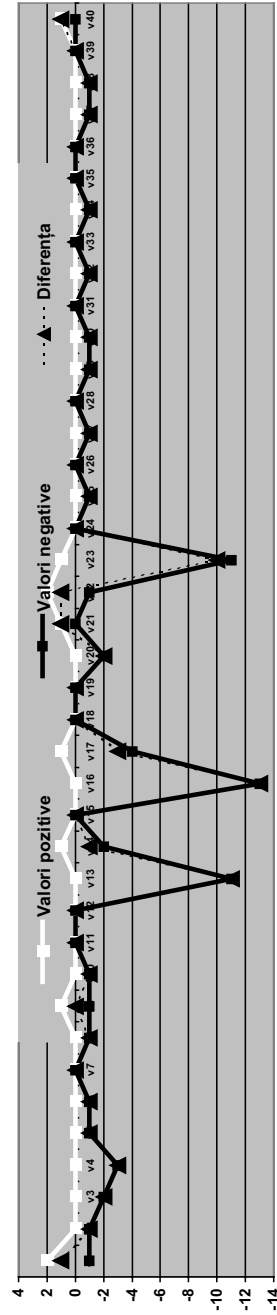

Figura nr. 18. Portret valoric / Criteriu referențial CatP [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

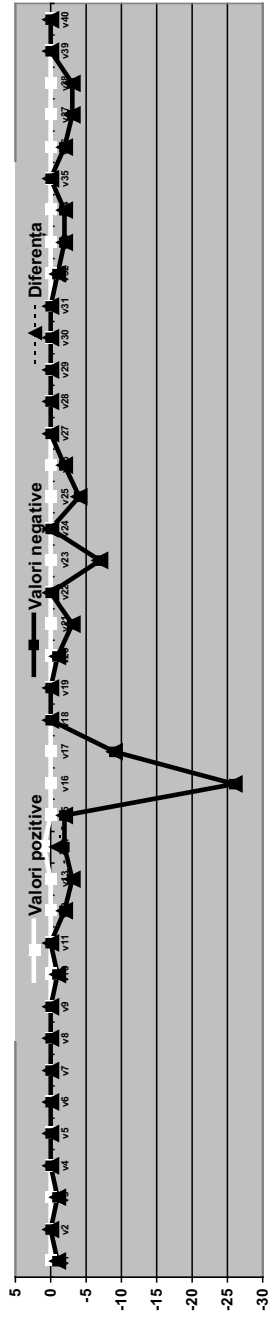

Figura nr. 19. *Portret valoric / Criteriu referențial DsP* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

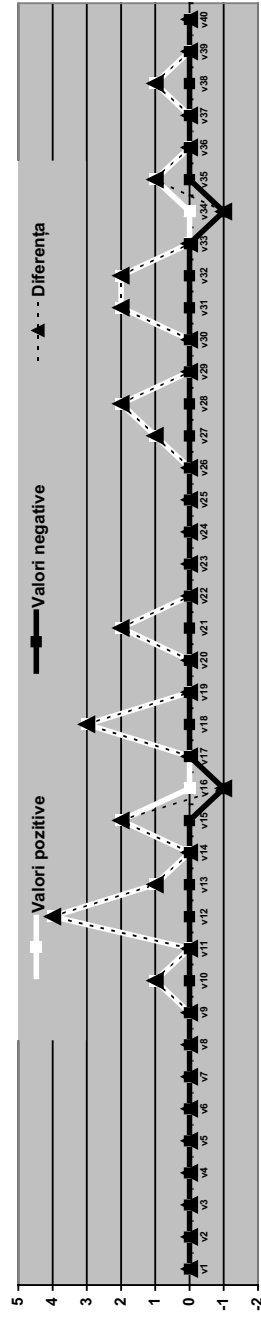

Figura nr. 20. *Portret valoric / Criteriu referențial Sb* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

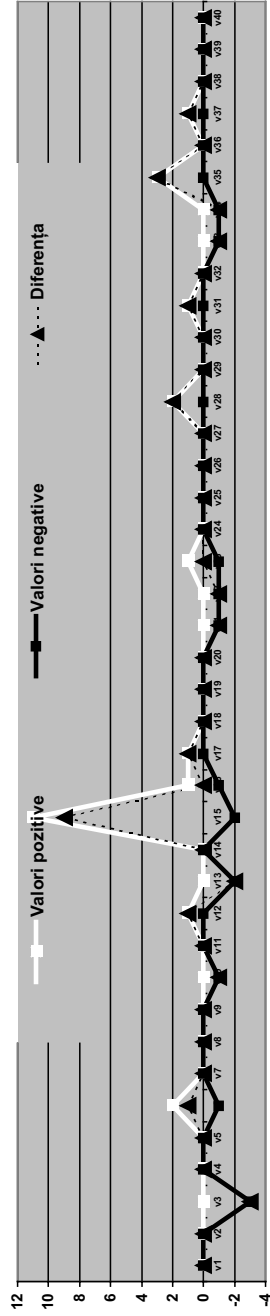

Figura nr. 21. *Portret valoric / Criteriu referențial Rel* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

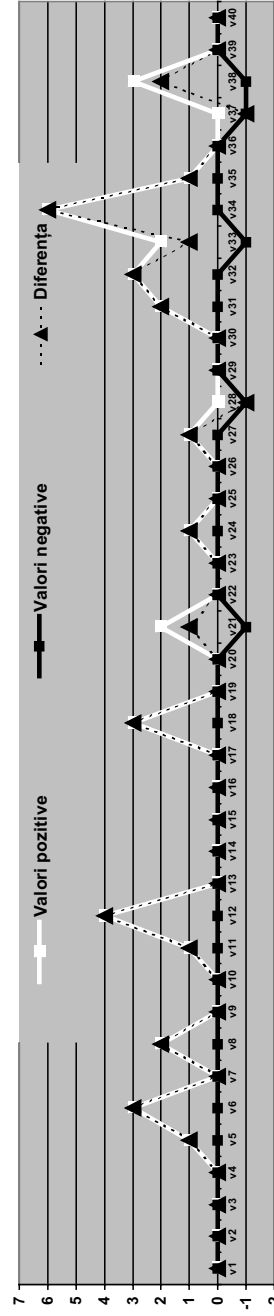

Figura nr. 22. *Portret valoric / Criteriu referențial VCt* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

Anexa nr. 5

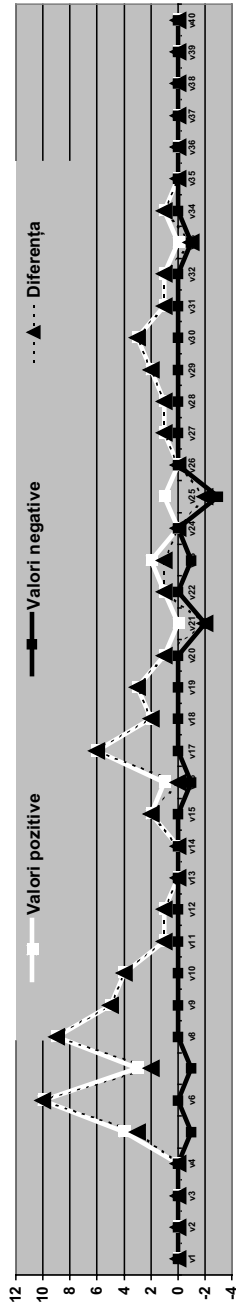

Figura nr. 23. *Portret valoric / Criteriu referențial Ed* [frecvența de apariție a valorilor în cadrul criteriului referențial corespondent]

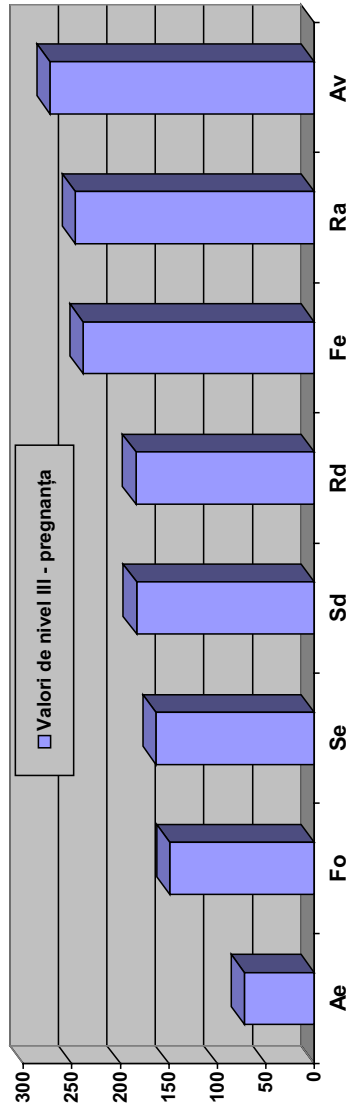

Figura nr. 24. *Pregnanta valorilor de nivel III*

Anexa nr. 5

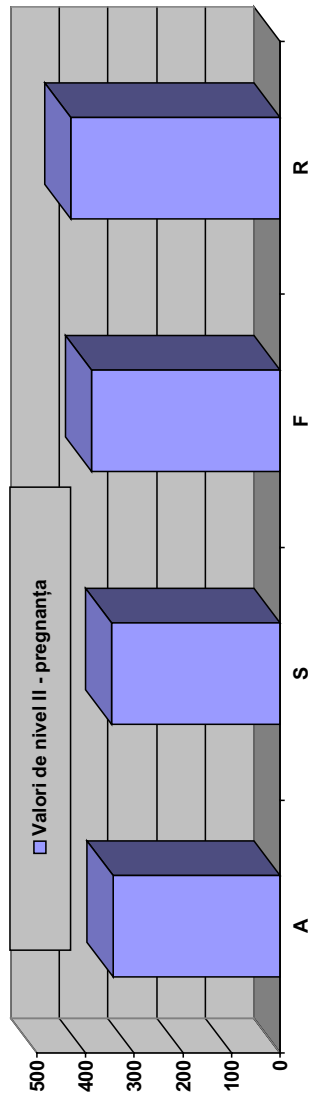

Figura nr. 25. Pregnanța valorilor de nivel II

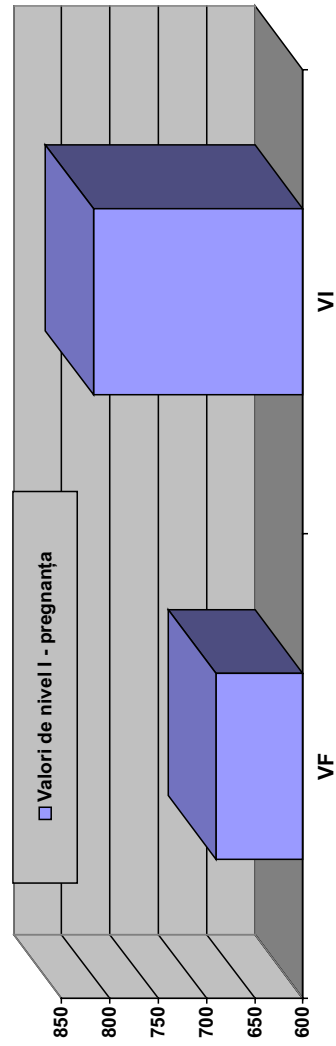

Figura nr. 26. Pregnanța valorilor de nivel I

Anexa nr. 5

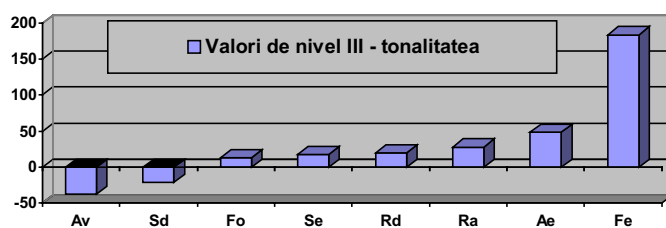

Figura nr. 27. Tonalitatea valorilor de nivel III

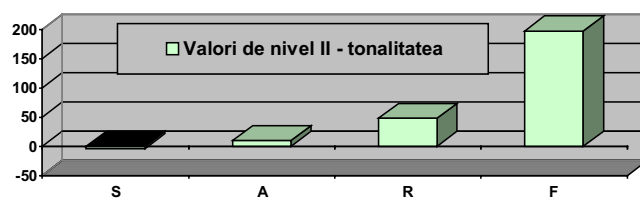

Figura nr. 28. Tonalitatea valorilor de nivel II

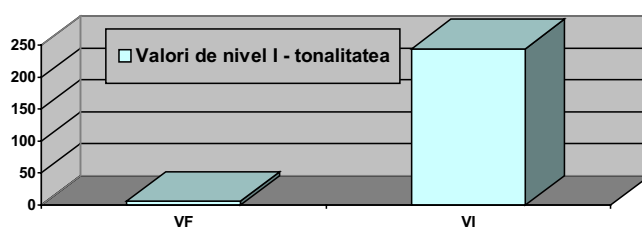

Figura nr. 29. Tonalitatea valorilor de nivel I

Anexa nr. 6**Reprezentarea socială identitară****Tabelul nr. 1**

Coeficienții de tonalitate și pregnanță ai reprezentării sociale identitare

Nr. crt.	Criteriu referențial	a	b	p*	t*
1	S	49	16	.0153	.0303
2	EmV	34	9	.0232	.0400
3	P	53	11	.0156	.0238
4	C	54	56	-.0090	-.5000
5	Ac	27	7	.0294	.0500
6	Cal	18	14	.0312	.2500
7	D	15	17	-.0312	-.0500
8	EvTr	3	68	-.0140	-.0153
9	LR	31	7	.0263	.0416
10	M	33	13	.0217	.0500
11	Fam	67	27	.0106	.0250
12	CatS	11	5	.0625	.1666
13	SfEc	9	2	.0909	.1428
14	Aut	1	16	-.0588	-.0666
15	CatP	8	30	-.0263	-.0370
16	DsP	0	55	-.0181	-.0181
17	Sb	19	0	.0526	.0526
18	Rel	15	9	.0416	.1666
19	Vct	25	3	.0357	.0454
20	Ed	41	9	.0200	.0313

Anexa nr. 6

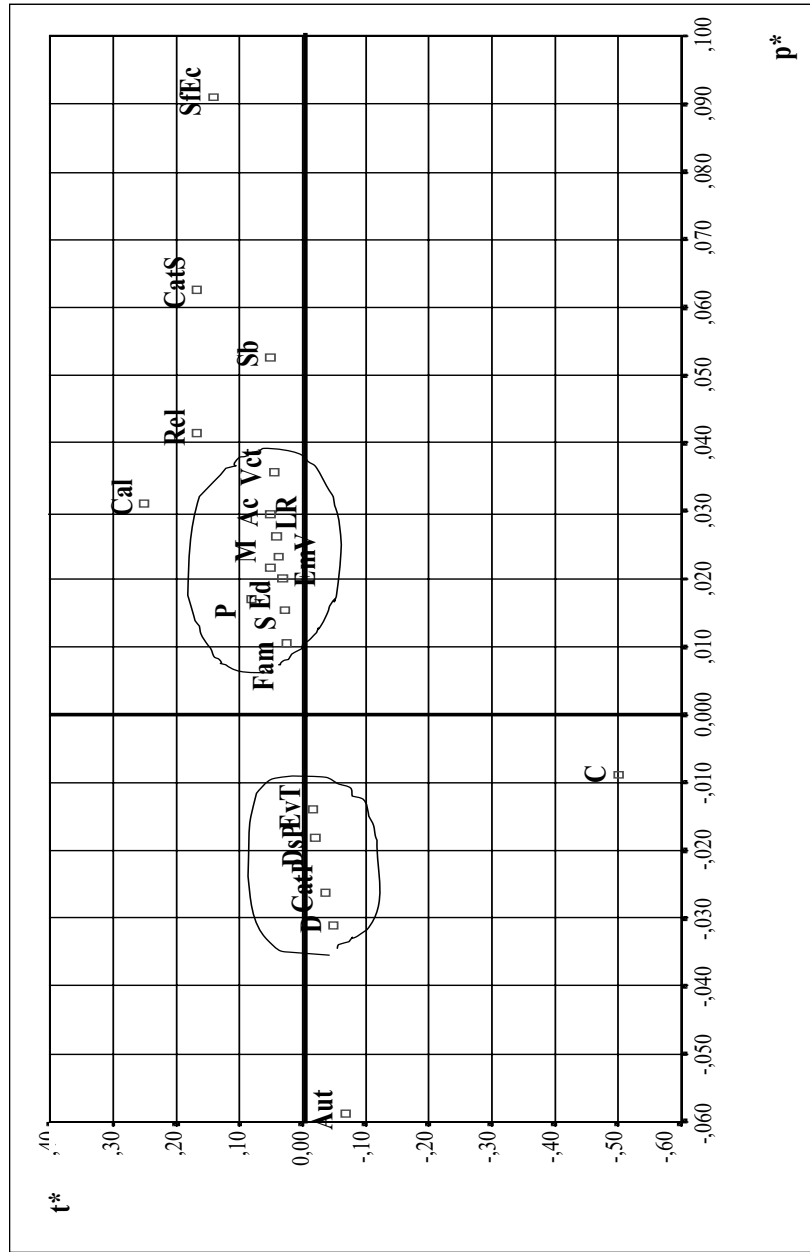

Figura nr. 1 Reprezentarea socială identitară

Anexa nr. 7

COD	
-----	--

Chestionar psihosociologic

Dinamica identităților la populația tânără din Timișoara

Facultatea de Sociologie și Psihologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara organizează o cercetare psihosociologică ce își propune să studieze relația dintre identitatea personală, cea regională și cea națională la populația tânără din Timișoara. *Vă solicităm sprijinul pentru participarea la această cercetare, apreciind în mod deosebit contribuția dumneavoastră. Vă mulțumim.*

I. Completați, vă rugăm, datele de identificare de mai jos, necesare pentru prelucrarea statistică. În rubricile cu mai multe alegeri posibile, marcați cu (X) varianta care vi se potrivește, iar în rubricile cu o singură alegere, scrieți datele corespunzătoare. Pentru orice neclarități, apălați la operatorul de sală, care vă va furniza informațiile necesare.

Gen	Masculin	
	Feminin	
Vîrstă ani	
Localitatea de rezidență	
Regiunea de rezidență	Banat	
	Transilvania	
	Oltenia	
	Muntenia	
	Moldova	
	Alta, care.....	
Mediul de rezidență	Urban	
	Rural	
Etnia (naționalitatea)	Român	
	Maghiar	
	German	
	Sîrb	
	Evreu	
	Rrom	
Instituția de învățămînt superior în care studiați	Alta, care	
	Universitatea	
	
	Facultatea	
	
	Specializarea	
	

2. Vă rugăm să răspundeți cu 20 de cuvinte, expresii sau propoziții diferite la întrebarea „Cine ești tu?”

<i>Eu sunt...</i>	Caracterizarea realizată de dumneavoastră
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	

3. Vă rugăm să răspundeți cu 20 de cuvinte, expresii sau propoziții diferite la întrebarea „Cine sunteți voi, românii?”

<i>Noi, românii, suntem...</i>	Caracterizarea realizată de dumneavoastră
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	

4. Citiți cu atenție diferitele tipuri de identități prezentate mai jos. Completați tipurile de identități etnice (de exemplu, „român” sau „german”), regionale (de exemplu, „bănățean” sau „oltean”), locale (de exemplu, „timișorean” sau „ieșean”) și proxim-rezidențiale (de exemplu, „locuitor al cartierului Calea Șagului”) care vă caracterizează. Realizați propria dumneavoastră ierarhie a acestor identități, în ordinea importanței lor, pornind de la 1 = cea mai importantă. Dacă apreciați că unele identități sunt complet nerelevante pentru dumneavoastră, notați în dreptul lor semnul (-).

<i>Eu sunt...</i>	Tipuri de identități	Ierarhie
1	locuitor al lumii	
2	european	
3	sud-est european	
4	central european	
5 (identitatea etnică)	
6 (identitatea regională)	
7 (identitatea locală)	
8	locuitor al cartierului / zonei / districtului(identitatea conferită de proximitatea rezidențială)	

Anexa nr. 8 Compoziția eșantionului pentru testul autoreferențial

Anexa nr. 8
Compoziția eșantionului pentru testul autoreferențial

Tabelul nr. 1

Distribuția după gen a subiecților din eșantion

Gen	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Masculin	178	48,64
Feminin	188	51,36
Total	366	100,00

Tabelul nr. 2

Distribuția după specializări a subiecților din eșantion

Specializări	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Socio-uman, științe ale naturii, științe pozitive	170	46,45
Tehnico-ingineresc	164	44,81
Medical	32	8,74
Total	366	100,00

Tabelul nr. 3

Caracterizarea eșantionului în funcție de tipul de rezidență

Tipul de rezidență	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Urban	297	81,15
Rural	69	18,85
Total	366	100,00

Anexa nr. 9

Tabelu nr. 1

„Harta identitară” conform probelor „Eu sunt...”, respectiv „Noi, românii, suntem...”

I. ATTRIBUTE INTERPERSONALE, REPERE COMPORTAMENTALE FAȚA DE „CELĂLALT”	Nr. crt.	Atribute pozitive		Atribute negative		ES	%ES	NRS	%NRS	I _{DES}	I _{PNRS}		
		ES	%ES	NRS	%NRS								
a. Deschidere interpersonală	1	Extravertit / expansiv	61	16,67	2	0,55	88	24,04	1	0,27	-2,28	0	
	2	Cooperant / interactiv, ofer sprijin, ofer ajutor	107	29,23	56	15,3	2	0,55	9	2,46	6,49	2,25	
	3	Generos/altruist, devotat, darnic, bun	81	22,13	58	15,85	48	13,11	59	16,12	2,41	-0,09	
	4	Sincer	115	31,42	55	15,03	0	0	43	11,75	7,5	0,87	
	5	Direct	30	8,2	21	5,74	1	0,27	8	2,19	0,51	0,28	
	6	Prietenos/cald, afectuos, sociabil, deschis, receptiv	176	48,09	131	35,79							
	7	Ospitalier/primitor	16	4,37	182	49,73	31	8,47	20	5,46	17,02	12,35	24,41
	8	De încredere/încrăzător în „celălalt”	67	18,31	15	4,1	31	8,47	28	7,65	2	-0,41	
	9	Punctual	21	5,74	4	1,09	3	0,82	21	5,74	0,24	-0,31	
	10	Loial / fidel	24	6,56	8	2,19	5	1,37	11	3,01	0,31	-0,04	
	11	Neînvidios	6	1,64	6	1,64	43	11,75	24	6,56	-1,03	-0,4	
	12	Autonom (în relație)	2	0,55	0	0	1	0,27	45	12,3	0	-1,49	
	b. Tonalitate comunicatională	13	Vesel/petrecăreț, zămbitor, amuzant, bine dispus, voios, comic, cu simțul umorului, hazilui, glumeț	140	38,25	88	24,04	1	0,27	2	0,55	11,11	5,7
		14	Pasional/senzual, seducător, cochet, fermecător, patetic, misterios	27	7,38	6	1,64	21	5,74	3	0,82	0,16	0,02
	c. Orientare evaluativă asupra „celui alt”	15	Tolerant/terțator, iertător, îndurător	99	27,05	76	20,77	31	8,47	10	2,73	5,01	4,18
		16	Înțelegător/empatic, binevoitor, îngăduitor, blând, milos	86	23,5	38	10,38	4	1,09	7	1,91	4,18	1,03

d. Abilități comunicaționale	17	Bun sfetnic/bun ascultător	28	7,65	28	7,65	28	7,65	Birfitor	24	6,56	57	15,57	0,12	-1,82
	18	Comunicativ / vorbăreț	103	28,14	53	14,48	Tăcut / necomunicativ	45	12,3	6	1,64	4,87	2,04		
	19	Politicos/respectuos, amabil, manierat	46	12,57	31	8,47	Ironic / certăreț, răutăcios	22	6,01	9	2,46	0,93	0,65		
	20	Neinfluențabil	1	0,27	2	0,55	Credul / manipulabil, influențabil, maleabil	45	12,3	77	21,04	-1,15	-4,37		
e. Stare interpersonală	21	Fenicit / bucuos, iubit	54	14,75	16	4,37	Nefericit	28	7,65	40	10,93	1,21	-0,99		

2. TRĂSĂTURI IDENTITARE PRESCRIBE (statusuri sociale prescrise – gen, vîrstă, apartenență etnică, regională, etc)	Nr. crt.	Atribute specifice	ES	%ES	NRS	%NRS
a. Gen	1	Fată, băiat, femeie, bărbat	19	5,19	0	0
b. Vîrstă	2	Tînăr, tînără, „de 20 ani”	38	10,38	5	1,37
c. Rol social particular (familia)	3	Soră, frate, fiică, fiu, „copil al lui...”, nepot, nepoată	49	13,39	0	0
	4	Orfan	1	0,27	0	0
	5	„De la țară”, orașean	3	0,82	0	0
d. Identități regionale	6	Bănățean, ardelen, oltean, moldovean, muntean, maramureșean	31	8,47	0	0
e. Identitate națională	7	Român, cetățean român, locuitor al României, popor latin	90	24,59	2	0,55
f. Identități supranaționale	8	European, locuitor al planetei	17	4,64	19	5,19
g. Trăsături legate de înfățișarea fizică	9	Frumos / plăcut, drăguț, simpatice, volnic	72	19,67	64	17,49
	10	Feminină	3	0,82	0	0
	11	Înălțime medie, înalt, scund	4	1,09	1	0,27
	12	Brunet, blond, șaten, roșcat	7	1,91	1	0,27
h. Identitate religioasă	13	Creștin/ortodox, catolic	25	6,83	13	3,55
i. Alte identități specifice	14	Zodii (vărsători, capricorn ...)	5	1,37	0	0
3. INTERESE, PREFERINȚE, ASPIRAȚII	Nr. crt.	Atribute specifice	ES	%ES	NRS	%NRS
a. Interese generale de cunoaștere	1	Dornic de cunoaștere/căutarea noului, experiențe noi, călătorii, explorarea unor spații noi	61	16,67	28	7,65
b. Apropiere de natură	2	Iubitor al naturii / iubitor de animale, apropiat de natură	44	12,02	21	5,74
c. Preferințe estetice generale	3	Iubitor de frumos	15	4,1	20	5,46
d. Preferințe estetice particulare	4	Iubitor (pasionat) de... istorie, psihologie socială, sport, astrologie, egiptologie, SF, manele, telenovele etc.	69	18,85	48	13,11
e. Opțiuni existențiale	5	„A părăsi țara”, „A pierde timpul”, „Imi place riscul”, „Prefer singurătatea” etc.	16	4,37	17	4,64

4. ASPECTE EXISTENȚIALE, AFIRMAȚII FOARTE GENERALE, METAFORE IDENTITARE AMBIGUE	Nr. crt.	Atribute specifice	ES	%ES	NRS	%NRS
a. Autocaracterizări ambigue	1	„Eu sunt...”, „ambasador al cerului”, „centrul Pământului”, „cu picioari mulți”, „irepetabilă”, „trestie gânditoare” etc. // „Noi, românii, suntem...” „ca o minge de fotbal”, „groapa de gunoi a Europei”, „vizitatori de suflare”, „luminoși”, „dezarmați”, „călcați în picioare”, „nemăscuți”, „călătorii de comori” etc.	129	35,25	156	42,62
b. Categoriile identitare relativ neinformative cu caracter tautologic sau supraordonat	2	Om / persoană, personalitate, ființă umană.	25	6,83	27	7,38

5. AUTODETERMINARE, VOLUNTARISIM	Nr. crt.	Atribute pozitive	ES	%ES	NR	%NRS	Atribute negative	ES	%ES	NRS	%NRS	I _p NRS	
a. Stil de angajare în activitate	1	Ambițios / încăpăținat, hotărât	103	28,1	33	9,02	Nehotărâți/comod, neambițios, sedentar	12	3,28	13	3,55	18,11	1,73
	2	Conștiincios / silguncios, consecvent, insistent, încăpăținat, perseverent, perfecționist, silitor	79	21,5	31	8,47	Deleșător/nepăsător	2	0,55	30	8,2	10,79	0,11
	3	Mulțumit	2	0,55	3	0,82	Nemulțumit	2	0,55	27	7,38	0	-1,36
	4	Harnic/huincitor	84	22,9	104	28,4	Lenes/putores	50	13,66	98	26,78	7,88	2,28
	5	Luptător	24	6,56	12	3,28	Laș/fricos	30	8,2	25	6,83	-0,56	-0,91
b. Disponibilitate	6	Puternic/plin de energie	35	9,56	6	1,64	Slab/vulnerabil, lipsit de energie	4	1,09	1	0,27	2,09	0,07
	7	Activ/dinamic	45	12,3	20	5,46	Pasiv/abulic	11	3,01	5	1,37	3,29	0,71
	8	Capabil	4	1,09	5	1,37	Incapabil/plafonat	1	0,27	13	3,55	0,03	-0,27
c. Anticiparea reușitei	9	Încercător (în forțele proprii)/Încercător în reușită	72	19,6	51	13,9	Neîncercător (în forțele proprii)/neîncercător în reușită, resemnat	18	4,92	54	14,75	8,41	-0,59

6. CONVINGERI ȘI CREDINȚE INTERNALIZATE		Nr. crt.	Atribute specifice				%ES	NRS	%NRS
a. Raportare la istorie / religie		1	Credincios/religios			44	12.02	53	14.48
		2	Necredincios			0	0	7	1.91
		3	Aptător al tradițiilor/conservator			21	5.74	71	19.4
b. Aspecte caracterial-morale (trăsături explicite)		4	Cinste / demnitate, corectitudine, dreptate			45	12.3	5	1.37
		5	Adevăr			2	0.55	0	0
		6	Moralitate / onestitate			15	4.1	8	2.19
		7	Modestie			11	3.01	7	1.91
		8	Fidelitate			4	1.09	1	0.27
		9	Cumpătare			3	0.82	19	5.19
		10	Seriozitate			13	3.55	10	2.73
		11	Curățenie			7	1.91	11	3.01
		12	Sinceritate			5	1.37	1	0.27
c. Convingeri particulare (opțiuni pentru...)		13	Familie(„familia este importantă”)			36	9.84	23	6.28
		14	Anarhie			2	0.55	2	0.55
		15	Extremism			7	1.91	1	0.27
		16	Ordine			15	4.1	3	0.82
		17	Armonie			5	1.37	2	0.55
		18	Romantism			9	2.46	1	0.27
		19	Materialism („banii sunt totul”)			4	1.09	18	4.92
		20	Libertate			3	0.82	8	2.19
		21	Altele			7	1.91	3	0.82
		22	„Impotriva... ..„globalizării”, „americanizării” etc.			8	2.19	1	0.27

7. TRĂSĂTURI DE PERSONALITATE RELATIV INDEPENDENTE DE „CELĂLALT”		Nr. crt.	Atribute pozitive				%ES	NRS	%NRS	Atribute negative		%ES	NRS	%NRS	i _{PEES}	i _{PNRS}
a. Abilități de adecvare la context / pragmatism		1	Realist/practic, „dintr-o bucată”			74	20.22	13	3.55	Nepractic / idealist, nerealist, vădit, visător;	13	3.087	59	16.12	-5.19	-4.65
		2	Matur			24	6.56	5	1.37	Copăcios / infantil, naiv	70	19.13	7	1.91	-3.08	-0.03
		3	Profund			5	1.37	2	0.55	Superficial	4	1.09	3	0.82	0.01	-0.01
		4	Ordonat/bun organizator, spirit de conducere			17	4.64	1	0.27	Dezordonat / confuz	21	5.74	2	0.55	-0.11	0

5	Creativ / plin de idei, ingenios, inventiv	65	17,76	96	26,23	Steril ideatic	2	0,55	0	0	3,01	12,93
6	Descurcarea / capabil, abil	23	6,28	24	6,56	Inabil	5	1,37	4	1,09	0,36	0,79
7	Statornic / echilibrat, constant, stabil, stăpînit, calculat, sigur de sine	75	20,49	18	4,92	Schimbător / instabil, spontan, agitat, contradictoriu, neastîmpărat, dezechilibrat, depresiv, nesigur de sine	73	19,95	19	5,19	0,21	-0,05
8	Mîndru	15	4,1	7	1,91	Ruşinat	1	0,27	1	0,27	0,16	0,07
9	Curios	89	24,32	6	1,64	Plictisit	12	3,28	5	1,37	5,54	0,02
10	Optimist	92	25,14	45	12,3	Pesimist	25	6,83	20	5,46	5,58	2,28
11	Orientat spre viitor	13	3,55	3	0,82	Paseist	3	0,82	28	7,65	0,11	-1,09
12	Rațional / conștient	8	2,19	1	0,27	Irațional / inconștient	5	1,37	2	0,55	0,03	0
13	Cu înzestrare artistică	1	0,27	40	10,93	Steril artistic	0	0	2	0,55	0	2,24
14	Calm / liniștit	36	9,84	7	1,91	Impulsiv / temperament, nervos, irascibil, instinctiv, coleric	67	18,31	30	8,2	-2,27	-1,19
15	Sensibil / emotiv, cu „suflet mare”, bogat sufletește, sentiment, melancolic	171	46,72	43	11,75	Insensibil / necruțător, implacabil	63	17,21	5	1,37	18	2,56
16	Răbdător /	1	0,27	22	6,01	Nerăbdător / îngrijorat	2	0,55	19	5,19	0	0,17
17	Bucuros	5	1,37	1	0,27	Trist / mîhnit	28	7,65	5	1,37	-0,54	-0,03
18	Critic	35	9,56	3	0,82	Necritic	3	0,82	4	1,09	0,87	-0,01
19	Inteligent / deștept, isteț	134	36,61	117	31,97	Prost / lent în gîndire, stupid	3	0,82	15	4,1	12,78	18,88
20	Sintetic / are „viziunea întregului”	5	1,37	1	0,27	Analitic / pune „accentul pe detalii”	14	3,83	1	0,27	-0,12	0
21	Cerebral / reflexiv	1	0,27	2	0,55	Intuitiv / imaginativ, speculativ	1	0,27	35	9,56	0	-1,71

8. CALIFICĂRI IDENTITARE PROVENITE DIN DIFERENȚIERI SOCIALE (statusuri și roluri sociale dobândite)		Atribute specifice											
Nr. crt.		ES	%ES	NRS	%NRS	ES	%ES	NRS	%NRS	ES	%ES	NRS	%NRS
1	Student	138	37.7	0	0								
2	Intelectual	5	1.37	4	1.09								
3	Educator / învățător	3	0.82	1	0.27								
4	Patron	2	0.55	0	0								
5	Gospodină	7	1.91	0	0								
6	Sportiv	8	2.19	8	2.19								
7	Rocker	5	1.37	0	0								
8	Fumător	3	0.82	0	0								
9	Altele	4	1.09	1	0.27								

b. Statusuri relaționale		Atribute pozitive										Atribute negative										
Nr. crt.		ES	%ES	NRS	%NRS	ES	%ES	NRS	%NRS	ES	%ES	NRS	%NRS	ES	%ES	NRS	%NRS	ES	%ES	NRS	%NRS	
1	Prieten	17	4.64	1	0.27	Singur	5	1.37	4	1.09	2.32	-0.05										
2	Căcătorit	8	2.19	0	0	Necăătorit	1	0.27	0	0.55	6.8	-0.01										
3	Indrăgostit	28	7.65	1	0.27	Inert relațional	3	0.82	2	0.55												
4	„In centrul atenției”					Victimă / subestimat, judecat greșit, stigmatizat, vinat, izolat, înșelat, fraierit, nedreptățit, marginalizat, manipulat, amăgit	4	1.09	69	18.85	-0.11	-15.95										
5	Uniți*	0	0	5	1.37	Dezbinăți*	0	0	37	10.11	0	-4.51										
6	Curajos	2	0.55	13	3.55	Laș	3	0.82	25	6.83	-0.04	-1.53										
7	Individualist / egocentric	3	0.82	18	4.92	Colectivist	0	0	10	2.73	0.08	0.75										
8	Sigur					Neajutorat / nesigur																
9	Independent	2	0.55	4	1.09	disperat, dezîndiduit	3	0.82	29	7.92	-0.04	-2.77										
10	Original / autodidact	4	1.09	5	1.37	Dependent	1	0.27	4	1.09	0.13	0.03										
		3	0.82	5	1.37	neoriginal	2	0.55	17	4.64	0.04	-0.89										
11	Cu convingeri durabile	1	0.27	2	0.55	Oportunist / Îngușitor	2	0.55	24	6.56	-0.03	-1.92										

	Nr. crt.	Atribute	ES	%ES	NRS	%NRS	ES	%ES	NRS	%NRS	
c. Statusuri ideologice (în sens larg)	1	Patriot					13	3.55	10	2.73	
	2	Rasist					4	1.09	7	1.91	
	3	Anarhist / negativist					3	0.82	0	0	
	4	Utopist					2	0.55	9	2.46	
	5	Comunist					0	0	10	2.73	
	6	Liberal					5	1.37	0	0	
	7	Romantic					19	5.19	1	0.27	
	8	Altele					7	1.91	8	2.19	
	d. Statusuri materiale	9	Sărac / necăjit, plin de nevoi, „fără bani”					8	2.19	108	29.51
		10	Condiție materială medie					6	1.64	1	0.27
		11	Bogat					7	1.91	5	1.37

	Nr. crt.	Atribute pozitive	ES	%ES	NRS	%NRS	Atribute negative	ES	%ES	NRS	%NRS	i _{ES}	i _{NRS}
e. Statusuri și roluri specifice	1	Norocos					Ghinionist						
	2	Implinit	5	1.37	4	1.09	Ratat	1	0.27	8	2.19	0.26	-0.23
	3	Competitiv / fruntaș, eficient	11	3.01	2	0.55	Necompetitiv / ineficient	5	1.37	4	1.09	0.72	-0.05
	4	Pretentios	18	4.92	2	0.55	Modest / nepretentios	7	1.91	5	1.37	2.05	-0.08
	5	Stringător	4	1.09	2	0.55	Risipitor	7	1.91	6	1.64	-0.25	-0.12
	6	Civilizat	4	1.09	7	1.91	Necivilizat/bădăran, dur,						
	7	Sănătos	3	0.82	2	0.55	grandoman, tupeist, snob	1	0.27	53	14.48	0.11	-10.66
	8	Informată	2	0.55	3	0.82	Bolnav	1	0.27	7	1.91	0.06	-0.17
	9	Corect / „de treabă”	4	1.09	11	3.01	Neinformată	0	0	46	12.57	0.03	-8.14
	10	Stăpîn pe situație					Hoț / corupt, cerșetor	0	0	65	17.76	0.12	-15.85
							Traumatizat/dezrădăcinat,						
							debusolat, depersonalizat, crispat,						
							stresat, dezorientat	6	1.64	43	11.75	-0.26	-7.12
11	Conformist	15	4.1	12	3.28	Nonconformist	16	4.37	1	0.27	-0.23	0.55	
12	Remarcabil	2	0.55	3	0.82	Mediocr	7	1.91	10	2.73	-0.34	-0.35	
13	Altele (pozitive)	3	0.82	3	0.82	Altele (negative)	1	0.27	2	0.55	0.06	0.02	

Notă: atributul polarizat cu * a fost menționat doar la testul „Noi, românii, suntem...”.

Anexa nr. 10

Analize comparative între testul "Eu sunt..." și testul "Noi, românii, suntem..."

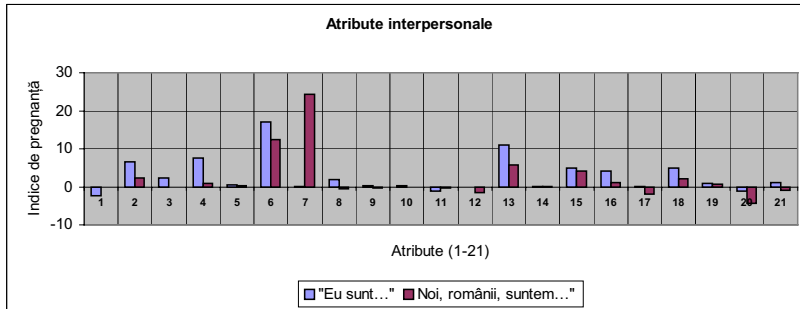

Figura nr. 1. Analiza comparativă a imaginarii identitar individual și colectiv – atribute interpersonale

Notă: atributele specifice cu un indice de pregnanță $i_p > 5$ sunt: a2= „competent”; a4= „sincer”; a6= „prietenos”; a7= „ospitalieri”; a13= „vesel”; a15 = „tolerant”.

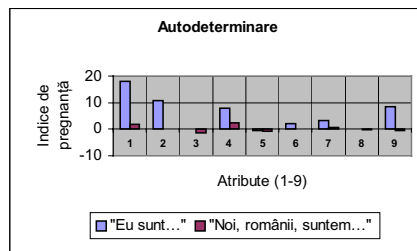

Figura nr. 2 Analiza comparativă a imaginarii identitar individual și colectiv – autodeterminare

Notă: atributele specifice cu un indice de pregnanță $i_p > 5$ sunt: a1 = „harnic”; a2= „conștiincios”; a4= „harnic”; a9= „încrăzător în forțele proprii”.

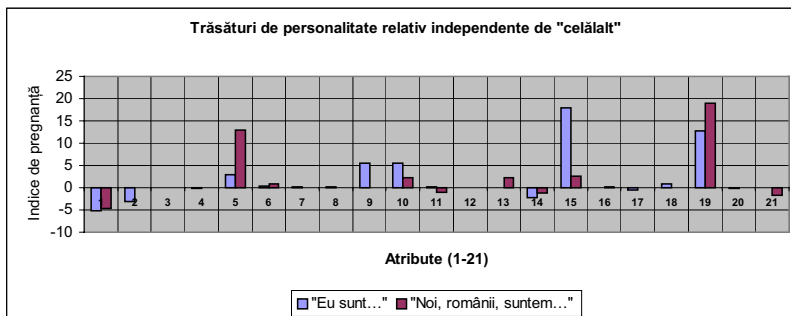

Figura nr. 3 Analiza comparativă a imaginarii identitar individual și colectiv – trăsături de personalitate relativ independente de „celălalt”

Notă: atributele specifice cu un indice de pregnanță $i_p > 5$ sunt: a1= „nepractic”; a5= „creativi”; a9= „curios”; a10= „optimist”; a15 = „sensibil”; a19= „inteligenți”.

Anexa nr. 10

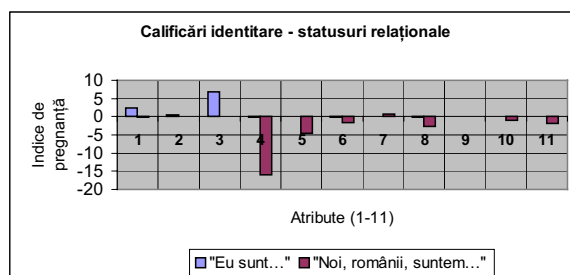

Figura nr. 4 Analiza comparativă a imaginărilor identitare individuale și colective – calificări identitare: statusuri relaționale
Notă: atributele specifice cu un indice de pregnanță $i_p > 5$ sunt: a3= „îndrăgostit”; a4= „victime”.

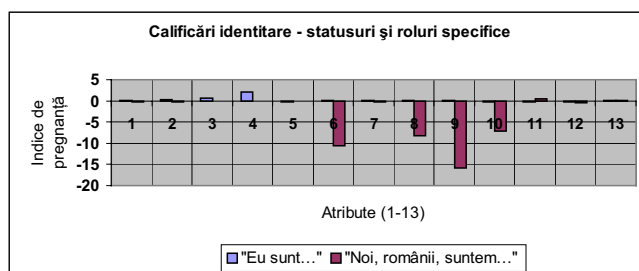

Figura nr. 5
 Analiza comparativă a imaginărilor identitare individuale și colective – calificări identitare: statusuri și roluri specifice
Notă: atributele specifice cu un indice de pregnanță $i_p > 5$ sunt: a6= „necivilizați”; a8= „neinformați”; a9= „hoți”; a10= „traumatizați”.

Anexa nr. 11

Trăsăturile de bază ale eșantionului pentru cercetarea realizată cu scala distanței sociale a lui E.S. Bogardus

Tabelul nr. 1

Distribuția după gen a subiecților din eșantion

Gen	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Masculin	536	49,3
Feminin	521	50,7
Total	1057	100,0

Tabelul nr. 2

Caracterizarea eșantionului din punctul de vedere al școlarizării

Studii urmate	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Mai puțin de 8 clase	136	12,9
Școală generală	138	13,1
Liceu, școală profesională	552	52,3
Școală postliceală, școală de maiștri	90	8,5
Studii superioare	141	13,2
Total	1057	100,0

Tabelul nr. 3

Caracterizarea eșantionului în funcție de etnie

Etnie	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Români	868	82,1
Maghiari	92	8,7
Germani	30	2,8
Sârbi	31	2,9
Croați	19	1,8
Țigani (romi)	9	0,9
Slovaci	5	0,5
Bulgari	2	0,2
Ucraineni	1	0,1
Total	1057	100,0

Tabelul nr. 4

Caracterizarea eșantionului în funcție de rezidență

Tipul rezidenței	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Urban mare (peste 150000 de locuitori)	263	24,9
Urban mediu (între 30000 – 150000 de locuitori)	227	21,5
Urban mic (sub 30000 de locuitori)	157	14,9
Rural	410	38,8
Total	1057	100,0

Tabelul nr 5

Caracterizarea eșantionului în funcție de vîrstă

Tipul rezidenței	Numărul subiecților	Procentul subiecților (%)
Pînă la 35 de ani	339	32,1
Între 36-50 de ani	299	28,3
Între 51-65 de ani	275	26,0
Peste 66 de ani	144	13,7
Total	1057	100,0

Anexa nr. 12

COD	
-----	--

Chestionar psihosociologic - B
(varianta pentru România)
Raporturile interetnice și interregionale din Europa centrală și de sud-est

Mai multe organizații nonguvernamentale din România și Serbia, împreună cu Facultatea de Sociologie și Psihologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara, organizează o cercetare privitoare la relațiile interetnice din Europa centrală și de sud-est. V-am fi recunoscători dacă prin răspunsurile dumneavoastră ați participa la o mai bună cunoaștere a opiniilor locuitorilor regiunii de vest a României legate de această temă. Vă mulțumim.

I). Vă rugăm să completați următorul tabel, care conține o serie de afirmații privitoare la grupurile etnice (naționalitățile), precum și la grupurile regionale din țara noastră.

Marcați cu „X” afirmațiile cu care sunteți de acord
- a.) privitoare la grupuri etnice:

Sunteți de acord...	români	sârbi	maghiari	germani	evrei	romi (țigani)	bulgari	sârbi din Iugoslavia
1. Să vă căsătoriți cu ...								
2. Să aveți prieteni apropiați ...								
3. Să aveți vecini de locuință ...								
4. Să fie angajați în instituția dumneavoastră ...								
5. Să aibă cetățenia dumneavoastră...								
6. Să fie numai vizitatori în țara dumneavoastră...								
7. Să fie expulzați (dați afară) din țara dumneavoastră ...								

Marcați cu „X” afirmațiile cu care sunteți de acord
 - b.) privitoare la grupuri regionale:

Sunteți de acord...	bănățeni	ardeleni	olteni	munteni	moldoveni
1. Să vă căsătoriți cu ...					
2. Să aveți prieteni apropiați ...					
3. Să aveți vecini de locuință ...					
4. Să fie angajați în instituția dumneavoastră...					
5. Să aibă cetățenia dumneavoastră...					
6. Să fie numai vizitatori în țara dumneavoastră...					
7. Să fie expulzați (dați afară) din țara dumneavoastră...					

II. Pentru a putea grupa opiniile exprimate, vă rugăm să precizați, prin încercuirea variantei care vi se potrivește, câteva date despre dumneavoastră. Vă asigurăm că răspunsurile sunt confidențiale.

1. Vîrsta dumneavoastră:
 - a. Pînă la 35 de ani (1)
 - b. Între 36-50 de ani (2)
 - c. Între 51-65 de ani (3)
 - d. Peste 66 de ani (4)
2. Genul:
 - a. Feminin (1)
 - b. Masculin (2)
3. Rezidența:
 - a. Oraș mic, sub 30.000 locuitori (1)
 - b. Oraș mediu, între 30.000 și 150.000 locuitori (2)
 - c. Oraș mare, peste 150.000 locuitori (3)
 - d. Rural (4)
4. Școlarizarea:
 - a. Mai puțin de 8 clase (1)
 - b. Școală generală (2)
 - c. Studii liceale sau școală profesională (3)
 - d. Studii postliceale sau școală de maiștrii (4)
 - e. Studii superioare (5).
5. Etnie: _____ (declarată de subiect, codificare ulterioară)

Anexa nr. 13

Instructajul sondajului de opinie DKMT

• **Inițiere tematică**

Pentru a conferi o mai mare coerență cooperării regionale, în 1997 Serbia, Ungaria și România au creat Euroregiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa (DKMT) ca un cadru de asociere între comunități, instituții, autorități, organizații și persoane particulare din aceste țări în vederea extinderii colaborării transfrontaliere în domeniul economiei, culturii, educației, sănătății, transportului de persoane și bunuri, mediului și sportului.

Euroregiunea DKMT este alcătuită din patru județe românești (Timiș, Arad, Caraș-Severin și Hunedoara), patru județe din Ungaria (Bacs-Kiskun, Bekes, Csongrad, Jasz-Nagykun-Szolnok) și o provincie sârbă (Voivodina), avînd o populație de peste 5 milioane de locuitori și o mare diversitate etnică și confesională (peste 30 de minorități etnice).

Prezenta cercetare sociologică, care reunește demersurile unor instituții ale societății civile cu o serie de instituții academice din România, Iugoslavia și Ungaria, își propune să identifice stadiul actual al cunoașterii realității Euroregiunii în toate dimensiunile ei, să identifice principalele bariere ale cooperării reciproce și să furnizeze principalilor actori sociali și politici un ansamblu de politici publice care ar contribui la valorificarea potențialului de colaborare al regiunii.

• **Instrumentul de lucru**

Obiective:

1. Estimarea **gradului de informare** al populației din regiunile învecinate din Iugoslavia și România asupra existenței și funcționării Euroregiunii prin studierea:

-
- a. cunoștințelor despre existența și funcționarea Euroregiunii;
 - b. percepției sociale a efectelor și evenimentelor conexe funcționării Euroregiunii.

Gradul de informare va fi testat pe două coordonate legate de elementele a. și b. de mai sus, astfel:

- a. factorul instituțional – administrativ al existenței Euroregiunii;
- b. factorul informal.

Coordonate percepției informale se vor studia pe domeniile: economic, cultural și educațional.

2. Investigarea percepției populației legată de **oportunitățile de comunicare regională**, după cum urmează:

-
- a. transport feroviar și rutier;
 - b. puncte de trecere a frontierei;
 - c. comunicare mass-media, prin elemente de audiență a surselor regionale:
 - audiență radio-tv.;
 - tematică mass-media;
 - presă.

3. Evaluarea **interesului pentru călătoriile internaționale în interiorul Euroregiunii**. Care sunt amploarea, destinațiile și scopurile acestora?

4. Studierea opiniilor populației legate de **obiectivele posibile ale cooperării transfrontaliere**. Ce acțiuni ar interesa populația? Chestionarea se va face distinct pe coordonatele: administrativ, economic, cultural, educațional.

5. Studierea **identității regionale**. Există oare o identitate regională comună a populației Euroregiunii? Care sunt eventuale lianți identitari ai populației din zonă? Caracterizarea relațiilor dintre etniile

Euroregiunii va putea fi obținută prin aplicarea scalei lui Bogardus, de evaluare a distanței sociale, corelată cu percepția raporturilor interregionale.

6. Se vor mai colecta o serie de **variabile independente**, necesare pentru o analiză statistică a rezultatelor obținute, care vor conduce la delimitarea unui profil socio-demografic al regiunii legat de problemele de interes ale cercetării. Se vor selecta variabilele uzuale: vîrstă, gen, rezidență, școlarizare, etnie, confesiune.

Temele de mai sus vor fi studiate cu următorul pachet de instrumente de cercetare:

1. **Sondaj de opinie pe bază de chestionar (A)**, cu *eșantionare probabilistă multistadială*;
2. **Aplicarea scalei lui E.S. Bogardus (B)** de evaluare a distanței sociale, pe același eșantion.

- **Stabilirea eșantionului**

Eșantionul din România este alcătuit din 1057 de subiecți, cu o vîrstă de peste 18 ani, selectat în 9 localități urbane și 8 localități rurale din cele patru județe amintite. În orașele mari punctele de pornire sunt precizate și vor fi furnizate de coordonatorul cercetării. În orașele mici sau în așezările rurale punctul de pornire va fi stabilit astfel: se va porni din centrul localității, desemnat ca atare de localnici, înspre cele 4 direcții (dreapta, stînga, spate, față, dacă sunt 4 operatori; – reperul constituindu-l punctul cardinal sud).

- **Itinerariu**

De la fiecare punct de pornire se efectuează 7 interviuri (sau câte sunt indicate de către coordonatorul anchetei) începând cu ora 15.00 (sau ora stabilită cu coordonatorul anchetei). După interviul din punctul de pornire se continuă în ordinea crescătoare a numerelor de casă și, dacă sunt case, se alege tot a treia casă (de exemplu, dacă punctul de pornire este casă și are numărul 2, vor urma numerele 5, 8, 11, 14, etc., așadar pasul de eșantionare este 3). Dacă într-o casă sunt mai multe familii, se ia prima dată - când se ivește situația - prima familie, apoi cea de a doua, și așa mai departe, în sensul acelor de ceasornic. Dacă o adresă ce rezultă din calcul este un bloc sau punctul de pornire este un apartament de bloc, adică o clădire cu mai mult de 3 apartamente (fie construcție nouă sau veche), se selectează apartamentele din 3 în 3, dar nu mai mult de 3 apartamente dintr-o clădire. Se continuă alegerea clădirilor din 3 în 3. Dacă se termină strada și nu a fost aplicat numărul solicitat de chestionare, se alege strada de pe dreapta, iar la următoarea situație de acest gen cea de pe stînga, continuîndu-se alternativ. Dacă nu este posibil (nu există stradă la dreapta), se alege cea de pe stînga, continuîndu-se apoi cu dreapta. Dacă nici aceasta nu este posibil (strada inițială este înfundată), se merge înapoi pe stradă, până se ajunge la o intrare laterală și se folosește metoda de mai sus pentru alegerea străzii. În caz de nonrăspuns (refuz, inexistența unei locuințe la adresa calculată, etc.) se continuă cu următoarea adresă rezultată din calcul (și nu cu vecinii). Selecția persoanei ce urmează să fie interviuată va avea loc alegînd sexe alternante. La punctul de pornire se alege o persoană de sex feminin. La următorul punct o persoană de sex masculin. Dacă nu este posibil, neexistînd în locuință, în momentul interviuării, nici o persoană corespunzătoare genului rezultat din calcul, se efectuează interviul cu persoana disponibilă, și apoi se interviuează la rînd două persoane de celălalt sex, pentru a păstra proporțiile de gen egale. Persoana interviuată trebuie să aibă cel puțin 18 ani. În caz de dubiu, se întrebă vârsta subiectului și se consideră corectă vîrsta declarată de interviuat, în afara cazurilor evidente de inadecvare.

- **Prezentarea necesară (recomandare)**

Bună ziua (seara), reprezint Facultatea de Sociologie și Psihologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara și facem un sondaj de opinie privitor la cooperarea între regiunile învecinate din Iugoslavia și România. Familia dumneavoastră a fost aleasă prin eșantionare, astfel încât un membru al ei este rugat să răspundă la câteva întrebări legate de tema cercetării noastre.

Conform metodei de selecție va trebui să vorbesc cu o femeie (un bărbat).

Sugestie: îndeosebi la persoanele care sugerează un nivel de instrucție mai ridicat se recomandă punerea la dispoziție a unui formular de chestionar, astfel încât cel ce oferă răspunsurile să poată simultan să citească șișirul întrebărilor, o dată cu operatorul.

-
- **Concluzii:**

Fiecare operator trebuie să completeze;

1. fișele de răspuns codificate pentru chestionarul A, conform instrucțiunilor (fișe A3, pe fiecare fișă pot fi trecute răspunsurile de la 10 subiecți);

Exemplu de cod al unui interviu: RE.5.2 înseamnă: RE = Reșița, 5 = al cincilea punct de plecare în Reșița; 2 = al doilea subiect interviuat conform calculului.

2. scala lui Bogardus sau chestionarul B – completată pentru fiecare subiect, conform instrucțiunilor. Foarte important: se va menționa în rubrica corespunzătoare codul chestionarului B, care trebuie să fie identic cu cel de la chestionarul A pentru același subiect!

3. foaia de parcurs, în vederea verificării ulterioare a efectuării corecte a sondajului de către operator.

Anexa nr. 14

Eșantionarea sondajului de opinie DKMT

Populație (conform datelor Comisiei Naționale de Statistică)	Populația urbană	Orașe mari (peste 150 mii loc.)	Orașe medii (30 - 150 mii loc.)	Orașe mici (sub 30 mii loc.)	Populația rurală	Populație totală
Arad	247727	184408	0	63619	230365	478092
Caraș-Severin	187735	0	125214	62521	171495	359230
Hunedoara	403900	0	272387	131513	127338	531238
Timiș	419452	324304	48954	46194	262957	682409
Total	1258814	508862	446435	303877	792155	2050969

Eșantion	Numărul necesar de chestionare asociat populației urbane, din care...	Orașe mari (peste 150 mii loc.)	Orașe medii (30 - 150 mii loc.)	Orașe mici (sub 30 mii loc.)	Numărul necesar de chestionare asociat populației rurale	Numărul necesar de chestionare asociat populației totale
Arad	127	94	0	33	119	246
Caraș-Severin	97	0	66	32	89	186
Hunedoara	208	0	140	68	66	274
Timiș	215	166	25	24	136	351
Total	647	260	231	157	410	1057

Sumar al eșantionării.

Județul Arad:	Arad – 94 chestionare Sebiș – 33 chestionare <i>Rural</i> (Șiria – 60, Pecica – 59) – 119 chestionare
Județul Caraș-Severin:	Reșița – 66 chestionare Bocșa – 32 chestionare <i>Rural</i> (Carașova – 45, Grădinari – 44) – 89 chestionare
Județul Hunedoara:	Deva – 140 chestionare Petrila – 68 chestionare <i>Rural</i> (Ohaba – 66) – 66 chestionare
Județul Timiș:	Timișoara – 166 chestionare Lugoj - 25 chestionare Buziaș – 24 chestionare <i>Rural</i> – (Belinț – 45, Sinersig – 45, Dumbrăvița – 46) - 136 chestionare

Localitate	Cod
ARAD	AD
Sebiș	SE
Șiria	SIR
Pecica	PEC
REȘIȚA	RE
Bocșa	BO
Carașova	CA
Grădinari	GR
DEVA	DE
Petrila	PET
Ohaba	OH
TIMIȘOARA	TM
Lugoj	LU
Buziaș	BU
Belinț	BE
Sinersig	SIN
Dumbrăvița	DU

Bibliografie

- Abraham, D., Bădescu, I., Chelcea, S. (1995). *Interethnic relations in Romania. Sociological diagnosis and evaluation of tendencies*. Cluj-Napoca: Editura Carpatica.
- Abrams, P. (1982). *Historical sociology*. London: Shepton Mallett.
- Abric, J.C. (1989). L'étude expérimentale des représentations sociales. In D. Jodelet (ed.), *Les représentations sociales*. Paris: PUF, 187–203.
- Abric, J.C. (1994). *Pratiques et représentations sociales*. Paris: PUF.
- Ahrweiler, H. (1975). *L'idéologie politique de l'Empire byzantin*. Paris: PUF.
- Ahrweiler, H. (1985). L'Image de l'autre et les mécanismes de l'altérité. In *Rapports. Les XVI-e Congrès International des sciences historiques du Stuttgart. Grands thèmes, méthodologie, section chronologiques, I*, 60–65.
- Alexandrescu, S. (1998). *Paradoxul român*. București: Editura Univers.
- Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. New-York: Doubleday Anchor Book.
- Altman, I., Taylor, D.A. (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Anderson, B. (1983/2000). *Comunități imaginate. Reflecții asupra originii și răspîndirii naționalismului*. București: Editura Integral.
- Anderson, M.A. (1979). *Historians and eighteenth century Europe, 1715–1789*. Oxford: Clarendon Press.
- Andrei, P. (1936/1997). Sociologie și istorie. In P. Andrei, *Sociologie generală*. Iași: Editura Polirom, 127–137.
- Antohi, S. (1991). *Utopica. Studii asupra imaginarului social*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Antohi, S. (1997). Români în anii '90: geografie simbolică și identitate colectivă. In S. Antohi, *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode*. București: Editura Nemira, 292–316.
- Ariès, P. (1977/1996). *Omul în fața morții*. București: Editura Meridiane.

- Ariès, P. (1978/1998). L'histoire des mentalités. In J. Le Goff (ed.), *La nouvelle histoire*. Bruxelles: Complexe, 167–190.
- Ariès, P. (1986/1997). *Timpul istoriei*. București: Editura Meridiane.
- Arkin, R. (1981). Self-presentation styles. In J.T. Tedeschi (ed.), *Impression management theory and social psychological research*. New York: Academic Press, 311–333.
- Audigier, A. (1986). *Représentation des élèves et enseignement*. Paris: INRP.
- Aymard, M. (1985/1995). Amiciție și convivialitate. In P. Ariès, G. Duby (eds.), *Istoria vieții private*, vol. 6. București: Meridiane, 180–233.
- Aymard, M. (1987/1994). Braudel ne învață istoria. In F. Braudel, *Gramatica civilizațiilor*: vol. 1. București: Editura Meridiane, 5–18.
- Babeți, A., Ungureanu, C. (eds.) (1997). *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*. Iași: Editura Polirom.
- Bachelard, G. (1942/1998a). *Apa și visele*. București: Editura Univers.
- Bachelard, G. (1943/1997). *Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării*. București: Editura Univers.
- Bachelard, G. (1948/1998b). *Țămîntul și reveriile voinței*. București: Editura Univers.
- Bachelard, G. (1957). *La poétique de l'espace*. Paris: PUF.
- Baczko, B. (1984) *Les imaginaires sociaux. Mémoires et espoirs collectifs*. Paris: Payot.
- Bales, R.F. (1950). *Interaction process analysis: a method for the study of small groups*. Chicago: University of Chicago Press.
- Barker, T.C. (1980). Oral history in Britain. In *Comité international des sciences historiques. XVe congrès international des sciences historiques du Bucarest, Rapports*, I.
- Barracough, G. (1957). *History in changing world*. London: McGraw-Hill.
- Barracough, G. (1980). *Tendances actuelles de l'histoire*. Paris: Flammarion.
- Baron, R., Byrne, D. (1997). *Social psychology*. Boston: Allyn and Bacon.
- Barth, F. (1995). Les groupes ethniques et leurs frontières. In F. Barth, *Théories de l'éthnicité*. Paris : PUF.
- Barthes, R. (1957/1997). *Mitologii*. Iași: Editura Institutul European.
- Bastide, R. (1972). *La rêve, la transe, la folie*. Paris: Flammarion.
- Bataillon, M. (1937/1991). *Erasmus et l'Espagne*. 3 vol. Geneve: Daroz.
- Baudouin, C. (1950). *De l'instinct à l'esprit*. Bruges: Desclée de Brouwer.
- Baumeister, R.F., Tice, D.M. (1986). Four selves, two motives and a substitute process self-regulation model. In R. F. Baumeister (ed.), *Public self and private self*. New York: Springer-Verlag.
- Baumeister, R.F. (1998). The Self. In G.T. Gilbert, S.T. Fiske, G. Lindzey (eds.), *Handbook of social psychology*, (vol.1). Boston: McGraw-Hill, 680–740.
- Baumeister, R.F. (1999). *The Self in social psychology*. New York: Case Western Reserve University.
- Bădescu, G. (2001). *Încredere și democrație în țările foste comuniste*. Lucrare comunicată în cadrul Conferinței anuale a Societății Române de Științe Politice (SRSP), „Știința politică într-o lume în mișcare”. Timișoara.
- Berger, P.L., Luckmann, Th. (1966/1999). *Construirea socială a realității*. București: Editura Univers.
- Bergson, H. (1945). *Matière et mémoire*. Paris: PUF.

- Berry, J.W., Poortinga, Y. H., Pandley, J. (1997). *Handbook of cross-cultural psychology*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Bertaux, D. (1976). *Histoires de vies ou récits de pratiques ? Méthodologie de l'approche biographique en sociologie*. Paris: Rapport Cordes.
- Bertaux, D. (1997). *Le récit de vie*. Paris: Nathan.
- Bettelheim, B. (1976). *The uses of enchantment: The meaning and importance of fairy tales*. New York: Knopf.
- Bloch, M. (1924/1997). *Regii taumaturgi. Studiu despre caracterul supranatural atribuit puterii regale, în special în Franța și Anglia*. Iași: Editura Polirom.
- Bloch, M. (1939/1998). *Societatea feudală*. 2 vol. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Blondel, C. (1926). *La mentalité primitive*. Paris: Sevpén.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism. Perspective and method*. Englewood: Prentice Hall.
- Blumer, H. (1972). Outline of the collective behaviour. In *Readings in collective behavior*. Chicago: Rand McNally, 22–45.
- Bodenhause, G.V., Kramer, G.P., Susser, K. (1994). Happiness and stereotypic thinking in social judgement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 621–632.
- Bogardus, E.S. (1925). Social distance scale. *Journal of Applied Psychology*, 216–226.
- Bogardus, E.S. (1969). *A forty-year racial distance study*. Los Angeles: University of Southern California Press.
- Boia, L. (1987). *L'Éxploration imaginaire de l'espace*. Paris: La Découverte.
- Boia, L. (1994). *Istoria imaginarului. Curs adresat studenților*. București: Universitatea din București.
- Boia, L. (1995). *Entre l'Ange et la Bête. Le Mythe de l'homme différent de l'Antiquité à nos jours*. Paris: Plon.
- Boia, L. (1997). *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Editura Humanitas.
- Boia, L. (1998a). *Jocul cu trecutul*. București: Editura Humanitas.
- Boia, L. (1998b/2000). *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Editura Humanitas.
- Boncu, Ș. (1996). Eul în cogniția socială. In A. Neculau (ed.), *Psihologia socială. Aspecte contemporane*. Iași: Editura Polirom, 137–153.
- Boudon, R. (1992/1997). Acțiunea. In R. Boudon (ed.), *Tratat de sociologie*. București: Editura Humanitas, 23–63.
- Bourdieu, P. (1970/1973). Cultural reproduction and social reproduction. In R. Brown (ed.), *Knowledge, education and cultural change*, London: Tavistock, 71–112.
- Bourdieu, P. (1979). *La distinction. Critique sociale du jugement*. Paris : Editions de Minuit.
- Bourdieu, P. (1980/1999). *Rațiuni practice*. București: Editura Meridiane.
- Bourdieu, P. (1997). *Méditations pascaliennes*. Paris: Seuil.
- Bouthoul, G. (1952/1988). *Les mentalités*. Paris: PUF.
- Braudel, F. (1942/1996). Presentare. In L. Febvre, *Religia lui Rabelais. Problema necredinței în secolul XVI*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Braudel, F. (1949/1985–1986). *Mediterana și lumea mediteraneană în epoca lui Filip al II-lea*. 6 vol. București: Editura Meridiane.
- Braudel, F. (1950/1996). Positions de l'histoire en 1950. In *Ecrits sur l'histoire*. Paris: Flammarion, 15–40.

- Braudel, F. (1958/1996). Histoire et sciences sociales. La longue durée. In F. Braudel, *Ecrits sur l'histoire*. Paris: Flammarion, 41–84.
- Braudel, F. (1962/1971). Istorie și sociologie. In I. Aluș, I. Drăgan (eds.), *Sociologie franceză contemporană*. București: Editura Politică, 52–61.
- Braudel, F. (1969/1996). *Ecrits sur l'histoire*. Paris: Flammarion.
- Braudel, F. (1979a/1984a). *Structurile cotidianului*. 2 vol. București: Editura Meridiane.
- Braudel, F. (1979b/1984b). *Țocurile schimbului*. 2 vol. București: Editura Meridiane.
- Braudel, F. (1979c/1989). *Timpul lumii*. 2 vol. București: Editura Meridiane.
- Braudel, F. (1987/1994). *Gramatica civilizațiilor*. 2 vol. București: Editura Meridiane.
- Braudel, F., Labrousse, E. (1977). *L'histoire économique et sociale de la France*. 2 vol. Paris: PUF.
- Braunstein, P. (1985/1995). Afirmarea individului. In P. Ariès, G. Duby (eds.), *Istoria vieții private*, vol. 4. București: Meridiane, 240–372.
- Brèmond, H. (1936/1968). *Histoire littéraire du sentiment religieux en France depuis la fin de guerres de religion jusqu'à nos jours*. Paris: Armand Colin.
- Brossand, J.F. (1968). Réflexions méthodologiques sur l'imagologie et l'ethnopsychologie littéraire. *Revue de Psychologie des Peuples*, 4, 366–377.
- Bruner, J.S., Tagiuri, R. (1954). The perception of people. In G. Lindzey (ed.), *Handbook of social psychology*. vol. 2, Cambridge: Addison Wesley.
- Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. New York: Plenum.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. *Critically Inquiry*, 18, 1–21.
- Buchanan, W., Cantril, H. (1953). *How nations see other*. Urbana: University of Illinois Press.
- Bullock, A. (1979). Is history becoming a social science? The case of contemporary history. *History Today*, 11, 760–767.
- Burckhardt, J. (1861/1969). *Civilizația Renașterii în Italia*. vol. 2, București: Editura pentru literatură.
- Burguière, A. (1975/1978). *Brelons de Plozével*. Paris: Flammarion.
- Burguière, A. (ed.) (1988/1999). *Histoire de la famille*. 2 vol. Paris: Armand Colin.
- Burguière, A., Revel, J. (eds.). (1993). *Histoire de la France. Les formes de la culture*. Paris: Seuil.
- Buricescu, I.F. (1944). *Sufletul românesc*. București: Editura Casa Școalelor.
- Burke, K. (1973). *The rhetoric of Hitler's battle. The philosophy of literary form*. Berkeley: University of California Press.
- Burke, P. (1992/1999). *Istorie și teorie socială*. București: Humanitas.
- Bush, M. (ed.) (1992). *Social order and social classes*. Manchester: Manchester University Press.
- Cacioppo, J.T., Petty, R.E., Losch, M.E., Kim, H.S. (1986). Electromyographic activity over facial muscle regions can differentiate the valence and intensity of the affective reactions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 260–268.
- Camilleri, C., Kastarsztein, J., Lipiansky, E.M., Malewska-Peyre, H., Taboda-Léonetti, I., Vasquez, A. (1990). *Stratégies identitaires*. Paris : PUF.
- Camilleri, C; Vinsonneau, G. (1996). *Psychologie et culture: concepts et méthodes*. Paris: Armand Colin.
- Candau, J. (1998). *Mémoire et identité*. Paris: PUF.

- Carver, C., Scheier, M. (1981). *Attention and self-regulation: A control theory approach to human behavior*. New York: Springer Verlag.
- Castoriadis, C. (1975). *L'institution imaginaire de la société*. Paris: Seuil.
- Cernovodeanu, P. (1980). Image de l'autre: réalités balkaniques et roumaines à travers les récits de voyageurs étrangers. *Revue des études sud-est européennes*, 4.
- Chartier, R. (1987/1997). *Lecturi și cititori în Franța Vechiului Regim*. București: Editura Meridiane.
- Chartier, R. (1991/1999). *Originile culturale ale Revoluției franceze*. Timișoara: Editura Sedona.
- Chaunu, P. (1966/1989). *Civilizația Europei clasice*. 3 vol. București: Editura Meridiane.
- Chaunu, P. (1978). *Histoire quantitative. Histoire sérielle*. Paris: Armand Colin.
- Chaunu, P. (1988). *L'apologie par l'histoire*. Paris: QEIL / TEQUI.
- Chelcea, I. (2002). *Privire către noi înșine, ca popor*. Pitești: Editura Universității din Pitești.
- Chelcea, L., Lățeș, P. (2000). *România profundă în comunism. Dileme identitare, istorie locală și economie secundară la Sântana*. București: Editura Nemira.
- Chelcea, S. (ed.) (1985). *Semnificația documentelor sociale*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Chelcea, S. (1991). Imaginea de sine a românilor. *Revista de psihologie*, Tomul 37, 1–2.
- Chelcea, S. (1994). *Personalitate și societate în tranziție. Studii de psihologie socială*. București: Editura Știință și Tehnică.
- Chelcea, S. (1996). Memoria socială – organizarea și reorganizarea ei. In A. Neculau (ed.), *Psihologie socială. Aspecte contemporane*. Iași: Editura Polirom, 109–122.
- Chelcea, S. (1998). Memorie și identitate, constructe sociale. In S. Chelcea (ed.), *Memorie socială și identitate națională*. București: Editura INI, 5–22.
- Chelcea, S. (2001). *Tehnici de cercetare sociologică*. București: Editura SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy”.
- Chelcea, S. (2002a). *Un secol de cercetări psihosociologice. 1897–1997*. Iași: Editura Polirom.
- Chelcea, S. (2002b). *Opinia publică. Gîndesc masele despre ce și cum vor elitele?* București: Editura Economică.
- Chelcea, S., Moșescu, M. (1994). Autostereotipul etnic al românilor în perioada de tranziție. In S. Chelcea, D. Bratu (eds.), *România: accelerarea tranziției*. București: Editura INI.
- Chelcea, S., Vlăduț, M., Mihalache, V. Radu, L. (1998). Cercetări psihosociologice concrete privind reprezentarea socială a identității naționale a românilor. In S. Chelcea (ed.), *Memorie socială și identitate națională*. București: Editura INI, 263–299.
- Chemama, R. (ed.) (1995/1997). *Dicționar de psihanaliză Larousse*. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Chimet, I. (1992). *Dreptul la memorie*. 4 volume. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Chimet, I. (1996). *Momentul adevărului*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Chircev, A. (1941). *Atitudinile sociale, cu privire specială la români*. Sibiu: Editura Institutului de Psihologie al Universității.
- Chiru, C. (2000). Atribuirea de calități și defecte psihomorale. In S. Chelcea (ed.),

- Stereotipuri, reprezentări și identitate socială*. Pitești: Editura Universității din Pitești, 181–232.
- Chombart de Lauwe, M.J. (1979). *Un monde autre: l'enfance. De ses représentations à son mythe*. Paris : Payot.
- Chombart de Lauwe, M.J. (1987). *Espaces d'enfants*. Cousset : Del Val.
- Chombart de Lauwe, M.J. (1986). Les liens entre les représentations véhiculées sur l'enfant et les représentations intériorisées par les enfants. In W. Doise, A. Palmonari (eds.), *L'étude des représentations sociales*. Paris-Neuchatel: Delachaux et Niestlé.
- Ciuhandu, G. (1940). *Românii din Cîmpia Aradului*. Arad: Editura Diecezana.
- Cohn, N. (1957/1983). *Les fanatiques de l'Apocalypse*. Paris: Payot.
- Colțescu, G. (1997). *Curs de sociologie politică*. Timișoara: Universitatea de Vest.
- Cooley, C.H. (1902). *Human nature and the social order*. New York: Schribner's.
- Cooley, C.H. (1909). *Social organization: a study of a larger mind*. New York: Schribner's.
- Corbea, A. (1983). Imaginea Țărilor Române în „Theatrum Europaeum”. *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*. Iași: Editura Universității „A.I. Cuza”.
- Corbin, H. (1976). *L'Imagination créatrice dans le soufisme d'Ibn'Arabî*. Paris: Flammarion.
- Corlan-Ioan, S. (2001). *Inventarea Africii Negre. Călătorii în imaginarul european al secolului al XIX-lea*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Corneille, O., Leyens, J.P. (1997). Categoriile, categorizare socială și esențialism psihologic. In R. Y. Bourhis, J.P. Leyens (eds.), *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*. Iași: Polirom, 32–52.
- Costa-Foru, X. (1945). *Cercetarea monografică a familiei. Contribuție metodologică*. București: Fundația „Regele Mihai”.
- Crețan, R. (1999). *Etnie, confesiune și comportament electoral în Banat: studiu geografic (sfârșitul secolului XIX – secolul XX)*. Timișoara: Universitatea de Vest.
- Crossley, M.L. (2000a). *Introducing narrative psychology: Self, trauma and the construction of meaning*. Milton Keynes: Open University Press.
- Crossley, M.L. (2000b). Narrative psychology, trauma and the study of self/identity. *Theory & Psychology*, 10(4), 527–546.
- Culic, I., Horvath, I., Raț, C. (2000). Modelul românesc al relațiilor interetnice reflectat în „Etnobarometru”. In L. Năstasă, L. Salat, *Relații interetnice în România postcomunistă*. Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 255–343.
- Cumont, F. (1906/1989). *Les religions orientales dans le paganisme romain*. Paris: Geuthner.
- Darnton, R. (1984/2000). *Marele masacru al pisicii și alte episoade din istoria culturală a Franței*. Iași: Polirom.
- Deconchy, J.P. (1985). Représentation du malade mental et évaluation morales. *Coll. "Handicapés et Université"*. Paris: Nanterre Université.
- Delumeau, J. (1978/1986). *Frica în Occident (secolele XIV-XVIII). O cetate asediată*. 2 vol. București: Editura Meridiane.
- Delumeau, J. (1983/1998). *Țăcutul și frica*. 2 vol. Iași: Editura Polirom.
- de Madariaga, S. (1930/1983). Englez. Francez. Spaniol. In *Itinerarii spirituale*. București: Editura Meridiane, 145–394.
- De Rosa, A.S. (1995). Les réseaux des l'associations comme méthode d'étude dans

- la recherche sur les représentations sociales : structure, contenus et polarité du champ sémantique. *Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 28, 96–122.
- Derlega, V.J., Berg, J.H. (1987). *Self-disclosure: Theory, research and therapy*. New York: Plenum.
- Desroche, H. (1973). *Sociologie de l'espérance*. Paris: Calman-Lévi.
- Diab, L. N. (1962). National stereotypes and the "reference group" concept. *Journal of Social Psychology*, 57, 339–351.
- Diab, L. N. (1963a). Factors affecting studies of national stereotypes. *Journal of Social Psychology*, 59, 29–40.
- Diab, L. N. (1963b). Factors determining group stereotypes. *Journal of Social Psychology*, 61, 3–10.
- Doise, W. (1973). Relations et représentation intergroupes. In S. Moscovici (ed.), *Introduction à la psychologie sociale*. vol. 2, Paris: Librairie Larousse.
- Doise, W. (1976). *L'articulation psychosociologique et les relations entre groupes*. Bruxelles: De Boeck.
- Doise, W. (1990). Les représentation sociales. In G. Bonnet, R. Ghiglione, J.F. Richard (eds.), *Psychologie cognitive*. vol. 3, Paris: Bordas.
- Doise, W., Deschamps, J.C., Mugny, G. (1996). *Psihologie socială experimentală*. Iași: Polirom.
- Doise, W., Palmonari, A. (1996). Caracteristici ale reprezentărilor sociale. In A. Neculau (ed.), *Psihologia socială. Aspecte contemporane* Iași: Editura Polirom, 23–33.
- Dragomir, S. (1944). *Le Banat roumain: esquisse historique*. Sibiu: Centrul de studii și cercetări privitoare la Transilvania.
- Drăghicescu, D. (1907/1996). *Din psihologia poporului român*. București: Editura Albatros.
- Drozda-Senkowska, E. (1999/2000). *Psihologie socială experimentală*. Iași: Editura Polirom.
- Duby, G. (1961/1986). Histoire des mentalités. In C. Samaran (ed.), *L'histoire et ses méthodes*. Paris: Gallimard, 937–966.
- Duby, G. (1966/1986). *Pentru un alt Ev Mediu*. București: Editura Meridiane.
- Duby, G. (1971). Histoire sociale et histoire des mentalités. *La Nouvelle Critique*, 34, 77–95.
- Duby, G. (1977/1992). *Micul Ev Mediu*. București: Editura Meridiane.
- Duby, G. (1978/1998). *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*. București: Editura Meridiane.
- Duby, G. (1980/1996). *Anul 1000*. Iași: Editura Polirom.
- Duby, G. (1981/1987). *Arta și societatea. 980–1420*. 2 vol. București: Editura Meridiane.
- Duby, G., Ariès, P. (1985–1987/1995–1997). *Istoria vieții private*. 10 vol. București: Editura Meridiane.
- Dufrenne, M. (1953/1966). *La personnalité de base; un concept sociologique*. Paris: PUF.
- Dumezil, G. (1968/1993). *Mit și epopee*. București: Editura Științifică.
- Dumistrăcel, S. (1996). Germanul în mentalul rural românesc. In A. Zub (ed.), *Identitate-alteritate în spațiul cultural românesc*. Iași: Editura Universității „Al.I. Cuza”, 221–239.

- Dumont, L. (1955/1996). *Eseu asupra individualismului*. București: Editura CEU Press – Anastasia.
- Dupront, A. (1961). Problèmes et méthodes d'une histoire de la psychologie collective. *Annales*, 16, 3–11.
- Dupront, A. (1970). D'une histoire des mentalités. *Revue Roumaine d'Histoire*, 3 (IX), 381–403.
- Durand, G. (1969/1977). *Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală*. București: Editura Univers.
- Durand, G. (1994/1999). *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*. București: Editura Nemira.
- Durkheim, É. (1893/2001). *Diviziunea muncii sociale*. București: Editura Albatros.
- Durkheim, É. (1895/2002). *Regulile metodei sociologice*. Iași: Polirom.
- Durkheim, É. (1912/1995). *Formele elementare ale vieții religioase*. Iași: Editura Polirom.
- Duțu, A. (1972). *Eseu în istoria modelelor umane*. București: Editura Științifică.
- Duțu, A. (1982). *Literatura comparată și istoria mentalităților*. București: Editura Univers.
- Duțu, A. (1985a). *Călătorii, imagini, constante*. București: Editura Eminescu.
- Duțu, A. (1985b). Fernand Braudel și noua concepție despre istorie. In F. Braudel, *Mediterranean și lumea mediteraneană în epoca lui Filip al II-lea*. vol. 1, București: Editura Meridiane, 5–34.
- Duțu, A. (ed.) (1986). *Dimensiunea umană a istoriei*. București: Editura Meridiane.
- Duțu, A. (1997). Byzance, byzantinisme – l'image et le stéréotype. Orthodoxie et totalitarisme. In *Sud-estul și contextul european. Cultură și solidarități în Europa ortodoxă*, Institutul de Studii Sud-Est Europene, VII, 12–85.
- Dyserinck, H. (1981/1986). Imagologia comparată. In A. Duțu (ed.), *Dimensiunea umană a istoriei*. București: Editura Meridiane, 197–209.
- Edwards, D., Potter, J. (1992). *Discursive psychology*. London: Sage.
- Eliade, M. (1957a). *Mythes, rêves et mystères*. Paris: Gallimard.
- Eliade, M. (1957b/1995). *Sacral și profanul*. București: Editura Humanitas.
- Elias, N. (1991). *La société des individus*. Paris: Fayard.
- Erikson, E.H. (1968/1972). *Adolescence et crise. La quête de l'identité*. Paris: Flammarion.
- Faberman, H.A. (1970). Mannheim, Cooley and Mead ; toward a social theory of mentality. *Sociological Quarterly*, 2, 3–13.
- Farr, R.M. (1986). Les représentation sociales. In Moscovici, S. (ed.) (1984). *Psychologie sociale*. Paris: PUF.
- Faugeron, C., Robert, P. (1976). Les représentation sociales de la justice pénale, *Cahiers Internationaux de Sociologie*, 61, 341–366.
- Fazio, R.H., Effrein, E.A., Falender, V.J. (1981). Self-perceptions following social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 232–242.
- Fazio, R.H., Jackson, J.R., Dunton, B.C., Williams, C.J. (1995). Variability in automatic activation as an unobstrusive measure of racial attitudes. A bona fide pipeline? *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 1013–1027.
- Fazio, R.H., Roskos-Ewoldsen, D.R. (1994). Acting as we feel: When and how attitudes guide behavior. In S. Shavitt, T.C. Brock (ed.), *Persuasion*. Boston: Allyn&Bacon.

- Febvre, L. (1938). Histoire et psychologie. In *Encyclopédie Française*, vol. VIII, 8.12–3 / 8.12 –7.
- Febvre, L. (1941/1986). Cum reconstituim viața afectivă de altă dată. Sensibilitatea și istoria. In A. Dușu (ed.), *Dimensiunea umană a istoriei*. București: Editura Meridiane, 120–137.
- Febvre, L. (1942/1996–1998). *Religia lui Rabelais*. 2 vol. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Febvre, L. (1953/1992). *Combats pour l'histoire*. Paris: Armand Colin.
- Febvre, L. (1957). *Au cœur religieux du XVIe siècle*. Paris: Armand Colin.
- Febvre, L. (1962). *Pour une histoire à part entière*. Paris: SEVPEN.
- Feldman, R.S. (2001). *Social psychology*. New Jersey: Prentice Hall.
- Feneșan, C. (1986). *Izvoare de demografie istorică*. București: Direcția generală a Arhivelor Statului.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117–140.
- Fiske, S.T., Taylor, S.E. (1991). *Social cognition*. New York: McGraw-Hill.
- Flament, C. (1989). Structure et dynamique des représentations sociales. In D. Jodelet (ed.), *Les représentations sociales*. Paris: PUF, 204–219.
- Flament, C. (1995). Structura, dinamica și transformarea reprezentărilor sociale. In A. Neculau (ed.), *Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale*. București: Știință și Tehnică SA, 155–176.
- Focillon, H. (1938/1990). *Art d'Occident*. Paris: CGP.
- Foucault, M. (1972/1996). *Istoria nebuniei în epoca clasică*. București: Editura Humanitas.
- Foucault, M. (1975/1997). *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*. București: Editura Humanitas.
- Francastel, P. (1965/1972). *Realitatea figurativă*. București: Editura Meridiane.
- Frazer, J. (1915/1983). *Le Rameau d'or*. 4 vol. Paris: Laffont.
- Freud, S. (1939/1981). Psychologie collective et analyse du moi. In S. Freud, *Essais de psychanalyse*. Paris: Payot.
- Frobenius, L. (1920/1985). *Paideuma. Schiță a unei filosofii a culturii*. București: Editura Meridiane.
- Frunzetti, I. (1982). Leo Frobenius în filosofia culturii și a istoriei. In L. Frobenius, *Cultura Africii*. București: Editura Meridiane, V-XLVIII.
- Furet, F. (1978/1992). *Reflecții asupra revoluției franceze*. București: Humanitas.
- Furet, F. (1983). Beyond the Annales. *The Journal of Modern History*, 55(3), 401–419.
- Furet, F. (1995/1996). *Trecutul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX*. București: Editura Humanitas.
- Gafencu, G. (1991). *Însemnări politice*. București: Editura Humanitas.
- Gardner, R.C., Wonnacott, E.J., Taylor, D.M. (1968). Ethnic stereotypes: a factor analysis investigation. *Canadian Journal of Psychology*, 22, 35–44.
- Gaster, M. (1983). *Literatura populară română*. București: Editura Minerva.
- Gavreliuc, A. (1997). *Studiu comparativ de sociologie rurală. Belinț: 1934–1996*. Timișoara: Tipografia Universității de Vest.
- Gavreliuc, A., Adam, S. (2000). *Solidarități identitare – solidarități valorice*. Timișoara: A Treia Europă.
- Gay, F.J. (1978). Abel et Yvonne Miroglio. *Études Normandes. Revue de l'Association d'Études Normandes*, Ancienne série, 1, 5–11.

- Golopenția, A., Georgescu, D.C. (1938/2000). *60 de sate românești cercetate de echipele studențești*. București: Editura Paideia.
- Geertz, C. (1963). The integrative revolution. In C. Geertz (ed.), *Old societies and new states*. New York: Free Press.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Geertz, C. (1986). Du point de vue de l'indigène: sur la nature de la compréhension anthropologique. In C. Geertz, *Savoir local, savoir global*. Paris: PUF.
- Gellner, E. (1994/1997). *Națiuni și naționalism*. București: Editura Antet - CEU.
- Gergen, K.J. (1973). Social psychology as history. *Journal of Personality and Social Psychology*, 26, 311.
- Gergen, K.J. (1991). *The saturated self: Dilemmas of identity in contemporary life*. New York: Basic Books.
- Gergen, K.J., Gergen, M. M. (1988). Narrative and the self as relationship. In L. Berkowitz (ed.), *Advances in experimental social psychology*. vol. 21, San-Diego: Academic Press, 17–56.
- Gilbert, D.T., Hixon, J.C. (1991). The trouble of thinking: Activation and application of stereotypic beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6, 509–517.
- Gilbert, G.M. (1951). Stereotype persistence and change among college students. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 245–254.
- Giles, H. (ed.) (1977). *Language, ethnicity and intergroup relations*. New York: Academic Press.
- Ginzburg, C. (1976/1997). *Brânza și viermii. Universul unui morar din secolul al XVI-lea*. București: Editura Nemira.
- Girard, R. (1972). *La violence et le sacré*. Paris: Gallimard.
- Girardet, R. (1986/1997). *Mituri și mitologii politice*. Iași: Editura Institutul European.
- Glatz, F. (1980). Oral history and source of criticism. In *Comité international des sciences historiques. XVe congrès international des sciences historiques du Bucarest, Rapports*, I.
- Goethals, G.R., Messick, D.M., Allison, S.T. (1991). The uniqueness bias: Studies of constructive social comparison. In J. Suls, T. A. Wills (eds.), *Social comparison: Contemporary theory and research*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 149–176.
- Goffman, E. (1956/2001). The nature of social life. In C. Lemert, A. Branaman (eds.), *The Goffman reader*. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers Inc., 95–146.
- Goga, L.M. (1997). *Norme sociale și atitudini individuale în obiceiurile vieții de familie din Banat*. București (teză de doctorat susținută în cadrul Universității din București).
- Goy, J. (ed.) (1974). *Actes du IIeme Colloque des historiens économistes français*. Paris: Seppen.
- Goy, J. (1995). L'histoire orale. *Encyclopaedia Universalis*, XI / 481c.
- Gräf, R. (2000). Germanii din Banat sau istoria între două emigrări. In S. Vultur (ed.), *Germanii din Banat prin povestirile lor*. București: Editura Paideia, 13–32.
- Greenvald, A.G. (1980). The totalitarian ego: Fabrication and revision of personal history. *American Psychologist*, 35, 603–618.
- Greenvald, A.G., McGhee, D.E., Schwartz, J.L.K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1464–1480.

- Greffner, O. (1993). *Șvabii din Banat. O scurtă istorie*. Arad: (editură neprecizată).
- Grigore, I. (1940). *Depopulare și economie în Banat*. Timișoara: Tipografia Românească.
- Groșoreanu, C. (1944a). *Situația politică și culturală a minorităților etnice din România*. Timișoara: Institutul Social Banat-Crișana.
- Groșoreanu, C. (1944b). *Situația românilor bănățeni în decursul secolului al XVIII-lea*. Timișoara: Institutul Social Banat-Crișana.
- Groșoreanu, C. (1946). *Banatul de altădată și de totdeauna: sinteza problemelor istorice și social-politice*. Timișoara: Editura Helicon.
- Guimelli, C. (ed.) (1994). *Structures et transformation des représentations sociales*. Neuchâtel : Delachaux&Nestlé .
- Gusti, D. (1934). *Sociologia militans. Introducere în sociologie politică*. București: Editura Institutului Social al României.
- Gusti, D. (1935). *La monographie et l'action monographique en Roumanie*. Paris: Metz.
- Gusti, D. (1938). O Enciclopedie Românească. In *Enciclopedia României*, București, Imprimeria Națională, volumul 1, VII-IX.
- Gusti, D. (1941). *Problema sociologiei*. București: Editura Institutului Social al României.
- Gusti, D., Herseni, T. (eds.) (1940/2002). *Îndrumări pentru monografiile sociologice*. București: Editura Universității din București.
- Hayek, F. Von (1978). *New studies in philosophy, politics, economics and the history of ideas*. London: Routledge.
- Halbwachs, M. (1925/1994). *Les cadres sociaux de la mémoire*. Paris: Albin Michel.
- Halbwachs, M (1941). *La topographie légendaire des Évangiles en Terre Sainte*. Paris: PUF.
- Halbwachs, M. (1950/1958). *La mémoire collective*. Paris: PUF.
- Hasdeu, B.P. (1882/1984). *Cuvențe den bătrâni. Cărțile populare ale românilor în secolul XVI*. vol. 2, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Hasdeu, B.P. (1878–1886/1985). *Scrieri filosofice*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Hegel, G.W.F. (1807/1968). *Fenomenologia spiritului*. București: Editura Academiei.
- Heidegger, M. (1953/1991). *Principiul identității*. București: Editura Crater.
- Heitmann, K. (1985/1995). *Imaginea poporului român în universul lingvistic german (1775–1918)*. București: Editura Univers.
- Herder, J.G. (1791/1991). *Idées sur le philosophie de l'histoire de l'humanité*. Paris: Presses Pocket.
- Hermet, G (1968). *Les Espagnols en France*. Paris: Seuil.
- Hermet, G. (1996/1997). *Istoria națiunilor și naționalismului în Europa*. Iași: Editura Institutul European.
- Herseni, T. (1944). *Drăguș - un sat din Țara Oltului (Făgăraș). Unități sociale*. București: Institutul de Științe Sociale al României.
- Herseni, T. (ed.) (1970). *Industrializare și urbanizare. Cercetări de psihosociologie concretă la Boldești*. București: Editura Academiei.
- Herzlich, C. (1969). *Santé et maladie. Analyse d'une représentation sociale*. Paris: Mouton.

- Herzlich, C. (1972). La représentation sociale. In S. Moscovici (ed.), *Introduction à la psychologie sociale, I*. Paris: Larousse.
- Hewstone, M., Ward, C. (1985). Ethnocentrism and causal attribution in Southeast Asia. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 614–623.
- Higgins, E.T. (1989). Self-discrepancy theory: what pattern of self-beliefs cause people to suffer? In M. P. Zanna (ed.), *Advances in experimental social psychology*. vol. 22, New York: Academic Press.
- Higgins, E.T., Bargh, J.A. (1987). Social cognition and social perception. *Annual Review of Psychology*, 38, 369–425.
- Hitchins, K. (1996). Marea dezbateri. In K. Hitchins, *România, 1866–1947*. București: Editura Humanitas, 315–358.
- Hobsbawm E.J. (1990/1997). *Națiuni și naționalism din 1780 pînă în prezent*. Chișinău: Editura Arc - CEU.
- Hockl, H (1940). *Das deutche Banat: seine geschichtlich – politische Entwicklung und Aufgabe*. Temeschburg: NAF Leitung.
- Hoelter, J.W. (1985). The structure of self-conception: Conceptualization and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1392–1407.
- Horowitz, M.J. (1987). *States of mind*. New York: Plenum.
- Huizinga, J. (1919/1980). *L'automne de Moyen Âge*. Paris: Payot.
- Iacob, L. (1991). Imagologia, teren al speranțelor. In A. Neculau (ed.), *Cultură și personalitate*. București: Editura Militară, 231–239.
- Iacob, L. (1995). *Modernizare-europenism. Percepție, trăire și identitate etnică*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Iacob, L. (1996). Imagologia și ipostazele alterității: străini, minoritari, excluși. In A. Neculau, G. Ferréol (eds.), *Minoritari, marginali, excluși*. Iași: Editura Polirom, 40–54.
- Iacob, L. (1998). „Unchiul Sam” despre români. Analiza unei heteroimagini etnice. *Psihologia socială. Buletinul Laboratorului „Psihologia câmpului social”, 1*, 17–32.
- Iacob, L. (1999). Problematika identității etnopsihice în cultura română modernă. In L. Iacob, O. Lungu, *Imagini identitare*. Iași: Editura Eurocart, 55–170.
- Iacob, L., Lungu, O. (1999). *Imagini identitare*. Iași: Editura Eurocart.
- Iacob, L., Lungu, O. (2001). Impactul stereotipurilor etnice în contextualizări temporale diferite. *Revista de Psihologie Aplicată*, 3/2, 5–18.
- Iluț, P. (2001). *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie*. Iași: Editura Polirom.
- Iorga, N. (1922/1981). *Istoria românilor prin călători*. București: Editura Eminescu.
- Iorga, N. (1940). *Sfaturi pe întuneric (1935–1940)*. București: Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol al II-lea.
- James, W.J. (1890). *Principles of psychology*. New York: Holt.
- Jodelet, D. (1984). Représentation sociales: phénomènes, concepts et théorie. In S. Moscovici (ed.), *Psychologie sociale*. Paris: PUF.
- Jones, E.E. (1990). *Interpersonal perception*. New York: Freeman.
- Jones, E.E., Nisbet, R.E. (1972). *The actor and the observer : Divergent perceptions of the causes of behavior*. In E.E. Jones, D.E. Kanouse, H.H. Kelley, R.E. Nisbet, S. Valins (eds.), *Attribution: Perceiving the causes of behavior*. Moristown, NJ: General Learning House, 79–94.

- Joule, R.V., Beauvois, J.L. (1996/1997). *Tratat de manipulare*. București: Editura Antet.
- Joutard, P. (1977). *Les légendes des camisards, une sensibilité au passé*. Paris: Gallimard.
- Judd, C.M., Drake, R.A., Downing, J.W., Krosnick, J.A. (1991). Some dynamic properties of attitude structures: Context-induced response facilitation and polarization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 193–202.
- Judd, C.M., Park, B. (1988). Out-group homogeneity: judgements of variability at the individual and the group levels. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 778–788.
- Judd, C.M., Ryan, C.S., Park, B. (1991). Accuracy in the judgment of in-group and out-group variability. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 366–379.
- Jung, C.G. (1950/1997). *Tipuri psihologice*. București: Editura Humanitas.
- Jussim, L., Nelson, T.E., Manis, M., Soffin, S. (1995). Prejudice, stereotypes and labeling effects: Sources of bias in person perception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 228–246.
- Kalin, R. (1981). Ethnic attitudes. In R.C. Gardner, R. Kalin (eds.), *A Canadian social psychology of ethnic relations*. Toronto: Metheun.
- Kalin, R., Berry, J.W. (1994). Multicultural and ethnic attitudes. In J.W. Berry, L. Laponce (eds.), *Ethnicity and culture in Canada: the research landscape*. Toronto: University of Toronto Press.
- Katz, D., Braly, K.W. (1933). Racial stereotypes of one hundred college students. *Journal of Abnormal Psychology*, 28, 280–290.
- Kaufmann, J.Cl. (1998). Interviuul comprehensiv. In Fr. de Singly, Al. Blanchet, A. Gotman, J.Cl. Kaufmann (eds.), *Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*. Iași: Editura Polirom, 201–310.
- Keyserling, H. (1928/1993). *Analiza spectrală a Europei*. Iași: Institutul European.
- Kitayama, S., Markus, H.R., Matsumoto, H., Norasakkunnikit, V. (1997). Individual and collective processes in the construction of the self: Self-enhancement in the United States and self-criticism in Japan. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1245–1267.
- Klineberg, O. (1969). Ressources offertes par la psychologie expérimentale pour l'étude du caractère nationale. *Revue de Psychologie des Peuples*, 3, 224–252.
- Klineberg, O. (1980). Historical perspectives: cross-cultural psychology before 1960. In H. Triandis, W. Lambert (eds.), *Handbook of cross-cultural psychology*. vol. 1, Boston: Allyn & Bacon Inc.
- Klukhohn, C. (1954). Culture and behavior. In G. Lindzey (ed.), *Handbook of social psychology*. Massachusetts: Cambridge University Press.
- Köhler, E. (1966/1974). *L'aventure chevaleresque. Idéal et réalité dans le roman courtois*. Paris: Gallimard.
- Krech, D., Crutchfield, R.S., Ballachey, E.L. (1962). *Individual in society. A textbook of social psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Krech, D. Crutchfield, R. (1948/1952). *Théorie et problèmes de psychologie sociale*. Paris : PUF.
- Kroeber, T. (1961). *Ishi in two words*. Berkeley: University of California Press.
- Kuhn, M., Mc Partland, T. (1954). An empirical investigation of self-attitudes. *American Sociological Review*, 19, 68–76.

- Kunda, Z., Oleson, K.C. (1995). Maintaining stereotypes in the face of disconfirmation: Constructing grounds for subtyping deviants. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 565–579.
- Labrousse, E. (1943). *La crise de l'économie française à la fin des Anciens Régime et au début de la Révolution*. Paris: Albin Michel.
- Labrousse, E. (1962). Préface. In G. Dupeux, *Aspects de l'histoire sociale et politique du Loir-et-Cher : 1848–1914*. Paris: Sevpen.
- Ladmiral, J.R., Lipiansky, E.M. (1989). *La communication interculturelle*. Paris: Armand Colin.
- LaFrance, M, Henley, N. M. (1994). On oppressing hypotheses. In H. L. Radtke, H.J. Stam (ed.), *Power / Gender: Social relations in theory and practice*. London: Sage.
- Lagroye, Y. (1993). *Sociologie politique*. Paris: PUF.
- Lazurca, M. (1999). *Identitatea — definiții naturaliste, definiții culturaliste*. Timișoara: A Treia Europă.
- Lăzărescu, D.A. (1967). O știință nouă, imagologia. *Revista Argeș*, 2.
- Lăzărescu, D.A. (1985). *Imaginea României prin călători*. vol. 1, București: Editura Sport-Turism.
- Lăzărescu, D.A. (1986). *Imaginea României prin călători*. vol. 2, București: Editura Sport-Turism.
- Lăzărescu, D.A. (1995). *Imaginea poporului român în conștiința europeană*. vol. 3, Oradea: Editura Cogito.
- Lebrun, F. (1971). *Les hommes et la mort en Anjou aux XVIIe et XVIIIe siècle*. La Haye: Mouton.
- Leary, M.R. (1995). *Self-presentation: Impression management and interpersonal behavior*. Madison, WI: Brown & Benchmark.
- Le Goff, J. (1974/1986). Les mentalités: une histoire ambiguë. In J. Le Goff, P. Nora (eds.), *Faire de l'histoire*. 3 vol., Paris: Gallimard, 106–129.
- Le Goff, J. (1978a/1998a). Préface à la nouvelle édition. In J. Le Goff (ed.), *La nouvelle histoire*. Bruxelles: Complexe, 9–22.
- Le Goff, J. (1978b/1998b). L'histoire nouvelle. In J. Le Goff (ed.), *La nouvelle histoire*. Bruxelles: Complexe, 35–75.
- Le Goff, J. (1981/1995). *Nașterea Purgatoriului*. București: Editura Meridiane.
- Le Goff, J. (1983/1997). Prefață. In M. Bloch, *Regii taumaturgi. Studiu despre caracterul supranatural atribuit puterii regale, în special în Franța și Anglia*. Iași: Editura Polirom, 5–30.
- Le Goff, J. (1985/1991). *Imaginarul medieval*. București: Editura Meridiane.
- Le Goff, J. (1988). *Histoire et mémoire*. Paris: Gallimard.
- Lejeune, P. (1975). *Le pacte autobiographique*. Paris: Seuil.
- Lemaine, G. (1979). Différenciation sociale et originalité sociale. In W. Doise (ed.), *Expériences entre groupes*. Paris: Mouton.
- Lepetit, B. (1989). Tentons l'expérience. *Annales. E.S.C.*, 6, 1317–1321.
- Lepetit, B (ed.). (1995) *Les formes de l'expérience. Une autre histoire sociale*, Paris: Albin Michel.
- Leroi-Gourhan, A. (1958). La fonction des signes dans les sanctuaires paléolithiques. *Bulletin de la Société Préhistorique française*, IV, 5–6, 298–318.
- Le Roy Ladurie, E. (1966). *Les paysans du Languedoc*. Paris: Sevpen.
- Le Roy Ladurie, E. (1980). *L'histoire immobile*. Paris: Gallimard.

- Lesser, S.O. (1957). *Fiction and the unconscious*. New York: Norton.
- Leu, V. (1993). *Banatul între arhaic și modern. Mentalități în veacul luminilor*. Reșița: Editura Banatica.
- Leu, V. (1996a). *Cartea și lumea rurală în Banat*. Reșița: Editura Banatica.
- Leu, V. (1996b). Imaginea „neamțului” în însemnările de pe cărțile vechi românești din Banat. In A. Zub (ed.), *Identitate-alteritate în spațiul cultural românesc*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 240–247.
- Leu, V. (1998a). *Modernizare și imobilism*. Reșița: Editura Banatica.
- Leu, V. (1998b). Războiul ca călătorie. *A Treia Europă*, 2, 291–316.
- Leu, V. (2000a). Călătorie spre centrul Europei. *A Treia Europă*, 3–4, 247–276.
- Leu, V. (2000b). Imaginea germanului la românii din Banat. In S. Vultur (ed.), *Germanii din Banat prin povestirile lor*. București: Editura Paideia, 33–64.
- Leu, V., Albert, C. (1995). *Banatul în memorialistica „măruntă” sau istoria ignorată (1914–1919)*. Reșița: Editura Banatica.
- Leu, V., Bocșan, N. (eds.). (1996). *Identitate și alteritate. Studii de imagologie*. Reșița: Editura Banatica.
- Leveque, R. (1938). *L'élément historique dans la connaissance humaine d'après Cournot*. Strasbourg: Presses Universitaires de Strasbourg.
- Levine, R.A., Campbell, D.T. (1972). *Ethnocentrism: Theories of conflict, ethnic attitudes and group behavior*. New York: Wiley.
- Lévi-Strauss, C. (1948). Compte rendu du Sun Chief. The autobiography of a Hopi Indian. *L'Année Sociologique*, 10, 320–342.
- Lévi-Strauss, C. (1958/1971). *Les structures élémentaires de la parenté*. Paris: Mouton.
- Lévi-Strauss, C. (1971). *Comment meurent les mythes?* Paris: Calman-Lévy.
- Lévi-Strauss, C. (1973/1978). *Antropologia structurală*. București: Editura Politică.
- Lévy-Bruhl, L. (1922/1976). *La mentalité primitive*. Paris: Letz-CEPL.
- Lewis, O. (1961/1978). *Copiii lui Sanchez*. București: Editura Univers.
- Leyens, J.P., Yzerbyt, V. (1992). The ingroup overexclusion effect: impact of valence and confirmation on stereotypical information search. *European Journal of Social Psychology*, 22, 549–569.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 44–53.
- Liiceanu, A. (1998). *Valurile, smintelile, păcatele. Psihologiile românilor de astăzi*. București: Editura Nemira.
- Liiceanu, A. (2000). *Nici alb, nici negru*. București: Editura Nemira.
- Lipiansky, E.M. (1986). Identité, communication et rencontres inter-culturelles. In *Cahiers de Sociologie Economique et Culturelle (Ethnopsychologie)*, 5, 7–23.
- Lipiansky, E.M. (1991). *L'identité française*. La Garenne-Colombes: Espace Européen.
- Linville, P.W. (1982). The complexity extremity effect and age-based stereotyping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 193–211.
- Linville, P.W. (1985). Self-complexity and affective extremity: Don't put all of your eggs in one cognitive basket. Special issue: Depression. *Social Cognition*, 3, 94–120.

- Linville, P.W., Fischer, G.W., Salovey, P. (1989). Out-group homogeneity: judgements of variability at the individual and group level. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 778–788.
- Linville, P.W., Salovey, P., Fischer, G.W. (1986). Stereotyping and perceived distribution of social characteristics: an application to in-group-out-group perception. In J.R. Dovidio, S.L. Gaertner (eds.), *The IQ controversy*. New York: Pantheon Books.
- Lippmann, W. (1922). *Public opinion*. New York: Harcourt, Brace.
- Lorenzi-Cioldi, F., Doise, W. (1997). Identitate socială și identitate personală. In R.Y. Bourhis, J.P. Leyens (eds.), *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*. Iași: Polirom, 53–73.
- Lungu, O. (2000). *Ghid introductiv pentru SPSS 10.0*. Seria psihologie experimentală și aplicată. Iași: Editura Universității „Al.I. Cuza”.
- Lytard, J.F. (1979). *La condition postmoderne*. Paris: Minuit.
- Macrae, C.N., Milne, A.B., Bodenhausen, G.V. (1994). Stereotypes as energy-saving devices: A peek inside the cognitive toolbox. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 37–47.
- Mâle, E. (1898/1948). *L'art religieux du XIIIe siècle en France*. Paris: Armand Colin.
- Mamontoff, A.M. (1996). Transformation de la représentation sociale de l'identité et schèmes étranges: le cas de gitanes. *Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 29, 64–77.
- Mandrou, R. (1961). *Introduction à la France moderne. Essai de psychologie historique, 1500–1640*. Paris: Albin Michel.
- Mandrou, R. (1968a). *La France aux XVIIe et XVIIIe siècles*. Paris: PUF.
- Mandrou, R. (1968b/1997). L'histoire des mentalités. In *Encyclopedie Française*, vol. XI, 479b.
- Mandrou, R. (1974). *Histoire sociale et histoire de mentalités. La France Moderne*. In *Aujourd'hui l'histoire*. Paris: Edition Sociales.
- Mandrou, R. (1987/1997). *Lecturi și cititori în Franța Vechiului regim*. București: Editura Meridiane.
- Mandrou, R. (1991/1998). *Originile culturale ale Revoluției Franceze*. Timișoara: Editura Sedona.
- Marandon, S. (1971a). Caractère et images des peuples. *Ethnopsychologie*, 2–3, 245–255.
- Marandon, S. (1971b). *Catalogue des études concernant les images d'Europe*. *Ethnopsychologie*, 4, 481–490.
- Marandon, S. (1978). La Revue de Psychologie des Peuples. *Ethnopsychologie*, 33, 221–224.
- Markus, H. (1977). Self-schemata and processing information about the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 63–78.
- Markus, H., Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224–253.
- Markus, H., Kitayama, S., Van den Bos, G.R. (1996). The mutual interactions of culture and emotion. *Psychiatric services*, 47, 225–226.
- Markus, H., Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41, 954–969.
- Marx, K. (1847/1958). Mizeria filosofiei. In K. Marx, F. Engels, *Opere*. Vol. 4. București: Editura Politică.

- Marx, K. (1867/1955). Capitalul. In K. Marx, F. Engels, *Opere*, 3, vol. București: Editura Politică.
- Mauss, M. (1925/1997). *Eseu despre dar*. Iași: Editura Polirom.
- Mazilu, D.H. (1999). *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*. Iași: Editura Polirom.
- McCauley, C, Stitt, C.L. (1978). An individual and quantitative measure of stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39.
- Mead, G.H. (1934/1963). *L'esprit, le soi et la société*, Paris: PUF.
- Michaud, G. (1970). Un tournant. *Ethnopsychologie*, 4, 367–370.
- Michaud, G. (1971). Architecture. *Ethnopsychologie*, 2–3, 311–333.
- Michaud, G. (ed.) (1978). *Identités collectives et relations inter-culturelles*. Bruxelles: Complexe.
- Michaud, G. (1996). Partage de midi. L'heure de l'ethnopsychologie. *Cahiers de sociologie économique et culturelle (Ethopsychologie)*, 26, 45–60.
- Michaud, G., (Lipiansky) Marc, E. (1981). *Vers une science des civilisations?* Bruxelles: Complexe.
- Michelet, J. (1862/1973). *Histoire de France*. vol. 1, Paris: Viallaneix.
- Mihăilescu, I. (1993). Ethnocentrism. In C. Zamfir, L. Vlăsceanu (eds.), *Dicționar de sociologie*. București: Editura Babel, 224–225.
- Milgram, S., Jodelet, D. (1976). Psychological maps of Paris. In H.M. Proshansky, W.H. Ittelson, L.G. Rivlin (eds.), *Environmental psychology: people and their physical settings*. New York: Holt, Rinehart&Winston.
- Mills, C.W. (1959/1975). *Imaginația sociologică*. București: Editura Politică.
- Milo, D.S., Boureau, A. (1991). *Alter histoire. Essais d'histoire expérimentale*. Paris: Les Belles Lettres.
- Minkowski, E. (1966). *Traité de psychopathologie*. Paris: PUF.
- Miranda, M. (1988). Le politique comme métamorphose du religieux. *Cahiers de l'imaginaire*, 2, 80–102.
- Miroglio, A. (1971). *Psychologie des peuples*. Paris: PUF.
- Miroglio, A. (ed.) (1978). *Dictionnaire des populations européennes*. La Haye: Nijhoff.
- Mitu, S. (1997). *Geneza identității naționale la românii ardeleni*. București: Editura Humanitas.
- Molin, R. (1940). *Românii din Banat*. Craiova: Scrisul Românesc.
- Morton, T.L. (1978). Intimacy and reciprocity in exchange: A comparison of spouses and strangers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 72–81.
- Moscovici, S. (1961/1976). *La psychanalyse, son image et son public*. Paris: PUF.
- Moscovici, S. (1970). Psychologie sociale. In D. Jodelet, J. Viet, Ph. Besnard (eds.), *La Psychologie sociale. Une discipline en mouvement*. Paris: La Haye, Mouton.
- Moscovici, S. (ed.) (1984). *Psychologie sociale*. Paris: PUF.
- Moscovici, S. (1995a). *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Moscovici, S. (1995b). Fenomenul reprezentărilor sociale. In A. Neculau (ed.) (1995). *Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale*. București: Știință și Tehnică SA, 1–84.
- Moscovici, S. (1996). Prefață. In A. Neculau (ed.), *Psihologia socială. Aspecte contemporane*, Iași: Editura Polirom, 7–16.

- Mugny, G., Carugati, F. (1985). *L'intelligence au pluriel. Les représentations sociales de l'intelligence et son développement*. Cousset: Del Val.
- Munroe, R.L., Munroe, R.H. (1986). Field work in cross-cultural psychology. In W.J. Lonner, J.W. Berry (eds.), *Field work in cross-cultural research*. London: Sage, 111–136.
- Murărașu, D. (1967). *Comentarii eminesciene*. București: Editura pentru literatură.
- Mușlea, I., Bîrlea, O. (1970). *Tipologia folclorului. Din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*. București: Editura Minerva.
- Muxel, A. (1996). *Individu et mémoire familiale*. Paris: Nathan.
- Neculau, A. (ed.) (1995). *Psihologia cîmpului social. Reprezentările sociale*. București: Știință și Tehnică SA.
- Neculau, A. (1996a). Personalitatea – o construcție socială. In A. Neculau (ed.), *Psihologia socială. Aspecte contemporane*. Iași: Editura Polirom, 154–163.
- Neculau, A. (1996b). Reprezentările sociale – dezvoltări actuale. In A. Neculau (ed.), *Psihologia socială. Aspecte contemporane*. Iași: Editura Polirom, 34–51.
- Neculau, A. (1999). Memorie colectivă și uitare. *Psihologia socială*, 3, 49–62.
- Neculau, A., Curelaru, M. (1998). Reprezentarea socială a sărăciei – impactul apartenenței sociale și al implicării asupra relației de ajutor. *Psihologia socială*, 3, 23–37.
- Negru, A. (1999). *Din istoria cercetării sociale românești: Institutul Social Banat-Crișana*. Cluj-Napoca: Argonaut.
- Neumann, V. (1997). *Identități multiple în Europa regiunilor. Interculturalitatea Banatului*. Timișoara: Editura Hestia.
- Neumann, V. (1999). *Istoria evreilor din Banat: o mărturie a interculturalității Europei central-orientale*. București: Editura Atlas.
- Nicoară, S., Nicoară, T. (1996). *Mentalități colective și imaginar social*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
- Nicoară, T. (1997a). *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680–1800). Societate rurală și mentalități colective*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
- Nicoară, T. (1997b). *Introducere în istoria mentalităților colective*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
- Nicolau, I. (2001). *Talmeș-balmeș de etnologie și multe altele*. București: Editura Ars Docendi.
- Nicolau, I., Popescu, I. (1999). *O stradă oarecare din București*. București: Editura Nemira.
- Nora, P. (1984). *Entre mémoire et histoire. Les lieux de mémoire. La République*. Paris: Gallimard.
- Oișteanu, A. (1998). *Mythos și Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*. București: Editura Nemira.
- Oișteanu, A. (2001). *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context central-est european*. București: Editura Humanitas.
- Offe, K. (1992). Ethnic politics in East European transitions. *Papers of Democracy*. Sofia: Sofia University Press.
- Ornea, Z. (1980). Specificul național. Dispute în jurul conceptului. In Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al III-lea*. București: Editura Eminescu, 365–468.

- Outhwaite, W., Bottomore, T. (eds.) (1993). *The Blackwell dictionary of social thought*. Oxford: The Alden Press.
- Owen, C.A., Howard, C.E., McFaul, T.R. (1988). A half-century of social distance research: national replication of the Bogardus studies. *Sociology and Social Research*, 66, 80–99.
- Ozof, J. (1993). *Nous, les maîtres d'école*. Paris: Gallimard.
- Ozof, M. (1976). *La fête révolutionnaire. 1789–1799*. Paris: Gallimard.
- Pageux, D.H. (1983). L'imagerie culturelle: de la littérature comparée à l'anthropologie culturelle. *Synthesis*, 10, 79–83.
- Panofsky, E. (1924/1983). *Idea. Construction à l'histoire du concept de l'ancienne théorie de l'art*. Paris: Gallimard.
- Paulhus, D.L., Graf, P., VanSelst, M. (1988). Attentional load increases the positivity of self-presentation. *Social Cognition*, 7, 389–400.
- Palmonari, A., Doise, W. (1986). Caractéristiques de représentations sociales. In W. Doise, A. Palmonari (eds.), *L'étude des représentations sociales*. Neuchâtel, Paris: Delachaux et Niestlé.
- Palmonari, A., Pombeni, M. L., Zani, B. (1986). *Reppresentazioni sociali et profesioni: el caso degli psicologici in Italia*. Bologna: DES.
- Patlagean, E. (1978/1998). L'histoire de l'imaginaire. In J. Le Goff (ed.), *La nouvelle histoire*. Bruxelles: Complexe, 307–334.
- Park, R.E., Burgess, E.W. (1921). *Introduction to the science of sociology*. Chicago: Chicago University Press.
- Peneff, J. (1990). *La méthode biographique: de l'école de Chicago à l'histoire orale*. Paris: Armand Colin.
- Pessis-Pasternak, G. (1981). Duby, un repère. *Le Monde*, 256, 12.
- Petcu, D. (1980). *Conceptul de etnic*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Phinney, J.S. (1990). Ethnic identity in adolescent and adults: review of research. *Psychological Bulletin*, 108.
- Piaget, J. (1945). *La formation du symbole chez l'enfant*. Neuchâtel-Paris: Delachaux et Niestlé.
- Piaget, J., Weil, A.M. (1951). Le développement chez l'enfant de l'idée de patrie et des relations avec l'étranger. *Bulletin International des Sciences Sociales*, 3, 605–621.
- Piéron, H. (1958). *Traité de psychologie appliqué*. Paris: PUF.
- Pike, K.L. (1967). *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. The Hague: Mouton.
- Popescu, I.A., Oancea, M., Popescu, D. (1999). *Stereotipuri interetnice și modele identitare*. București: Institutul de Studii și Sondaje „Esop Omega”.
- Popescu-Neveanu, P. (1978). Imaginație. In P. Popescu-Neveanu, *Dicționar de psihologie*. București: Editura Albatros, 324–337.
- Popescu-Neveanu, P. (1997). O abordare teoretică și metodologică a etnopsihologiei poporului român. *Revista de psihologie*, 3–4, 157–177.
- Pradines, M. (1946). *Traité de psychologie*. 3 vol. Paris: PUF.
- Proust, M. (1913/1989). *A la recherche du temps perdu. Le côté de Guermantes*, vol. 2, Paris: Gallimard.
- Radosav, D. (1994). *Donbas – o istorie deportată*. Ravensburg: Braumman Herlag.

- Radosav, D. (ed.) (1998). *Anuarul Institutului de Istorie Orală*. vol. 1, Cluj: Presa Universitară Clujeană.
- Radosav, D. (ed.) (2001). *Anuarul Institutului de Istorie Orală*. vol. 2, Cluj: Presa Universitară Clujeană.
- Radu, I. (1994a). Imaginea de sine și percepția socială. In I. Radu, P. Iluț, L. Matei, *Psihologie socială*. Cluj: Editura EXE, 19–48.
- Radu, I. (1994b). Etnopsihologia – de la aproximație la știință. In I. Radu, P. Iluț, L. Matei, *Psihologie socială*. Cluj: Editura EXE, 295–319.
- Ralea, M. (1927/1997). *Fenomenul românesc*. București: Editura Albatros.
- Rădulescu-Motru, C. (1910/1990). *Sufletul neamului nostru. Calități și defecte*. București: Editura Anima.
- Rădulescu-Motru, C. (1936/1990). *Românismul, catehismul unei noi spiritualități*. București: Editura Științifică.
- Rădulescu-Motru, C. (1938). Psihologia poporului român. In *Enciclopedia României*, București, Imprimeria Națională, volumul I, 161–170.
- Rădulescu-Motru, C. (1984). *Personalismul energetic și alte scrieri*. București: Editura Eminescu.
- Rădulescu-Motru, C., Nestor, I.M. (1948). *Cercetări experimentale asupra inteligenței la români*. București: Editura Academiei.
- Reichardt, R. (1978). *Histoire des mentalités*. Paris: Seypen.
- Renan, E. (1882/1992). *Qu'est-ce qu'une nation?* Paris: Presses Pocket.
- Részler, A. (1980). Mythe et utopie. *Revue européenne des sciences sociales. Cahiers V. Pareto*, 53 (18), 74–120.
- Részler, A. (1981). *Mythes politiques modernes*. Paris: Calman Levy.
- Revel, J. (1985/1995). Uzanțele civilizației. In P. Ariès, G. Duby (eds.), *Istoria vieții private*, vol. 5, București: Editura Meridiane, 206–262.
- Ricoeur, P. (1985/1999). *Temps et récit*. 3 vol. Paris: Seuil.
- Ricoeur, P. (1986/1995). *Eseuri de hermeneutică*. București: Editura Humanitas.
- Ricoeur, P. (2000/2001). *Memoria, istoria, uitarea*. Timișoara: Editura Amarcord.
- Riza, A. (1984). Postfață. In F. Braudel, *Structurile cotidianului*. Vol. 2. București: Editura Meridiane, 393–416.
- Rogers, C. (1951/1970). *Les groupes de rencontre*. Paris: Dunod.
- Rogers, C. (1965/1992). *Client centred therapy; its current practice, implications and theory*. London: Constable.
- Rogers, T.B. (1981). A model of the self as an aspect of the human information processing system. In N. Cantor, J.F. Kihlstrom (eds.), *Personality, cognition and social interaction*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 193–214.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Rose, R., Mishler, W., Haerpfer, C. (1998). *Democracy and its alternatives: understanding post-communist societies*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Ross, M. (1989). The relation of implicit theories to the construction of personal histories. *Psychological Review*, 96, 341–357.
- Ross, M., Conway, M. (1986). Remembering one's past: The construction of personal histories. In R. Sorentino, E.T. Higgins (eds.), *Handbook of motivation and cognition*. New York: Guilford, 122–144.

- Rostás, Z. (1985). Documentele sociale și istoria orală. In S. Chelcea (ed.), *Semnificația documentelor sociale*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 61–77.
- Rostás, Z. (2000). *Monografia ca utopie. Interviuuri cu H.H. Stahl*. București: Editura Paideia.
- Rostás, Z. (2001). *O istorie orală a Școlii Sociologice de la București*. București: Editura Paideia.
- Rostás, Z. (2002). *Chipurile orașului. Istorii de viață în București. Secolul XX*. Iași: Editura Polirom.
- Ruyer, R. (1972). *Les préjugés idéologiques*. Paris: Calman-Lévy.
- Sabourin, P. (1996/1999). *Naționalismele europene*. Iași: Editura Institutul European.
- Sandu, D. (1995). Regionalizări identitare. *Sfera Politicii*, 34, 16–20.
- Sandu, D. (1996). *Sociologia tranziției*. București: Editura Staff.
- Sandu, D. (1999). *Spațiul social al tranziției*. Iași: Editura Polirom.
- Sartre, J.P. (1940). *L'imaginaire*. Paris: Gallimard.
- Sartre, J.P. (1950). *L'imagination*. Paris: Gallimard.
- Sauvy, A. (1965). *Les mythologies des notre temps*. Paris: Payot.
- Scöffler, J. (1923). *Banat*. Temesvar: Schwäbische Buchdruckerei.
- Schwartz, N., Groves, R.M., Schuman, N. (1998). Survey methods. In D. Gilbert, S. Fiske, G. Lindzey (eds.), *The handbook of social psychology*. Boston: McGraw-Hill, 143–179.
- Schnapper, D. (1987/1997). Diversitățile culturale. In P. Ariès, G. Duby (eds.), *Istoria vieții private*, vol. 10. București: Editura Meridiane, 82–185.
- Schappner, D. (1991). *La France de l'intégration. Sociologie de la nature en 1990*. Paris: Gallimard.
- Schuman, H. (1966). Social change and the validity of regional stereotypes in East Pakistan. *Sociometry*, 29.
- Sedikides, C., Schopler, J., Insko, C. (1998). *Intergroup cognition and intergroup behavior*. Mahwah, NJ, London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Segall, H.M., Dasen, P., Berry, J.W., Poortinga, Y.H. (1999). *Human behavior in global perspective. An introduction in cross-cultural psychology*. Boston: Allyn&Bacon.
- Share-Pour, M. (1999). Self-categorization and in-group formation among Iranian children in Australia: a replication and extension. *Journal of Social Psychology*, 139, 180–190.
- Shepard, B., Marshall, A. (1999). Possible selves mapping: Life career exploration with young adolescents. *Canadian Journal of Counselling*, 33, 37–54.
- Sherif, M., White, B.J., Harvey, O.J. (1955). Status in experimentally produced groups. *American Journal of Sociology*, 60, 370–379.
- Sherif, M., Harvey, L.J., White, B.J., Hood, W.R., Sherif, C.W. (1961/1988). *The Robbers Cave experiment: Intergroup conflict and cooperation*. Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- Shweder, R.A., Sullivan, M.A. (1993). Cultural psychology: Who needs it? *Annual Review of Psychology*, 44, 497–527.
- Siegfried, A. (1913/1980). *Tableau politique de la France de l'ouest sous la troisième République*. Paris: Slatkine.
- Siegfried, A. (1943). *Vue générale de la Méditerranée*. Paris: Gallimard.

- Sillamy, N. (1995/1996). *Dicționar de psihologie Larousse*. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Simiand, F. (1932). *Le salaire, l'évolution sociale et la monnaie*. 3 vol. Paris: Dalloz.
- Simmel, G. (1892/1984). *Les problèmes de la philosophie de l'histoire*. Paris: PUF.
- Simmel, G. (1900/1987). *Philosophie de l'argent*. Paris: PUF.
- Simu, T. (1924). *Colonizarea șvabilor în Banat*. Timișoara: Editura Banatul.
- Sironneau, J.P. (1980). *Le retour du mythe*. Grenoble: PUF.
- Skocpol, T. (ed.) (1984). *Vision and method in historical sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, D. (1991). *The rise of historical sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, E.R., Mackie, D. (2000). *Social psychology*. Philadelphia, Levittown: Taylor&Francis.
- Sombart, W. (1906/1992). *Pourquoi le socialisme n'existe-t-il pas aux Etats-Unis?* Paris: PUF.
- Spengler, O. (1917/1995). *Declinul Occidentului. Schiță de morfologie a culturii*. Craiova: Editura Beladi.
- Stahl, H.H. (1934). *Tehnica monografiei sociologice*. București: Editura Institutului Social Român.
- Stahl, H.H. (1939). *Nerej, un village d'une région archaïque*. București: Editura Institutului Social Român.
- Stahl, H.H. (1958/1998). *Contribuții la studiul satelor devălmașe*. 3 vol. București: Editura Cartea Românească.
- Stahl, H.H. (1972). *Studii de sociologie istorică*. București: Editura Științifică.
- Stahl, H.H. (1974). *Teoria și practica investigațiilor sociale. Metode și tehnici*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Stahl, H.H. (1975). *Teoria și practica investigațiilor sociale. Cercetările interdisciplinare zonale*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Stahl, H.H. (1983). *Eseuri critice*. București: Editura Minerva.
- Stahl, P.H. (1999). *Povestiri din satele de altădată*. București: Editura Nemira.
- Steins, M. (1971). Images de l'Allemagne en France. *Ethnopsychologie*, 4, 373–388.
- Stephan, C., Stephan, W. (1985). *Two social psychology*. Homewood: The Dorsey Press.
- Stoianovich, T. (1976). *French historical method. The Annales paradigm*. London: Cornell University Press.
- Stoianovich, T. (1994). Annales School. In P. N. Stearns (ed.), *Encyclopedia of social history*. New York-London: Garland Publishing Inc, 38–40.
- Stone, L. (1981). *The past and the present*. Boston-London: Routledge and Kegan Paul.
- Stryker, S. (1980). *Symbolic interactionism*. Menlo Park, CA: Benjamin/Cummings.
- Summers, R.J. (1991). The influence of affirmative action on perception of a beneficiary's qualifications. *Journal of Applied Social Psychology*, 21, 1265–1276.
- Swann, W.B. Jr., Hill, C.A. (1982). When our identities are mistaken: Reaffirming self-conception through social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 59–66.
- Swann, W.B. (1987). Identity negotiation: where two roads meet. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 1038–1051.

- Tălăyeva, D.C. (1941/1959). *Soleil Hopi. L'autobiographie d'un indien Hopi*. Paris: Plon.
- Tajfel, H. (1970). Experiments in intergroup discrimination. *Scientific American*, 17, 96–102.
- Tajfel, H. (1974). *Intergroup behavior, social comparison and social change. Katz-Newcomb lectures*. Michigan: Ann Arbor University Press.
- Tajfel, H. (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, H., Turner, J.C. (1979). An integrative theory of a social group. In W. Austin, S. Worchel, (eds.), *The social psychology of intergroup relations*. Monterrey: Brooks Cole.
- Tajfel, H., Turner, J.C. (1986). The social identity theory of intergroup behaviors. In S. Worchel, W. Austin (eds.), *Psychology of intergroup relations*. Chicago: Nelson Hall.
- Taylor, C. (1989). *Sources of the self: The making of modern identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Theodorescu, R. (1983). Imagine și reflecție istorică modernă în Europa de Sud-Est. *Revista Comisiei Naționale Române pentru UNESCO*, 4.
- Thomas, J. (ed.) (1998). *Introduction aux méthodologies de l'imaginaire*. Paris: Ellipses.
- Thomas, W. I., Znaniecki, F. (1918–1920/1998). *Le Paysan polonais en Europe et en Amérique. Récit de vie d'un migrant*. Paris: Nathan.
- Thurstone, L. (1928). The attitudes can be measured. *American Journal of Sociology*, 33, 529–554.
- Todorov, T. (1989/1999). *Noi și ceilalți. Despre diversitate*. Iași: Editura Institutul European.
- Todorov, T. (1998). *Les abus de la mémoire*. Paris: Arléa.
- Tolstoi, L. (1865–1869/1954). *Război și pace*. vol. 1, București: Editura „Cartea Rusă”.
- Trafimow, D., Triandis, H.C., Goto, S.G. (1991). Some tests of the distinction between the private self and the collective self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 649–655.
- Trenard, L. (1968). L'histoire des mentalités collectives. Bilan et perspectives. *Revue d'histoire moderne et contemporaine*, 691–703.
- Turner, J.C. (1987). *Rediscovering the social group: a self comparison theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- Turner, R.H. (1976). The real self: From institution to impulse. *American Journal of Sociology*, 81.
- Van Genep, A. (1909/1996). *Riturile de trecere*. Iași: Polirom.
- Vanman, E.J., Paul, B.Y., Ito, T.A., Miller, N. (1997). The modern face of prejudice and structural features that moderate the effect of cooperation on affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 941–959.
- Vatamaniuc, D. (1993). Comentarii. In M. Eminescu, *Opere, volumul al XVI-lea*. București: Editura Academiei.
- Verdery, K. (1985). The unmaking of the ethnic identity: Transylvania's Germans. *American Ethnologist*, 12, 3–15.
- Veyne, P. (1979/1999). *Cum se scrie istoria*. București: Editura Meridiane.

- Vighi, D. (1998). *Tentația Orientului. Studii de imagologie*. Pitești: Editura Paralela 45.
- Vighi, D., Marineasa, V. (1994). *Rusalii '51. Fragmente din deportarea în Bărăgan*. Timișoara: Editura Marineasa.
- Violet-Conil, M., Canivet, N. (1946). *L'exploration de la mentalité infantile*. Paris: PUF.
- Vlăsceanu, M. (1993). Atitudine. In C. Zamfir, L. Vlăsceanu (ed.), *Dicționar de sociologie*. București: Editura Babel, 53–56.
- Voltaire, F.M.A. (1754/1964). *Essais sur les mœurs et l'esprit des nations et sur les principaux faits de l'histoire depuis Charlemagne jusqu'à Louis XIII*. 2 vol., Paris: Garnier.
- Vovelle, M. (1982/1992). *Idéologies et mentalités*. Paris: Gallimard.
- Vulcănescu, M. (1937). *Omul românesc*. București: Fundația Universitară „C.N. Vasiliu-Bolnavu”.
- Vulcănescu, M. (1943/1991). *Dimensiunea românească a existenței*. București: Editura Fundației Culturale Române.
- Vultur, S. (1997). *Istorie trăită. Istorie povestită*. Timișoara: Editura Amarcord.
- Vultur, S. (ed.). (1998a). *Teren. Memoria și cultura familială. Identități multiple în Banat. Decupaj în arhivă*. Timișoara: A Treia Europă.
- Vultur, S. (1998b). Teren. Proiecte și proiecții identitare, *A Treia Europă*, 2, 203–220.
- Vultur, S. (ed.) (2000a). *Lumi în destine. Memoria generațiilor de început de secol din Banat*. București: Editura Nemira.
- Vultur, S. (ed.) (2000b). *Germanii din Banat prin povestirile lor*. București: Editura Paideia.
- Vultur, S. (ed.) (2002). *Memoria salvată. Evreii din Banat, ieri și azi*. Iași: Editura Polirom.
- Wallerstein, I. (1993). Annales School. In W. Outhwaite, T. Bottomore (ed.), *The Blackwell Dictionary of social thought*. Oxford: The Alden Press, 16–18.
- Wallerstein, I. (1997). Cu toții trăim într-o perioadă foarte neagră. *Magazin istoric*, 1, 22–26.
- Wallerstein, I. (1998). The heritage of sociology. The promise of social science. In *Presidential Address, XI th World Congress of Sociology*. Montreal: Montreal University Press.
- Wallerstein, I. (1999). *The end of the world as we know it. Social science for the twenty-first century*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wallon, H. (1941/1964). *De la act la gândire*. București: Editura Științifică.
- Wallon, H. (1945/1975). *Les origines de la pensée chez l'enfant*. Paris: Flammarion.
- Wallon, H. (1957). La mentalité primitive et la raison. *Revue philosophique*, 4, 461–467.
- Weber, M. (1920/1993). *Etica protestantă și spiritul capitalismului*. București: Editura Humanitas.
- Wellek, R. (1953). The concept of comparative literature. *Yearbook of Comparative and General Literature*, 2, 1–5.
- White, H. (1973). *Metahistory. The history of imagination in nineteenth-century Europe*. Baltimore: The John Hopkins University Press.

- Widdershoven, G. (1993). The story of life: Hermeneutic perspectives on the relationship between narrative and history. In R. Josselson, A. Lieblich (eds.), *The narrative study of lives*. vol. 1, London: Sage, 1–20.
- Wilder, D.A. (1986). Social categorisation: Implications for creation and reduction of intergroup conflict. In L. Berkowitz (ed.), *Advanced in experimental social psychology*. vol. 19, San Diego, CA: Academic Press.
- Wittenbrink, B., Judd, C.M., Park, B. (1997). Evidence for racial prejudice at the implicit level and its relationship with questionnaire measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 262–274.
- Wirth, L. (1928). *The Ghetto*. Chicago: Chicago University Press.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *American Journal of Sociology*, XLIV.
- Wunenburger, J.-J. (1991). *L'imagination*. Paris: PUF.
- Wyer, R.S., Srull, T.K. (1994). *Handbook of social cognition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Xenopol, A.D. (1908/1997). *Teoria istoriei*. Colecția „Cărți fundamentale ale culturii române”. București: Editura Fundației Culturale Române.
- Yzerbyt, V., Schadron, G. (1997). Stereotipuri și judecată socială. In R.Y. Bourhis, J.P. Leyens (eds.), *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*. Iași: Editura Polirom, 97–123.
- Zamfirescu, E. (1994). Fuga din Balcani. *Revista de Cercetări Sociale*, 3, 84.
- Zanne, I. (1901). *Proverbele românilor*. 6 vol. București: Editura Socec.
- Zapan, G. (1940). Sistematizări în teoria temperamentelor. *Revista de Psihologie*, X.
- Zavalloni, M. (1973). L'identité psychosociale, un concept à la recherche d'une science. In S. Moscovici (ed.), *Introduction à la psychologie sociale*. Paris : Larousse.
- Zavalloni, M. (1974). L'identité sociale subjective et l'étude du caractère national. *Ethnopsychologie*, 2, 145–154.
- Zavalloni, M. (1996). *Concept and methods of ego-ecology*. The IVth European Congress of Psychology. Athena: Athena University Press.
- Zlate, M. (1989). Cine sunt eu? – o probă de cercetare și cunoaștere a eului și a personalității. *Revista de Psihologie*, 4.
- Zurcher, L.A. (1977). *The mutable self*. Beverly Hills: Sage.
- *** (1938). *Anchetă monografică în comuna Belinț*. Timișoara: Tipografia Românească.

Cuprins

Cuvînt înainte	7
Circumscrierea problematicii teoretice	11
PARTEA ÎNTÎI	
1. Teorii asupra identității	17
1.1. Avatarurile identității — un excurs epistemologic în miezul definiției identitare	17
1.2. Perspective teoretice în înțelegerea identității	19
1.3. Identitate personală versus identitate socială	22
2. Studiul interdisciplinar al mentalităților	27
2.1. Mentalitățile și școala lor	27
2.1.1. Specificul abordării. Istoria mentalităților — o <i>istorie-răspîntie</i> ..	27
2.1.2. Origini și etimologie	29
2.1.3. Sursele și specificul istoriei mentalităților	31
2.2. Criza sfîrșitului de secol și noua istorie. „Împrietenirea ideilor” — cazul Școlii Analelor	33
2.2.1. Fondatorii	37
2.2.2. Generația „Braudel”	44
2.2.3. Generația „revoltei”	50
2.2.4. Viziunea ultimei generații	64
2.2.5. Construirea cunoașterii social-istorice în cadrul generației postmoderne a Școlii de la <i>Annales</i>	67
2.2.6. Exemple implicite de istorie experimentală	69

2.3. Alternativa imagologică – o cale fertilă de cunoaștere a identităților sociale	71
2.3.1. Imagologia psihologică	79
2.3.1.1. Institutul din Le Havre – o creație continuă. Preliminarii. Trăsături generale ale proiectului	79
2.3.1.2. Instituționalizarea imagologiei psihologice	82
2.3.2. Imagologia literară și vocația sa întemeietoare	86
2.3.3. Imagologia antropologică	92
2.3.4. Imagologia istorică	98
2.3.4.1. Particularizarea demersului antropologic în câmpul istoriei.	98
2.3.4.2. Instituționalizarea imagologiei istorice	105
2.3.5. Elaborări ale imaginarului social. Principalele structuri mitologice	107
2.4. Paradigma reprezentărilor sociale	112
2.4.1. Reprezentările sociale — clarificare terminologică	112
2.4.2. Construirea reprezentărilor sociale	114
2.4.3. Stereotipurile etno-naționale și programele de intercunoaștere imagologică	120

PARTEA A DOUA

3. „Cine suntem noi, românii?” O sinteză a cercetărilor etnopsihologice românești	133
3.1 Nașterea etnopsihologiei în spațiul cultural românesc	134
3.2. Sintezele referențiale	139
3.3. Cercetări aplicative timpurii realizate cu instrumentarul științific al psihosociologiei	148
3.4. Imaginarul identitar național studiat cu mijloacele sociologiei	152
3.5. Confluentele cu psihologia socială ce operează cu paradigma reprezentărilor sociale	156
3.6. Explorări declarate imagologice	164

PARTEA A TREIA

4. Memorie și identitate	175
4.1. Memoria socială ca nucleu al definițiilor identitare	175
4.2. Cadrul teoretic al abordării proprii istoriei orale	179
4.3. Istoria orală în România	186
4.4. O cercetare asupra memoriei sociale bănățene	195
4.4.1. Descrierea cercetării	195
4.4.2. Dialogul cu „celălalt”	215
4.4.3. „Celălalt etnic”	217
4.4.4. „Celălalt regional”	223
4.4.5. Banatul de ieri, Banatul de azi, Banatul de mâine	225
4.4.6. Reprezentarea socială identitară	227
4.4.7. Concluzii	229

5. Dinamici identitare bănățene	231
5.1. Conceptul de sine (<i>self</i>)	231
5.2. Testul WAY	235
5.3. O explorare a imaginarului identitar al studenților bănățeni	238
5.4. Concluzii	258
6. Studiarea atitudinilor etnice și regionale pentru locuitorii din vestul României	261
6.1. Atitudinile sociale și speciile lor	261
6.2. Măsurarea atitudinilor față de alteritate – scala lui E.S. Bogardus. Cercetări românești	263
6.3. Un studiu asupra raporturilor identitare din vestul României	267
6.3.1. Descrierea cercetării	267
6.3.2. Portrete sociologice ale autorilor imaginii de sine și ai imaginii „celuilalt”	278
6.3.2.1. „Românii”	278
6.3.2.2. „Sârbi”	281
6.3.2.3. „Maghiarii”	283
6.3.2.4. „Germanii”	285
6.3.2.5. „Evreii”	287
6.3.2.6. „Țiganii (romii)”	290
6.3.2.7. „Bulgarii”	292
6.3.2.8. „Bănățenii”	294
6.3.2.9. „Ardelenii”	295
6.3.2.10. „Oltenii”	296
6.3.2.11. „Muntenii”	297
6.3.2.12. „Moldovenii”	299
6.3.3. Concluzii	303
Concluzii finale	304
ANEXE	
<i>Anexa 1</i> Datele de identificare ale intervievaților și intervievectorilor	309
<i>Anexa 2</i> Exemplu de interviu de istorie orală	311
<i>Anexa 3</i> Exemplu de evaluare a unui text de arhivă prin intermediul grilei axiologice și a criteriilor referențiale	333
<i>Anexa 4</i> Rezultatul evaluării întregului eșantion de 35 de interviuri, realizată de grupul expert: grila de valori sociale M. Rokeach și criteriile referențiale	334
<i>Anexa 5</i> Portrete valorice și dinamici ale criteriilor referențiale pe ansamblul eșantionului de interviuri de istorie orală	336
<i>Anexa 6</i> Reprezentarea socială identitară	350
<i>Anexa 7</i> Chestionar psihosociologic: Dinamica identităților la populația tânără din Timișoara	352
<i>Anexa 8</i> Compoziția eșantionului pentru testul autoreferențial	355

<i>Anexa 9</i> „Harta identitară“	356
<i>Anexa 10</i> Analize comparative între testul „Eu sunt” și testul „Noi, românii, suntem”	363
<i>Anexa 11</i> Trasăturile de bază ale eșantionului pentru cercetarea realizată cu scala distanței sociale a lui E.S. Bogardus	365
<i>Anexa 12</i> Chestionar psihosociologic: Raporturile interetnice și interregionale din Europa centrală și de sud-est	367
<i>Anexa 13</i> Instrucțiunile sondajului de opinie DKMT	369
<i>Anexa 14</i> Eșantionarea sondajului de opinie DKMT	372
Bibliografie	373